

Chronologische ontwikkelingen

Joegoslavië

Map 8 F

deception and the Yugoslav civil war (excerpt)

Barry Lituchy

It is said that the first casualty of war is the truth. Of course, today with the appalling spectacle of the civil war in Yugoslavia filling our TV screens and newspapers, this old axiom has taken on an uglier, more sinister meaning. If four years ago we could say that the American public was totally *uninformed* about the conflict ready to unfold, today we can say with equal justification that Americans are doubly or triply *misinformed*, and dangerously so, about this tragic and completely unnecessary war.

And there's a very good reason why. A malicious campaign of war propaganda, anti-Serb hatred, and just plain lies has flooded the American media. It has been financed and run through public relations firms, non-governmental organizations and human rights groups with the patronage of various governments, all with the single purpose of mobilizing public opinion on the side of the Bosnian Muslims and Croats, and against those "horrible people," the Serbs. The truth, the lives of innocent people, and the real dangers of a wider war are all forsaken; the main thing is to twist or to invent the facts so that they fit in with America's foreign policy objectives in Bosnia. Every step of the way, the media has acted as a co-belligerent, with the aim of whipping up anti-Serbian sentiment and support for military intervention on the side of the Muslim and Croat forces.

Many of the stories on the Bosnian conflict that we read about and see on TV are actually fed to the media by public relations firms. Jim Harff, President of Ruder Finn Global Public Affairs, the public relations firm that handles the accounts of Bosnia, Croatia, and the Albanian opposition in Kosovo, argues that modern wars cannot be fought and won today without good public relations work. "In terms of persuading and convincing the UN to take proper measures," says Harff, "it's even more important." According to U.S. Justice Department records, Bosnia and Croatia pay Ruder Finn more than \$10,000 a month plus expenses "to present a positive image to members of Congress, administration officials, and the news media.(1)"

The amount of covered "expenses" is many times greater than the disclosed fee. Harff is himself an insider in Washington, where he has worked for three different Representatives over the past decade. Because of international economic sanctions imposed on the Serbs by the UN—largely due to false stories in the media—the Serbs, ironically, are barred from hiring a public relations firm.

The use of public relations firms to manufacture "the news" and shape public opinion is a dangerous phenomenon that threatens the lives and freedom of people around the world. But it is not entirely new. It was used to devastating effect during the Gulf War. John R. MacArthur, publisher of *Harpers* magazine and author of *Second Front*, an exposé of media disinformation during the Gulf War, has compared media coverage of the Bosnian conflict to that of the Gulf War.

note for this excerpt

(1) Harff is quoted here by Mike Trickey in *The Spectator* (Hamilton, ON), 12 February 1993. All public relations firms working for foreign governments must register with the Justice Department. I found in documents obtained from the Justice Department that while Croatia was contracted to pay Ruder Finn \$16,000 a month and Bosnia was to pay \$12,000 in 1992, payments in some later months were as high as \$200,000, and total payments per year were ultimately in the millions of dollars. Moreover, Ruder Finn was not the only P.R. firm employed in Bosnia. Hill and Knowlton was also contracted early in the war. Waterman & Associates was employed by Croatia. Financial backing came from countries such as Saudi Arabia, which alone funneled nearly \$1 billion to the Sarajevo regime from 1993 to 1996, according to the *Washington Post*, 2 February 1996. Ruder Finn was also contracted by the non-existent "Republic of Kosovo" for \$5,000 a month, according to a Justice Department document dated 1 November 1992.

This article was originally published in the February 1995 issue of The College Voice, College of Staten Island, City University of New York.

*****

The full text of this chapter is available in the book, *NATO in the Balkans*. Link here for order information. <<http://www.iacenter.org/bosnia/preordnb.htm>>

BACK TO NATO IN THE BALKANS TABLE OF CONTENTS
<<http://www.iacenter.org/bosnia/nbtoc.htm>>

BACK TO BALKANS: NO TO NATO EXPANSION
<<http://www.iacenter.org/bosnia/balkans.htm>>

International Action Center
39 W. 14th St., #206; New York, N.Y. 10011.

Snailmail--New York: 39 West 14th St., #206; New York, N.Y. 10011. **Tax deductible donations (over \$50.00) should be made payable to IAC/Peoples Rights Fund.** For more information, call 212-633-6646, fax 212-633-2889 or e-mail to mailbox iacenter@iacenter.org <<mailto:iacenter@iacenter.org>>

Snailmail--San Francisco: 2489 Mission St., #28; San Francisco, CA 94110. For more information, call 415-821-6545, fax 415-921-5782

De Kroatische regering komt klem te zitten tussen de noodzaak samen te werken met het VN-tribunaal in Den Haag en het verzet tegen uitlevering van 'Kroatische helden'.

Door onze redacteur
PETER MICHIELSEN
ROTTERDAM, 15 DEC. Samenwerking met het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in Den Haag was begin dit jaar, na het aantreden van president Stipe Mesić en premier Ivica Račan, een nieuwe prioriteit. Na jaren van dwarsliggen en stille sabotage onder Mesić' voorganger Franjo Tudjman ging het roer om. Sterker: de samenwerking met het tri-

Zagreb voor dilemma in relatie met tribunaal

bunaal werd voor het nieuwe bevind een 'Europese legitimatie': ze moest bewijzen dat het de weg naar Europa wilde inslaan die de nationalist Tudjman links had laten liggen. De weg naar Europa liep via Den Haag.

Minder dan een jaar later tekent zich evenwel een pijnlijk dilemma af. Eerder deze week zei premier Račan dat Zagreb 'problemen' heeft met het tribunaal. Ten aanzien van de Kroatische onafhankelijkheidsoorlog van 1991 en de twee Kroatische bliksemcampagnes tegen de Kroatische Serviërs in 1995 concentreert het tribunaal zich volgens Zagreb te veel op misdrijven van Kroaten jegens Serviërs. Het negeert die van Serviërs

tegen Kroaten. Zagreb wil met het tribunaal samenwerken, aldus Račan, maar het wil wel „zijn wetten en zijn waardigheid” beschermen. Daartoe presenteerde Račan het tribunaal een lijst van dertien voorwaarden voor verdere samenwerking. Helaas accepteert het tribunaal geen voorwaarden.

Woensdag zei president Mesić dat het tribunaal van plan is zes Kroatische generaals en twee Kroatische burgers aan te klagen wegens oorlogsmisdaden jegens de Serviërs. Het zou gaan om de militaire architecten van de spectaculaire acties waarmee het Kroatische leger in 1995 de 'Servische Republiek Krajina' oprolde en om twee vroegere kopstukken van

Tudjman's partij, de HDZ. Graham Blewitt, plaatsvervangend chef-aanklager bij het tribunaal, zei tegen het Kroatische persbureau HINA dat het onderzoek tegen de betrokkenen bijna is afgesloten en dat Zagreb op de hoogte is van hun namen. Račan sprak dat direct tegen. President Mesić leek later van zijn eigen uitlatingen geschrokken te zijn: berichten over de acht aanklachten zijn vooralsnog „speculaties”, zo meldde hij.

Duidelijk is dat de Kroatische regering klem zit tussen Scylla en Charybdis, tussen *a rock and a hard place*. Enerzijds moet het samenwerken met het tribunaal, anders wordt de afslag richting Europa gemist. De internationale ge-

meenschap ziet die samenwerking als de lakmoestest voor het nieuwe fatsoen in Zagreb. Anderzijds is de naderende noodzaak, Kroatische generaals naar Den Haag te sturen die generaals als helden. Hun campagnes sloten in 1995 de onafhankelijkheidsoorlog af. Kroatië is pas sinds die campagnes vrij, soeverein en baas over zijn volledige territorium. Dat bij indertijd honderden Servische burgers zijn vermoord en 200.000 anderen 'etnisch gezuiverd', is voor de Kroaten geen argument, want de oorlog was een bevrijdingsoorlog en de Serviërs waren maar agressors.

Afgelopen zomer, toen ook al sprake was van de mogelijkheid

van een aanklacht uit Den Haag tegen drie Kroatische generaals, hield president Mesić zich nog groot: uitlevering zou Kroatië bevrijden van een collectieve schuld, zei hij in juni. „Als individuele schuld wordt vastgesteld houdt collectieve schuldtoewijzing op. Dan houden de misdaden op Kroatische misdaden te zijn.” Het is niet waarschijnlijk dat veel Kroaten dat argument accepteren nu de aanklachten er echt aanzitten te komen. Voor de Kroaten is extra pijnlijk dat de internationale gemeenschap, opgelucht over de verdrijving van Slobodan Milošević, het nieuwe Joegoslavië van Vojislav Koštunica in de armen heeft gesloten zonder al te hard te hame-

ren op de uitlevering van verdachte oorlogsmisdadigers door Belgrado. Voor de Kroaten is dat een bewijs dat die internationale gemeenschap met twee maten meet. Lopen de generaals die de supervisie hadden over de massamoord op 200 zieken in het platgebombardeerde Vukovar niet nog steeds vrij rond in Servië?

Het dilemma zou misschien minder pijnlijk zijn als de regering-Račan prat kon gaan op andere successen. Maar die zijn er niet, afgezien van de overmaat aan Europese lof voor de nieuwe regering. Na de euforie van de verkiezingsoverwinningen van begin dit jaar is wel een ambitieus 'honderd dagen programma' vol mooie economi-

sche plannen overlegd, maar is er maar weinig gebeurd. Het grootste probleem, dat van de werkloosheid, is alleen maar gegroeid: bijna een kwart van de beroepsbevolking is inmiddels werkloos. De vakbonden morren en de sociale onvrede is groot. Vorige week staakten 60.000 werknemers. Gisteren gingen 's lands leraren, hoogleraren en wetenschappers in staking uit protest tegen hun lage salarissen, vandaag volgt het verplegend personeel, maandag de staatsambtenaren. In Split werd gisteren de lokale directeur van de sociale dienst vermoord - kort na dat in Zagreb was gewaarschuwd dat de sociale nood zo hoog is dat medewerkers van sociale diensten steeds vaker te maken krijgen met fysiek geweld. Als het tribunaal straks de aanklachten presenteert, kon Račan's positie wel eens heel moeilijk worden.

'Schuldig' van Serviër bij tribunaal deel afspraak

DEN HAAG, 14 DEC. De Bosnische Serviër Stevan Todorović, die zich gisteren voor het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in Den Haag verrassend schuldig verklaarde aan 'etnische zuivering' tijdens de Bosnische oorlog, heeft afgezien van potentieel uiterst pijnlijke beschuldigingen jegens de VN-vredesmacht in Bosnië. In ruil zullen de aanklagers tegen hem niet meer dan maximaal twaalf jaar gevangenisstraf eisen.

Todorović, tijdens de oorlog politiechef in Bosanski Samac in het noorden van Bosnië, is ingegaan op een afspraak met de aanklagers, die een lange reeks aanklachten tegen hem hadden voor-

bereid. Op grond van die afspraak verklaarde de 40-jarige Todorović zich schuldig op één punt: 'vervolg' als misdadaad tegen de mense-lijkheid - de juridische term voor etnische zuivering. Daarop besloten de openbare aanklagers 26 andere aanklachten, variërend van foltering, seksueel misbruik van gedetineerden en moord, te laten vallen. In theorie kan Todorović nog altijd levenslang krijgen, maar

de aanklagers hebben hem toegesproken een straf van minimaal vijf en maximaal twaalf jaar te zullen aanbevelen. Rechter Patrick Robinson waarschuwde Todorović dat het tribunaal, en niet de aanklagers, de straf vaststellen, wa-rop de Bosnische Serviër antwoorde dat hij zijn schuldigverklaring vrijwillig heeft afgelegd en zich bewust is van de consequen-ties.

Op grond van de informele afspraak met de openbare aanklagers zag Todorović verder af van een klacht over zijn 'illegale' arrestatie in september 1998. Hij werd niet aangehouden door militairen van de vredesmacht SFOR in Bosnië, maar ontvoerd door een groep huurlingen, die hem in Servië in zijn vakantiehuis oppakten, naar de grens met Bosnië reden en hem overhandigden aan Amerikaanse

soldaten van SFOR. In ruil kregen die ontvoerders daarvoor 22.700 dollar betaald. Juist afgelopen maandag veroordeelde een recht-bank in Servië negen mannen wegens Todorović' ontvoering tot bij elkaar 46 jaar gevangenisstraf.

Tot dusverre hield Todorović staande op illegale wijze te zijn gearresteerd; de NAVO en de vredesmacht SFOR zouden zich hebben ingelaten met onwettige acties. Die beschuldigingen werden zowel bij het tribunaal als bij de internationale gemeenschap in Bosnië gezien als potentieel pijnlijk. De kwestie is van de baan nu Todorović afziet van het doorzetten van de klacht. (Reuters, AP)

Ingezonden mededeling

M'n boekhouding? Die doe ik zelf op www.boekbank.nl

Plus factureren, aanmanen en de BTW-aangifte. Uw accountant kan via internet met u meekijken en -werken. f 89,- per maand ex BTW. 1 maand gratis

Spanning stijgt in Zuid-Servië

BUJANOVAC, 15 DEC. In het zuiden van Servië, waar een Albanese 'bevrijdingsleger' actief is tegen de Serviërs, stijgt de spanning. Boze Serviërs blokkeren alle doorgaan- den wegen naar Kosovo en Macedonië en een van de leiders van het nieuwe bevind in Belgrado drong gisteren aan op onmiddellijke militaire actie tegen het 'bevrijdingsle-ger'.

Tienduizend Servische inwo-ners van het gebied langs de grens met Kosovo blokkeren sinds woensdag alle wegverbindingen tussen Servië en Kosovo. Zij eisen dat het bevind in Belgrado optreedt tegen het 'bevrijdingsleger' voor Preševo, Medvedja en Bujanovac' (UÇPMB), dat - met steun van Kosovo-Albanen over de grens - ijvert voor de aansluiting van het gebied bij Kosovo.

Zoran Djindjić, tweede man van het bevind van de Joegoslavische president Vojislav Koštunica en vrijwel zeker toekomstig premier van Servië, zei gisteren dat de crisis in het zuiden van Servië „de hele Balkan” bedreigt. Het is volgens hem dringend nodig om „onmid-dellijk en zonder compromis” op te treden tegen het UÇPMB, dat volgens Djindjić van plan is ter-reuraanvallen te plegen rond 23 december, de dag waarop de Serviërs een nieuw parlement kiezen. Het UÇPMB heeft laten weten niet van plan te zijn de strijd te staken.

In verband met de gestegen spanning heeft de internationale vredesmacht zowel langs de grens tussen Kosovo en Servië als langs de grens tussen Kosovo en Macedonië geïntensiveerd. Een NAVO-generaal zei gisteren dat is geble-

ken dat een deel van de wapen-voor het UÇPMB uit Macedonië afkomstig is en de rebellen via Kosovo heeft bereikt. De internatio-nale vredesmacht in Kosovo, KFOR, onderschept soms wapen-zendingen en manschappen die o-weg zijn naar het UÇPMB. Giste-ren werd in het noorden van Kos-vo een busje staande gehouden met twaalf Kosovo-Albanen. Volgens KFOR waren vijf van he-guerrillastrijders van het UÇPMB op weg naar het zuiden van Servië.

Uit Kosovo komen steeds vak-klachten over druk van de kant v-activisten van het UÇPMB. Zij zouden jonge Kosovaren ond-druk zetten om dienst te nemen het 'bevrijdingsleger'; bovendi-zouden ze geld eisen van Kosov-Albanen om hun activiteit te nancieren. (Reuters, AFP, AP)

'Chirac ontplofte na boodschap Van Mierlo

Ook Frankrijk zoekt naar de waarheid over Srebrenica. Gisteren stak de raadsheer van Chirac de loftrampet over zijn president.

Door onze correspondent
PIETER KOTTMAN
PARIJS, 31 JAN. Een week na president Jacques Chirac's aantreden, op 17 mei 1995, worden in Bosnië Franse soldaten in gijzeling genomen, vastgebonden aan lantaarnpalen, beledigd en vernederd. Chirac heeft geen noemenswaardige militaire ervaring maar één ding beseft hij: sneuvelen - dat kan een Franse soldaat, maar vernederd worden? Nee, dat is ontoelaatbaar. Er moet iets gebeuren, een andere militaire aanpak, geen lankmoedigheid meer. Op 15 juni zit Chirac bij president Clinton in de Oval Office, voor de „kortste topontmoeting ooit gehouden”: twintig minuten. Nog geen vieren-twintig uur later, midden in de nacht, wordt VN-resolutie 998 aangenomen, over de instelling van een snelle Europese interventie-macht.

Allemaal dankzij meneer de president Jacques Chirac. „Heel blij” was Jean-Daniel Le-

vitte gisteren, dat hij „mijn deel van de waarheid” kon vertellen aan de, overigens slechts voor een deel aanwezige parlementaire commissie die het Franse aandeel onderzoekt in het debacle van Srebrenica, de Bosnische moslimen-clave die op 11 juli 1995 in Servische handen viel en waar vervolgens onder toezicht oog van Nederlandse blauwhelmen meer dan

Frankrijk pleit zich vrij van debacle Srebrenica

7.000 mannen en jongens werden afgevoerd en vermoord. Levitte - onberispelijk haar en een extreem uitgestreken gezicht - was van 1995 tot 2000 diplomatiek raadsheer van Chirac, nu is hij perma-nent vertegenwoordiger van Frankrijk bij de VN in New York. Levitte's „deel van de waarheid” is één lange lofzang op de presidentiële onverzettelijkheid, waarvan het hoogtepunt hem „in het geheugen gegrift staat”. Dat was op 11 juli, toen op de Frans-Duitse top in Straatsburg over vei-

ligheid in Europa Klaus Kinkel, de Duitse minister van Buitenlandse Zaken, uit de vergadering wordt geroepen wegens een telefoontje van zijn Nederlandse collega Hans van Mierlo. Boodschap: ons con-tingent wordt aangevallen, maar we hebben géén hulp nodig. Vijf-enveertig minuten later: weer een telefoontje. Srebrenica staat op het punt te vallen, maar we willen geen bombardementen want de Nederlandse soldaten en de bevol-king zijn op een kluit bijeenge-dreven en dat wordt een bloedbad. Chirac - en dit is het moment dat Levitte zich zo goed herinnert - „ontploft”. Dat zo'n drama even door de telefoon gemeld wordt!

Levitte wil „geen polemiek” ontketenen tussen Nederland en Frankrijk, maar aan Chirac, aan Frankrijk heeft het niet-ingrijpen in elk geval niet gelegen. En geruchten dat Chirac een akkoord zou hebben gesloten met Milošević om niet meer te bombarderen in ruil voor vrijlating van gegijzel-de soldaten wil Levitte „de nek omdraaien”. Dat beweren is de eer van de president bezoedelen. Van de tientallen gesprekken tussen Chirac en Milošević herinnert Levitte zich slechts Chirac's „buite-gewoon harde toon, géén ond-handelingstoon”. [• Vervolg s-BRENNICA: pagina 4]

SREBRENICA

'Dreiging moeilijk te wegen'

[• Vervolg van pagina 1] Levittes getuigenis gistermiddag was openbaar. „Eigenlijk een uitzondering” op de praktijk van parlementair onderzoek, liet commissievoorzit-ter François Loncle in een uitvoerig woord-vooraf weten. Vorige week bestelde het Franse ministerie van Defensie te elfder ure dat gene-raal Bernard Janvier uitsluitend achter gesloten deuren verhoord kon worden, een beslissing die Loncle toen zei te betreuren. Nu drong hij aan op vertrouwen in de integriteit van de commissie en meldde dat Janvier op zijn vraag of hij ook in de aanwezigheid van

journalisten zo openhartig zou zijn geweest, nee had gezegd. Zo zien we maar: gesloten deuren zijn zo slecht nog niet.

Op kousenvoeten stelt de commissie Levitte na diens exposé enkele vragen. Commissie-rapporteur François Léotard, omstreden omdat hij minister van Defensie was tot enkele maanden vóór de Srebrenica-tragedie, is niet zo zeer nieuwsgierig naar het verleden als wel naar de toekomst. Hoe ziet meneer de ambassadeur toekomstige vredesmissies? En hoe kan het dat al die oorlogsmisdadigers nog rondlopen in voormalig Joegosla-

vië? Het socialistische commissie-lid Pierre Brana wil weten waarom de Nederlandse luitenant Karremans keer op keer luchtsteun is geweigerd door de Franse generaal Bernard Janvier. Cruciale vraag - waarop Levitte antwoordt dat militaire communicatie „niet mijn specialisme” is en wijst erop dat „dreiging”, zoals die Srebrenica boven het hoofd hing, „altijd heel moeilijk te wegen is”.

Voorzitter Loncle knikt. Trouwens, en dat is echt de laatste vraag, hoe heeft Levitte het akkoord van Dayton eigenlijk ervaren?

Uitgaansverbod Onrust kost levens in Mitrovica

Door onze correspondent YAËL VINCKX

SKOPJE, 31 JAN. In de Kosovaarse stad Mitrovica is het opnieuw tot hevige onlusten tussen de Kosovo-Albanese en de Kosovo-Serviërs gekomen. Er zijn de afgelopen dagen twee mensen gedood.

Gisteren vielen diverse gewonden, onder wie een tiental Franse soldaten van de vredesmacht KFOR.

De ongeregeldeheden begonnen maandag in de wijk Klein Bosnië. Deze wijk ligt aan de noordelijke kant van de rivier Ibar en is een enclave van Kosovo-Albanese en Slavische moslims in een stadsdeel met een grote Servische meerderheid. De Ibar verdeelt Mitrovica in een Servisch noordelijk deel en een Albanese zuidelijk deel.

Maandag probeerden tientallen Albanese jongen om de brug over de Ibar over te steken. Zij werden tegengehouden door een menigte Serviërs. Bij de ongeregeldeheden kwam een 15-jarige Albanese jongen om. Gisteren overleed een tweede persoon aan zijn verwondingen, maar zijn etnische afkomst is door KFOR niet bekendgemaakt.

KFOR heeft inmiddels troepen samengetrokken op de brug en een avondklok ingesteld. De vredesmacht moest gisteren het hoofd bieden aan rond tweeduizend Albanese jongen die dreigden de brug over te steken om wraak te nemen op de Serviërs en hun woede koelden op KFOR.

De Franse KFOR-soldaten zijn impopulair bij de Albanese, omdat ze pro-Servisch zouden zijn. De Albanese staken twee gepantserde jeeps van de vredesmacht in brand.

Aan de andere kant van de brug

wachten enkele honderden Serviërs de Albanese op. Soldaten van de vredesmacht maakten gebruik van traangas en rubberkogels om de twee partijen uit elkaar te houden. Het VN-bestuur in Kosovo, UNMIK, verklaarde „met een beschuldigende vinger te wijzen naar de (lokale) politieke leiders die provoceren voor hun eigen politieke doeleinden”.

Het verdeelde Mitrovica is sinds het einde van de NAVO-luchtoperatie om Kosovo het toneel van onlusten. Maandag nog werden vijf Servische vertalers en een chauffeur van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) uit hun auto getrokken en mishandeld. De leider van de OVSE-missie in Kosovo, de Nederlander Daan Everts, heeft de aanval scherp veroordeeld. „Dit ondermijnt het werk van de gehele internationale gemeenschap hier.”

De Franse KFOR-militairen, die de verantwoordelijkheid hebben voor het handhaven van de orde in Mitrovica en omgeving, hebben aangekondigd snel het vreemdelingenlegioen in de stad te stationeren. Ze doen dit met het oog op een herdenking, aanstaande zaterdag. Het is dan een jaar geleden dat zeven Albanese omkwamen bij een aanslag in Mitrovica. Die aanslag vormde het begin van aanslagen en onlusten in de Noord-Kosovaarse stad, die ruim een maand duurden.

Berechting oorlogsmisdadigers

De installatie in het Haagse Vredespaleis van het internationale straftribunaal voor het vroegere Joegoslavië geeft zowel aanleiding te spreken van een doorbraak als tot cynisme. Om te beginnen, is het oorlogsrecht waarop het zich baseert al een tegenpraak in zichzelf. Oorlog en recht, hoe kunnen die twee hand in hand gaan? De regels zijn overigens wel duidelijk en de verantwoordelijke mensen kennen en beamen ze, maar zeker in de Joegoslavische praktijk was en is er geen enkele bereidheid ze toe te passen.

Goed, dat levert in elk geval veel verdachten op, zou je zeggen. Inderdaad zijn er al veertigduizend dossiers samengesteld en er komen er elke maand zo'n vierduizend nieuwe bij.

Het hard maken van het bewijsmateriaal is echter een heidens karwei, niet alleen door tegenwerking op vele niveaus, maar net zo goed door een nijpend gebrek aan geld. De daardoor gefrustreerd geraakte voorzitter van de commissie voor onderzoek, professor Kalshoven, verzuchtte bij zijn aftreden onlangs in NRC Handelsblad, dat de commissie vanuit het VN-hoofdkwartier wel potloden kreeg, maar naar computers met een aansluiting op haar databank in Chicago kon fluiten. Nog maar acht van de 182 bij de VN aangesloten landen hebben geld overgemaakt aan de commissie.

27-1-98

Schurken in nette pakken

Zodra het bewijs rond is, zit men vervolgens met het probleem de verdachten in Den Haag te krijgen, want er mag niemand bij verstek worden veroordeeld. Met eenvoudige jongens uit het veld zal dat nog wel lukken, maar de grote heren die de zwaarste verantwoordelijkheid voor de misdaden dragen, voeren in nette pakken hun schijnonderhandelingen met vertegenwoordigers van de VN en de EG en worden met egards ontvangen. Ze zouden van de onderhandelingstafel moeten worden weggeplukt en dat zien we nog niet gebeuren.

Het Haagse tribunaal kan worden gezien als een schamplap voor de lamelendigheid van de internationale gemeenschap, die de gruweloorlog in het voormalige Joegoslavië genadeloos heeft laten doorzeken. Maar de medaille heeft een keerzijde. Het gaat deze keer in tegenstelling tot Neurenberg en Tokio niet om overwinnaarsrecht, maar om rechtspraak nog tijdens een oorlog en door een oorlogstribunaal ingesteld namens de internationale gemeenschap. Dat is nog niet eerder vertoond.

Ook maakt de omstandigheid dat verdachten niet buiten hun aanwezigheid kunnen worden veroordeeld, van het tribunaal niet slechts een papieren tijger. Landen zijn op straffe van sancties verplicht tot uitlevering en niet uitgeleverde verdachten worden zodra ze een poot in het buitenland zetten in de kraag gevat. Zij zijn in feite levenslang veroordeeld tot verblijf in hun eigen land. Het gaat allemaal lang duren. Het aantal daders dat wordt veroordeeld, zal een fractie zijn van wat voor veroordeling in aanmerking komt, met alle onrechtvaardigheid vandien. Het is meer symboliek dan reële rechtsuitoefening. Maar het begin is er. Laten we hopen, dat deze nu nog uitsluitend op het voormalige Joegoslavië gerichte rechtspraak standaard wordt voor de hele wereld.

Hoogspanning in Mitrovica 1-2-2001

Etnische Albanese in de plaats Mitrovica in Kosovo zoeken de confrontatie met militairen van de vredesmacht Kfor. Gisteren kwam het opnieuw tot rellen in de stad. Aanleiding is de dodelijke aanslag, dit weekeinde, op een 15-jarige Albanese. In Mitrovica wonen zowel Serviërs als Albanese, zij het in verschillende delen van de stad en gescheiden door een brug vol Kfor-militairen. Sinds de Nāvo in het voorjaar van 1999 met bombardementen het Servische leger uit Kosovo verdreef, is de stad het brandpunt van de

spanningen tussen de etnische Albanese en de weinige Serviërs die nog in de provincie zijn achtergebleven. Kosovo is formeel nog deel van Servië, maar wordt door de internationale gemeenschap bestuurd. Ook in het zuiden van Servië, net buiten Kosovo, is het de laatste tijd zeer onrustig. Daar vallen Albanese guerrillastrijders geregeld Servische politieagenten aan. Zowel de Servische regering als de Kosovo-Albanese hebben om internationale bemiddeling gevraagd.

FOTO E

KFOR doelwit Opnieuw geweld in Mitrovica

MITROVICA, 1 FEBR. Bij nieuwe ongeregeldeheden in de Kosovaarse stad Mitrovica zijn gisteren 22 soldaten van de vredesmacht KFOR en rond veertig Kosovo-Albanese gewond.

Mitrovica beleefde gisteren de derde dag van geweld. Franse soldaten van de vredesmacht KFOR vormden daarbij het belangrijkste doelwit van demonstrerende Kosovo-Albanese, die de Franses beschuldigen van sympathie voor de zaak van de Serviërs in de verdeelde stad. Tot drie keer toe werd gisteren een handgranat naar de Franses gegooid. Bij het eerste incident vielen negen, bij het tweede zes en bij het derde drie gewonden. Vier Franse militairen werden gewond toen ze met molotovcocktails en stenen werden bekogeld. Eén van de Franses (en geen van de Kosovo-Albanese) gewonden is ernstig aan toe. Dertien Albanese liepen verwondingen op door het gebruik van schokgranaten door de Franses.

Mitrovica is onrustig sinds een incident op maandag, waarbij een Albanese jongen om het leven kwam door de explosie van een door een Serviër gegooide handgranat. Zowel dinsdag als gisteren gingen Albanese betogers de straat op. Ze trokken op naar de brug over de rivier de Ibar, die de stad verdeelt in een Servisch en een Albanese deel, en werden daar tegengehouden door de Franse militairen.

Aanhang Milošević dreigt: burgeroorlog

BELGRAD, 1 FEBR. Aanhangers van de vroegere Joegoslavische president Slobodan Milošević zullen een burgeroorlog ontkeren als de ex-president wordt uitgeleverd aan het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in Den Haag. Het dreigement kwam van Sinisa Vučković, een leider van Verenged Joegoslavisch Links (JUL), de neo-communistische partij die wordt geleid door Milošević's vrouw Mira Marković. „De patriotten van dit land zullen niet toelaten dat het symbool van de Joegoslavische staat wordt vermoord of wordt uitgeleverd naar de Haagse kerker van het Servische volk. Zo'n poging zal een heuse burgeroorlog in ons land veroorzaken”, aldus Vučković. Hij beschuldigde een aantal leden van de nieuwe Joegoslavische en Servische leiding van pogingen Milošević „te ontvoeren en te liquideren”. De opmerking wordt door waarnemers gezien als een illustratie van de nervositeit bij Milošević's aanhangers over de richting die het binnenlandse debat over diens lot uitgaat. Tot voor kort wezen de nieuwe Joegoslavische leiders de uitlevering van Milošević radicaal van de hand. Dat standpunt wordt echter steeds vaker genuanceerd en dinsdag zei de nieuwe Servische minister van Justitie al dat Milošević zich beter vrijwillig in Den Haag kan melden omdat hij er vroeg of laat toch terecht komt. Dierzelfde minister, Vladan Bartić, werd gisteren door Vučković in verband gebracht met de vermeende poging Milošević te liquideren. De huidige Joegoslavische president Vojislav Koštunica – een uitgesproken tegenstander van het Haagse VN-tribunaal – zei gisteren dat Servië belangrijker prioriteiten heeft dan de uitlevering van Milošević. Hij wees op het gevaar dat het geweld van Albanese guerrillastrijders langs de grens met Kosovo uit de hand loopt en op de economische situatie in Servië. „Ik bedenk me wat er in Servië kan gebeuren als we niet kunnen voldoen aan de stijgende verwachtingen van het volk”. Hij zei dat hij zijn al zijn aandacht moet besteden aan het voorkomen van een ineenstorting van Joegoslavië. (Reuters)

Joegoslavië, Koštunica en verder.....

Dec 2000

Vojislav Kostunica is op vrijdag 6 oktober 2000 beëdigd tot president van de Bondsrepubliek Joegoslavië. Daarmee is hij nog geen president van alle inwoners van geheel Joegoslavië. In de deelrepubliek Montenegro werden de verkiezingen, mede onder druk van Madeleine Albright, door de regering van president Milo Dukanovic geboycot. De Servische provincie Kosovo ligt momenteel buiten de invloedssfeer van de Joegoslavische regering.

Dukanovic had, als bewonderaar van het kapitalisme, geen enkel vertrouwen dat de oppositie enige kans zou maken. Tegelijk wilde hij deze verkiezingen niet legitimeren, door er aan deel te nemen en daardoor de handen vrijhouden voor het kiezen van een eigen weg. Dit werd hem echter door de samenwerkende oppositie (DOS) niet in dank afgenomen.

Voor een goed begrip van de gebeurtenissen in de achter ons liggende periode en de zaken die zich nu of later gaan afspelen volgt nu een overzicht van de spelers in het politieke krachtenveld van Joegoslavië.

Federale regeringscoalitie van voor de verkiezingen
Vóór de federale presidentsverkiezingen van 6 oktober 2000 zaten de volgende partijen in de regering van de Bondsrepubliek Joegoslavië:

- De tot dan toe grootste partij, de Socialistische Partij van Servië (SPS) met Slobodan Milosevic als partijleider. Deze partij is in 1990 opgericht als een samenvoeging van de Alliantie van Communisten van Servië (SKS) en de Socialistische Werkers Partij van Servië (SSRNS).
- Joegoslavisch Verenigd Links (JUL), met als politiek leider Mirjana Markovic, de echtgenote van Milosevic. Deze partij is opgericht in 1994 als een samenvoeging van 19 linkse partijen die het spectrum van communistisch tot ultra-links bestreken.
- De Servische Radicale Partij (SRS) waarvan Vojislav Seselj de leider is. Deze partij is een afsplitsing van de SPO (Servische Vernieuwings Beweging) en is aan te duiden als ultra-radicaal en anti-communistisch. Voordat Seselj met Vuk Draskovic de SPO startte was hij leider van de Servische Chetnik Beweging.

Samenwerkende oppositie

In aanloop tot de verkiezingen hebben een groot aantal oppositie-partijen onder de naam Democratische Oppositie Servië (DOS) Vojislav Kostunica als kandidaat naar voren geschoven. Hijzelf behoorde tot de Democratische Partij Servië. Een partij die in de voorgaande verkiezingen een marginaal aantal stemmen kreeg. Verder was de DOS samengesteld uit de volgende partijen:

Democratische Partij (DS) van Zoran Dindic, Demo-

cratische Partij van Servië (DSS) van Vojislav Kostunica, Sociaal Democraten (DS) van Vuk Obradovic, Burgerbond van Servië, Servische Democratische Christelijke Partij, Nieuw Servië, Beweging voor Democratisch Servië, Bond van Sociaal-Democraten van Vojvodina, Hervormend Democratische Partij van Vojvodina, Coalitie Vojvodina, Bond van Hongaren uit Vojvodina, Democratisch Alternatief (DA) van Nejbosa Covic, Democratisch Centrum, Nieuwe Democratie, Sociaal Democratische Unie (SDU) van Zarko Korac, Partij van Democratische Aktie, Bond voor Sumadija, Servisch Democratische Verzetsbeweging (Otpor).

Daarnaast was er ook een niet-partijgebonden oproep van een groep economen onder de naam "G17 Plus, Verenigde Economen" onder leiding van Mla an Dinki, die opriepen om op Kostunica te stemmen.

Eigen kandidaten

De Servische Vernieuwings Beweging (SPO) van Vuk Draskovic, een partij die streeft naar de terugkeer van de monarchie, en de Affirmatieve Partij van Miodrag Vidojkovi sloten zich niet aan bij de DOS. Zij brachten eigen kandidaten t.w. Vojislav Mihailovic namens de SPO (een kleinzoon van Draza Mihailovic die in de Tweede Wereldoorlog leider van de Chetniks was) en Miodrag Vidojkovic zelf namens de Affirmatieve Partij. Namens de regeringspartij Servische Radicale Partij van Vojislav Seselj werd Tomislav Nikolic kandidaat gesteld.

Uitslag verkiezingen

De uitslag van de verkiezingen, volgens het Ministerie van Informatie, was als volgt:

Vojislav Kostunica 48,96 %

Slobodan Milosevic 38,62 %

Tomislav Nikolic 5,79 %

Vojislav Mihailovic 2,9 %

Miodrag Vidojkovic 0,92 %.

Op basis van deze uitslag, was volgens de grondwet een tweede stemming nodig tussen de kandidaten Kostunica en Milosevic, oorspronkelijk vastgesteld voor 8 oktober 2000. Maar onder een onmogelijk grote druk vanuit buiten- en binnenland (o.a. Madeleine Albright) werd Vojislav Kostunica alsnog tot winnaar uitgeroepen. Later zullen we zien dat enige buitenlandse (b.v. Servische of Cubaanse) controle op de verkiezingen in de VS in de toekomst meer dan nodig is.

Wie is Vojislav Kostunica?

Vojislav Kostunica, jurist, is zoon van een partizaan die in de Tweede Wereldoorlog aan de zijde van Tito tegen de fascistische vocht. In 1948, toen Tito met Stalin brak, werd de vader van Kostunica, die in deze kwestie sterk stelling nam tegen Tito, uit de partij gestoten.

Verder is nog te melden, dat toen in 1974, Tito de grondwet van de SFRJ herzag door het vastleggen van provinciale autonomie voor Kosovo & Metohije, Vojislav Kostunica openbaar stelling nam tegen deze besluiten.

In interviews komt telkens zijn bewondering voor Charles de Gaulle tot uiting en ziet hij hem als zijn grote politieke voorbeeld, vooral voor wat betreft zijn onafhankelijke houding t.o.v. de VS.

Verder is Kostunica een Servisch nationalist. Hij is van mening dat wat hem betreft Montenegro zijn eigen gang kan gaan en het vasthouden aan een federatie geen prioriteit heeft.

Verkiezingen met flagrante buitenlandse inmenging

Het is ontegenzeggelijk dat de verkiezingen onder enorme grote internationale druk en inmenging heeft gestaan. Dagelijkse dreigementen door alle staatshoofden en hun ministers van Buitenlandse Zaken van de NATO-pactlanden aan het adres van de Socialistische Partij van Servië. Dreigementen die inhielden dat de economische sancties zouden worden gehandhaafd of verscherpt. Tegelijk werden aan de oppositiepartijen de tegenovergestelde beloften gedaan, gepaard met grote financiële bijdragen, die het laatste half jaar voor de verkiezingen de honderd miljoen gulden ruim oversteegen. De oppositiepartijen beschikten daarom over ruime middelen om stemmen te kopen. Na de verkiezingen werd uitvoerige dankwoorden gesproken aan het adres van de NGO's. Deze, als splijtzwammen opererende organisaties, waaronder het IKV, hebben de laatste jaren niet stilgezeten om het wettige gezag te ondermijnen. Het IKV en/of HCA zal hun organisatie inzetten om een "democratie" naar Westers model te vestigen.

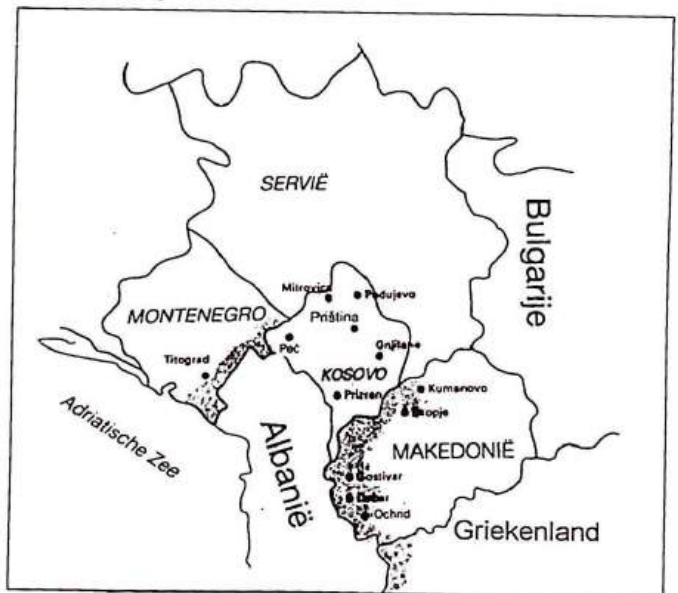
Vooruitzichten

Met de verkiezing van Kostunica zijn problemen, zoals Kosovo, nog lang niet de wereld uit. De NATO, die zich in Kosovo als handlangers van het ultra-rechtse UCK heeft opgeworpen, heeft met de Fransman Kouchner en de Nederlander Everts twee rechterhanden geleverd om de leiders van het UCK bij te staan in hun race naar gehele onafhankelijkheid. De gemeenteraadsverkiezingen eind oktober waren onrechtmatig en in strijd met bekende Internationale Verdragen. Daartegenover staat de mening van de nieuwe machthebbers van Joegoslavië, dat onafhankelijkheid van Kosovo onbespreekbaar is. Tegelijk spreekt de VS alleen nog maar over de optie om zich nu snel terug te trekken uit Kosovo, omdat het besef begint door te dringen dat zij zich steeds moeilijker staande kunnen houden tegen het getreiter van de UCK-aanhangers. De reden van dit getreiter is het feit dat de NATO nog steeds geen volledige medewerking wil verlenen om alle Serviërs uit Kosovo te verdrijven. Eerste poging daartoe was de militaire inval in het

noorden van Kosovo om een zogenaamd vervuילend bedrijf te sluiten, waar honderden Serviërs hun bestaan aan dankten. Daarbij dient opgemerkt te worden, dat sinds de KFOR en UNMIK feitelijke macht trachten uit te oefenen, er ruim 5.000 terroristische acties tegen Serviërs of hun eigendommen hebben plaatsgevonden. Er 1028 Serviërs zijn gedood bij deze acties en 946 zijn gekidnapt en/of vermist etc. Het grootste probleem op zeer korte termijn is de catastrofale situatie betreffende de stroomvoorziening in Joegoslavië. Door de jarenlange economische sancties en 70-daagse bombardementen op o.a. elektriciteitscentrales zullen de waanzinnige resultaten nog jarenlang doorwerken. Voor de 650.000 vluchtelingen uit Kroatië, Bosnië en Kosovo is het uitzicht op lotsverbetering nog ver te zoeken.

Er zijn t.a.v. Kosovo vier opties

- 1° herstel van het gezag van Servië over haar eigen provincie
- 2° Kosovo als een onafhankelijke republiek los van Servië c.q. Joegoslavië
- 3° Kosovo als zelfstandige republiek binnen de Federale Republiek Joegoslavië
- 4° Kosovo opdelen. Een helft bij Albanië en een andere helft bij Servië.

De grijs gearcheerde gebieden in Montenegro, Macedonië en Griekenland, waar in meerderheid etnische Albanen wonen en waar nationalistische krachten hun werk aan een Groot-Albanië zullen voortzetten wanneer Kosovo onafhankelijk wordt.

De eerste optie is vastgelegd in de resolutie van de VN, onder welk mandaat de NATO in Kosovo actief is. De tweede is zoals hierboven genoemd onbespreekbaar. De derde optie zou een politieke vluchtweg kunnen zijn, maar zal ook op het grootst mogelijke verzet kunnen rekenen van zowel Servië als Kosovo. Daarboven hangt ook nog steeds de vierde optie van verdeel en heers.

o als grootste oorlogsdreiging

onafhankelijk Kosovo zal een niet te stuiten zuigende werking hebben op de Albanezen in Montenegro, Macedonië en Griekenland. Zij, de Albanezen van deze landen, zullen dan niet rusten voor zij ook onafhankelijk zijn en eventueel kunnen aansluiten bij Kosovo of beter gezegd; Groot Albanië. Zij hebben van het UCK geleerd hoe dat moet.

Het is niet uitgesloten dat Macedonië binnen niet al te lange tijd militaire steun gaat vragen aan Servië om het hoofd te bieden aan de UCK-bendes in dat land. Zo is een goed inzicht van de ontwikkeling op de Balkan onontbeerlijk voor de Vredesbeweging.

Rob Fransen

Boekbespreking

“De laatste oorlog”

In april van dit jaar verscheen het boek ‘De laatste oorlog’, een gezamenlijke productie van Jan Marijnissen, voorzitter van de Tweede-Kamerfractie van de Socialistische Partij en Karel Glastra van Loon, journalist en schrijver. Het boek draagt de ondertitel ‘Gesprekken over de nieuwe wereldorde’, en bevat naast vele interviews met vooraanstaande personen uit de wetenschap en de internationale diplomatie ook een eigen slotbeschouwing van deze beide auteurs. De moeite van het lezen waard voor de actieve vredesbeweging?

Nu mogen mensen uit de (Nederlandse) vredesbeweging al blij zijn met elke gefundeerde beschouwing met een lengte van meer dan een krantenartikel. Dat is misschien ook de reden dat het in “De Laatste Oorlog” gaat om een nogal voorzichtig en verkennend perspectief op de ‘nieuwe wereldorde’. Waar de *brain-wash* van de gemiddelde-acht-uur-journaal-kijker door bijvoorbeeld Vredes-Info al sinds Reagan’s StarWars-plannen een aandachtspunt, daar beginnen de auteurs hun betoog bij de heersende algemene opinie. Daarmee is het boek eerder een algemene steun in de rug voor de vredesbeweging bij dat grote publiek, dan dat voor mensen uit de vredesbeweging zélf helderheid gegeven wordt in de splitsing van de beweging in ‘fundamentalisten’ en ‘realisten’ door de uitvinding van de ‘humanitaire interventie’.

Een boek dus voor zowel het LBVO als het IKV, maar wie er gelijk heeft...? Dat blijkt bijvoorbeeld duidelijk uit het *epiloog* van het boek als een verantwoording gelezen kan worden. Daarin schrijven Marijnissen en Glastra van Loon: “Wij doen ook geen principiële uitspraken over de mogelijkheden of onmogelijkheden van de zogenaamde ‘humanitaire interventie’, aangezien niemand kan bewijzen dat ze ook in de toekomst altijd contraproductief zullen zijn, zoals ze dat waren op de Balkan.”

Meteen daarop volgend schrijven zij echter: “Wij hebben met dit boek wel de hypocriete politiek aan de kaak willen stellen die aan de ene kant ‘de strijd voor de humaniteit’ predikt, maar tegelijkertijd niets onderneemt ten behoeve van die humaniteit in vredestijd; die aan de ene kant zich bezorgd toont over de toename van het aantal geweldadige conflicten, maar intussen gewoon doorgaat met het ontwikkelen van nieuwe wapens en met wapenhandel; die met de mond trouw zweert aan het internationale recht, maar zich daar zelf niet aan houdt wanneer dat zo uitkomt; die bovenationale instituten als de VN en de OVSE belangrijk zegt te vinden, maar ze tegelijkertijd tegenwerkt en marginaliseert door haar daden.”

Vergeleken met de invalshoek van

Vredes-Info zit het verschil daarmee vooral in de beoordeling van de ‘inactiviteit’ van bijvoorbeeld de VS of Duitsland in ‘vredestijd’. Daar staat dan weer tegenover dat Jan Marijnissen als enige in het hedendaagse parlementaire circuit fundamenteel stelling neemt tegen een daadwerkelijke humanitaire interventie, als het ging om de Balkan en als het gaat om Ethiopië/Eritrea. Dat alleen al maakt het boek met interviews met onder anderen Noam Chomsky, Raymond Detrez, en Kees van der Pijl (“Sterker nog: hij beschouwt zichzelf nog steeds als een communist. En voor dat soort dwarsigheden koesteren wij een warme sympathie.”) ook voor de lezers van Vredes-Info zeker de moeite waard: dwars, realistisch en met praktische politieke consequenties.

Serviërs belegeren Belgische soldaten vredesmacht KFOR

PRISTINA, 18 DEC. Bij protestacties van Serviërs tegen de vredesmacht KFOR zijn zaterdag in Kosovo twee Kosovo-Serviërs om het leven gekomen. Op de grens van Kosovo en Zuid-Servië kwam gisteren een KFOR-patrouille onder vuur te liggen.

In het dorp Lepošavac kwam het zaterdag tot een boze demonstratie van plaatselijke Serviërs, die protesteerden tegen de arrestatie van een hunner wegens een verkeersdelict en het bezit van illegale communicatie-apparatuur. Tweehonderd Serviërs verzamelden zich bij het plaatselijke politiebureau, dat naast een kazerne van de vredesmacht KFOR ligt. Ze gijzelden zeven Belgische KFOR-soldaten, die echter na korte tijd weer werden vrijgelaten.

Later zaterdagavond kwam het tot een nieuwe demonstratie, ditmaal van rond duizend Serviërs. Ze stichtten brand in het politiebureau. Ook drie voertuigen van KFOR werden in brand gestoken. Belgische soldaten schoten in de lucht om de betogers te verspreiden. Daarbij vielen twee doden: een Serviër werd door een kogel getroffen en een tweede stierf bij een hartaanval. Nog een tweede Serviër raakte gewond door een kogel. Nader onderzoek moet uitwijzen of de twee Serviërs zijn geraakt door afketsende kogels - zoals KFOR heeft laten weten - of dat gericht op de demonstranten is geschoten. De spanning in de stad is inmiddels dermate opgelopen dat veertig leden van de VN-politie zijn geëvacueerd. Volgens de Serviërs - die daarin worden gesteund door de politieke partijen in Servië - hebben de Belgische KFOR-soldaten zich „onverantwoordelijk” gedragen door gericht op de de-

monstranten te schieten. De plaatselijke Serviërs gaven in een verklaring toe dat sommige demonstranten zich hebben misdragen, maar dat zou voor de Belgen geen reden zijn geweest geweld te gebruiken, omdat hun levens niet in gevaar waren.

Gisteren werd een KFOR-patrouille, bestaande uit Amerikaanse en Russische soldaten, onder vuur genomen op de grens tussen Kosovo en Zuid-Servië. Het gebied is onveilig door de acties van het Albanese 'Bevrijdingsleger' dat een guerrilla voert tegen het Servische gezag in het grensgebied met het doel het door Albanen bewoonde deel van Zuid-Servië bij Kosovo te voegen. Onduidelijk is of Albanese guerrillastrijders op de patrouille hebben geschoten. KFOR probeert met patrouilles in het grensgebied de aanvoer van manschappen en materiaal naar het 'Bevrijdingsleger' af te snijden. De gisteren beschoten patrouille had eerder een stuk weg, dat Kosovo met het omstreken gebied verbindt en dat door het 'Bevrijdingsleger' wordt gebruikt, onklaar gemaakt met explosies. Niemand werd bij het incident gewond.

De Joegoslavische president Vojislav Koštunica bezocht zaterdag het omstreken gebied in Zuid-Servië. Hij zei bij dat bezoek van de Veiligheidsraad van de VN maatregelen te verwachten om de „Albanese terroristen” uit het gebied te weren. „We verwachten veranderingen, iets concreets, opdat de terroristen de veiligheidszone verlaten”, aldus Koštunica, doelend op de gedemilitariseerde zone langs de grens tussen Kosovo en Zuid-Servië die taboe is voor de speciale Servische politie. (Reuters, AP, AFP)

De 'eenwording' van Mitrovica zal nog even moeten wachten

Kosovo
redactie buitenland

AMSTERDAM - Als er één benaming deze week onterecht was, dan was het wel de 'zone van vrouwen' in Kosovoska Mitrovica.

Op de brug over de rivier de Ibar, middenin die zone tussen de vrijwel exclusief Servische wijk in het noorden en de Albanese wijk in het zuiden, moest een menselijke barrière van Kfortroepen de twee bevolkingsgroepen dagenlang uit elkaar houden. Er vielen tientallen gewonden onder de Franse vredestroepen.

Aanleiding voor het geweld van deze week was de dood van een 15-jarige Albanese jongen, die bij een aanslag met een granaat om het leven kwam. Mitrovica is al sinds het Navo-ingrijpen in het voorjaar van 1999 een brandpunt van inter-etnische haat in Kosovo. De Albanen beschouwen het Servische deel van de stad als een affront omdat ze zelf in 1999 massaal uit hun huizen werden gejaagd door diezelfde Serviërs. Die vinden op hun beurt dat ieder gepraat over een multi-etnisch Kosovo - formeel nog steeds deel van Servië - in Mitrovica bewezen moet worden. De kersverse VN-vertegenwoordiger in Kosovo, de Deen Haekkerup, constateerde deze week dan ook droogjes dat de voorgenomen 'eenwording' van Mitrovica nog even moet wachten.

Bijna honderd kilometer ver-

derop, in het zuiden van Servië, liep de spanning deze week eveneens op. In dat gebied - met de al even onjuiste benaming 'veiligheidszone op de grond' - bombardeerde het Joegoslavische leger dorpen, in een poging Albanese guerrillastrijders te verdrijven. Het leger en Kfor mogen de vijf kilometer brede zone niet in, slechts Servische politieagenten mogen er patrouilleren. Die speelruimte is opgevuld door Albanese guerrillastrijders. Zij vinden dat het gebied, waar 70 000 Albanen wonen, aan Kosovo moet worden toegevoegd en paradeerden deze week om hun eis kracht bij te zetten met 300 strijders in het dorp Dobrosin in de grenszone - op een steenworp afstand van een Kfor-post.

Vorige week sneuvelde voor het eerst sinds de Kosovo-oorlog

Stuiptrekkingen bij koppeling EU en NAVO

De vorming van een Europese defensiemacht voor eigen vredesoperaties leidt tot harde onderhandelingen. Turkije en Frankrijk tonen hun nationale reflexen.

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER
BRUSSEL, 18 DEC. De feestdagen bieden de Europese Unie en NAVO even wat ruimte om de kruitdampen te laten optrekken. Het optuigen van een 60.000 man sterke snellereactie-macht van de EU, die in 2003 klaar moet zijn, leidde de afgelopen weken tot harde en uitputtende onderhandelingen bij de EU en NAVO. Vooral bij Frankrijk en Turkije, dat wel lid is van de NAVO, maar [nog] niet van de EU, speelden gevoelens van rivaliteit en onvrede jegens respectievelijk NAVO en EU hoog op.

Franse koppigheid en een Turks veto zorgden afgelopen donderdag en vrijdag tot diep in de avond tijdens een bijeenkomst van de NAVO-ministers van Buitenlandse Zaken in Brussel voor irritaties en zelfs een crisissfeer. Frankrijk gaf uiteindelijk toe en ging akkoord met geruggel overleg tussen de EU en NAVO. Maar Turkije blokkeerde een veiligheidsvereenkomst tussen de NAVO en de EU, die de EU-macht 'verzekerde toegang' geeft tot de NAVO-planningscapaciteit en middelen. Het sluimerende Franse solisme en de harde Turkse opstelling geven de onderhandelingen over de samenwerking van de EU-macht met de NAVO een grillig karakter. Onzeker is ook de opstelling van de nieuwe Amerikaanse regering: hoe sterk zullen de Verenigde Staten zich in Europa en de NAVO blijven manifesteren?

De Franse opstelling is volgens een hoge NAVO-diplomaat terug te voeren op „een consequent programma dat al sinds generaal De Gaulle wordt gevolgd: het elan van de NAVO zoveel mogelijk afremmen”. Frankrijk incasseerde anderhalve week geleden op de EU-top van Nice een nederlaag doordat de veertien andere regeringsleiders weigerden in te stemmen met de wens van Parijs om de Europese reactiemacht „een onafhankelijke capaciteit” voor beslissingen bij vredesoperaties te geven; los van SHAPE, het militaire NAVO-hoofdkwartier, zoals president Chirac een dag te voren nog had bepleit. De Fransen hielden in de daaropvolgende dagen vast aan hun wens voor onafhankelijke planning. Maar afgelopen donder-

dag en vrijdag bestookte een Franse topdiplomaat de internationale media in het NAVO-hoofdkwartier met een nieuwe lezing: Frankrijk is nooit voor een onafhankelijke planningscapaciteit geweest. „Hoe komt u daarbij? Er is een misverstand over het woord onafhankelijk”, zei hij. Parijs wil slechts planning via nationale hoofdkwartieren of via de NAVO. „De Franse opstelling heeft veel te maken met uiterlijke schijn en gejen”, reageert een hoge NAVO-diplomaat. „Maar één ding weten ze heel goed: als het echt moeilijk wordt, komen de Amerikanen ons toch redden.” Een andere NAVO-diplomaat verwacht dat de Fransen zullen blijven proberen de EU-macht „op allerlei manieren” zo onafhankelijk mogelijk te maken.

Meer begrip is er binnen de NAVO voor de Turkse opstelling. De Turken - die met Griekenland over Cyprus twisten - vrezen dat zij als niet-EU-lid niet kunnen meepraten over Europese vredesmissies, mocht het zover komen. Daarom blokkeren zij nu de struc-

NIEUWSANALYSE

turele toegang voor de EU tot de NAVO-planning en middelen. „Zij worden volgens de EU-besluiten er wel bij betrokken, maar zij willen echt meebeslissen”, zegt een NAVO-diplomaat. „De Turkse positie is een groot probleem. We weten niet hoe lang dit gaat duren. Het kan de NAVO mogelijk beletten een volwaardig tegenspeler te zijn bij de opbouw van de Europese Veiligheids- en Defensie-identiteit”, zegt een andere NAVO-diplomaat.

De Franse en Turkse manoeuvres zijn de onvermijdelijke nationale reflexen en stuiptrekkingen die horen bij de ontwikkeling van „dit ambitieuze project”, zoals NAVO-chef Robertson de opbouw van de EU-macht vorige week in gesprek met journalisten noemde. Nee, een „tweede of mini-NAVO” of een „mini-SHAPE” komt er zeker niet, gnuifde hij. Het is niet wenselijk, niet noodzakelijk en niet betaalbaar. Met enig profetisch inzicht voorspelde Robertson dat de vergadering van donderdag en vrijdag geen complete samenwerkingsvereenkomst zou opleveren. Volgens hem zal het „koppelen van het ruimteschip EU en het ruimteschip NAVO” nog maanden duren. Maar hij is ook optimistisch: „Er is in de afgelopen twaalf maanden op dit terrein meer bereikt dan in de afgelopen twaalf jaar.”

De overwinnaar

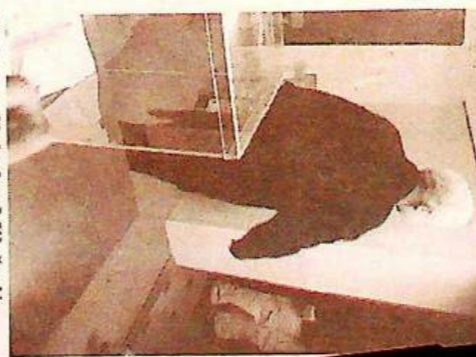
overwonnen
13 Okt 2000

Begin oktober, een paar dagen voor zijn val, kwam hij nog eenmaal op de staats-tv om het volk te winnen voor zijn Groot-Servische missie. Als hij: Slobodan Milošević, ook de tweede ronde van de Joegoslavische presidentsverkiezingen zou verliezen van Vojislav Koštunica, dan zou dat de bezegeling zijn van verdere Westerse inmenging.

Hij oogde vermoed, zijn retriëf klonk afgezaagd en hij zou de tweede ronde niet halen - hoezeer een Haagse minister hem die herkansing ook gunde. Maar helemaal ongelijk had hij niet. Want politieke adviseurs, consultants en trainers uit de Verenigde Staten probeerden toen vanuit buurland Hongarije al bijna een jaar de sterk verdeelde Servische oppositiepartijen ervan te overtuigen dat zij alleen een kans maakten tegen Milošević als ze een coalitie zouden vormen.

Het gaat te ver: Koštunica's zegen toe te schrijven aan deze bemoeienis van de VS, maar een rol speelde zij zeker, zo reconstrueerde The Washington Post eerder deze maand overtuigend. Uiteindelijk was het de min of meer spontaan georganiseerde volksopstand die Milošević op 5 oktober van diens troon stoote. Gorav je stond op ontelbare posters en butons, zonder de naam te noemen. „Zijn rol is uitgespeeld”.

Vier vertoren oorlogen, twee eerdere volksopstanden, achttien-zeventig dagen NAVO-bombardementen en bijna tien jaar internationale sancties waren eraan vooraf gegaan - Milošević, 59 inmiddels, overwon het allemaal. Hij veranderde, sinds zijn opkomst in 1987, van een staal apparatursk in een even obscure als meedogenloze nationalist, die zich en passant kwalificeerde voor bijna het hele

Verloren: Slobodan Milošević (Foto AP)

scala aan walging, van aartsrimineel tot zwaargeschildt. Daardoor kan hij zich niet met de grootste politieke boosdoeners van de vorige eeuw. Dat hij daarbij een 'reim geweten' heeft, zoals hij vorige week nog herhaalde, sprekt voor zich.

Toch gaat deze beeldvorming, hoe treffend ook, te gemakkelijk voorbij aan de politieke entourage van loyalisten, opportunisten en dubieuze handlangers waarmee Milošević zich in zijn repressieve politiestaat al die dertien jaren wist te omringen. Dankzij hen kon hij al die tijd bogen op tamelijk brede steun onder de bevolking van de al maar kleiner wordende Joegoslavische Federatie.

Pas als ook die klik is verdwenen, is de man die zich onoverwinnelijk wande, maar zijn land moreel, sociaal, economisch en politiek in een bankroet stortte, definitief verslagen. Waarbij opnieuw geldt: zonder buitenlandse hulp zal dat bezwaarlijk gaan.

SPK 2000 KOSOVO REVISITED

DE RADIO 5 DOCUMENTAIRE, RADIO 5, 13.05 13.45 UUR

De oorlog is er nog steeds. Niet alleen in de doden en vermisten of in de vernielingen, maar ook zeker in de herinnering aan de televisie-beelden over Kosovo. Direct bij de grensovergang met Macedonië loop je die beelden binnen. Je moet wel van staal zijn als je hier de aanwezigheid van de duizenden Albanezen Kosovaren die werden opgejaagd, niet alsnog voelt. Links van de weg staat de cementfabriek waar ze beschutting zochten toen Macedonië de grens voor hen gesloten hield. Rechts is het parkeerterrein voor taxi's en vrachtwagens. In de weken dat de menigte niet verder kon, stond hier alles dat maar enigszins kon rijden of dragen: kruiwagens, ezels, paarden, karren, trekkers, auto's. De weinige winkels staan er nog steeds geplunderd bij en geven de indruk nooit meer open te gaan. Het vuil van toen ligt zover je kunt kijken, inmiddels bedekt met een dunne laag bruine cement. Vanaf de eerste centimeter Kosovaars grondgebied loop je vooral in verval. Want de geografische grens was meteen ook de grens voor verwaarlozing van de infrastructuur van Kosovo.

Eén van de manieren om mensen te vernederen is om ze te laten afzien in donkere straten en stegen met open riolen en mansdiepe kuilen. Vijf minuten in Kosovo via de twee kilometer niemandsland met Macedonië doen je het ergste vermoeden voor de rest van het land. Bijvoorbeeld voor de dorpen en steden in het zuidwesten aan de grens met Albanië. Want ook daar, zij het schaars, kwamen beelden vandaan over de verschroeide aarde en haar bewoners. En naar dat gebied ben ik op weg, samen met Truus Wertheim-Cahen. Truus onderzoekt voor de hulporganisatie Warchild of de creatieve therapieën voor en aan oorlogskinderen voor verbetering vatbaar zijn, en traint de staf en lokale medewerkers. Op korte termijn worden de hulpprogramma's zoveel mogelijk voortgezet door Albanezen Kosovaren. We gaan naar dorpen rond de hoofdstad Pristina, en naar de omgeving van Peja en Gjakova. Naar de berggebieden waar de strijders van het UCK het felst tegenstand boden, en waar de wapenaanvoer vanuit Albanië moeilijk door het Servische leger te controleren was. Naar de plaatsen dus die om die feiten vrijwel met de grond zijn gelijk gemaakt

en waar mensenlevens minder waard waren dan een kogel of granaat. Op de schooljes die het geweld hebben doorstaan of die inmiddels zijn herbouwd, geven drie teams van Warchild Nederland creatieve therapie. Met de beschadigde kinderen en tieners, wordt 1 uur per week gewerkt aan de verlichting van een bijna niet te torsen last. De last van het gedwongen kijken naar executies van vaders en broers bijvoorbeeld. Of de verkrachting van moeders en zusters. Of de last van de gekmakende onzekerheid over het lot van familieleden. Wat kan een middel als creatieve therapie hierbij doen? Daarover zijn de meningen verdeeld. De één roemt creatieve therapie als een middel bij uitstek om de kinderen weer iets meer kind te laten zijn; even niet overstelpt met het verdriet en de machteloosheid van de omgeving, of wantrouwend jegens alles en iedereen. De ander vraagt zich af hoe het tekenen van een landschap of het rollen met een bal, weerstand kan bieden aan de gruwelijkste beelden. Beelden die zich voor altijd hebben genesteld in de hersenen van elke betrokkene en zeker in die van deze kinderen. MJ

49

Voor democraten Servië begint nu het echte werk

De Servische democraten versloegen zaterdag bij de parlementsverkiezingen van Servië de socialisten van Slobodan Milošević overtuigend. Nu begint pas het echte werk.

2000
Door onze correspondent YAËL VINCKX
BELGRADO, 27 DEC. De glorieuze overwinning van de voormalige oppositie van Servië mag geen verrassing heten. De peilingen hadden de winst al weken aangekondigd. De Democratische Oppositie van Servië (DOS) is veruit de populairste partij; de kersverse Joegoslavische president Vojislav Koštunica is – zoals onlangs bij een opiniepeiling bleek – met de instemming van meer dan 90 procent van de ondervraagden, veruit de populairste politicus. Zelfs de communistische leider Josep Tito Broz was in zijn hoogtijdagen niet zo geliefd. De verkiezingen waren desondanks geen wassen neus. De beslissingen om Servië te hervor-

BELGRADO, 27 DEC. Bij de zaterdag gehouden verkiezingen voor het parlement van Servië heeft de Democratische Oppositie (DOS) van president Vojislav Koštunica een absolute meerderheid behaald: ze veroverde 176 van de 250 zetels. De socialisten van ex-president Milošević bleven steken op 13,5 procent van de stemmen en 37 zetels in het parlement.

Een verrassing is het relatief goede resultaat voor twee extreem-nationalistische partijen, die samen 37 zetels in de wacht sleepten. Hun succes wordt gezien als een reactie op de spanningen in Zuid-Servië, waar Albanese extremisten tegen het Servische gezag vechten. men, worden immers door het Servische parlement en de Servische regering genomen. De federale president Koštunica en zijn aanhangers bezaten sinds de volksovername op 5 oktober wel de macht op het federale niveau (Montenegro en Servië), maar hadden ondanks de vorming van een coalitieregering met de socialisten maar weinig te vertellen op

het niveau van de republiek Servië.

Dat is zaterdag veranderd. De Socialistische Partij van Servië (SPS) van ex-president Slobodan Milošević is definitief naar de oppositiebanken verwezen. DOS heeft een tweederde meerderheid in het parlement. „De democratische reconstructie van Servië en Joegoslavië kan worden voltooid”, aldus president Koštunica. Servië krijgt voor het eerst sinds vijftig jaar een regering die niet uit (ex-)communisten bestaat.

Het betekent niet dat de problemen zijn opgelost. Sterker: ze beginnen pas. Servië's economie staat aan de rand van de afgrond. Er is een tekort aan basisvoorzieningen als eten en vooral energie. Gepensioneerden overleven bij de gratie van soepkeuken. Bedrijven liggen stil. De infrastructuur, doelwit van de NAVO-bombardementen van vorig jaar, is nog allerniet hersteld. De aangekondigde privatisering van een groot aantal staatsondernemingen zal de werkloosheid verder opdrijven. [• *Vervolg* SERVIË: pagina 4]

• HOOFDARTIKEL: pagina 7

DINSDAG 12 DECEMBER 2000

Wellicht koerswending Kroatië heeft 'problemen' met tribunaal

ZAGREB, 12 DEC. Kroatië heeft „problemen” met het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in Den Haag. Het tribunaal concentreert zich volgens de Kroatische premier Ivica Račan op misdrijven van Kroaten jegens Serviërs.

2000
Misdrijven die tegen Kroaten zijn begaan, zou het Hof negeren. „Het is geen geheim dat we problemen hebben met het internationale tribunaal”, zo zei premier Račan gisteren, met ongebruikelijke openhartigheid. Hij zei dat het tribunaal heeft gevraagd om de Kroatische legerleider generaal Petar Stipetić te ondervragen over oorlogsmisdaden, begaan tijdens de Kroatische onafhankelijkheidsoorlog in de tweede helft van 1991 en de twee bliksemcampagnes tegen de Kroatische Serviërs in 1995. Volgens Račan moet de regering zich nog beraden over de omstandigheden waaronder Stipetić naar Den Haag zou mogen gaan. Hij maakte evenwel duidelijk dat Kroatië het beu is voortdurend het onderwerp te zijn van onderzoek van het tribunaal naar misdrijven van Kroaten jegens anderen en maar zelden iets te horen over misdrijven die jegens Kroaten zijn begaan. Kroatië, aldus Račan, wil met het tribunaal samenwerken, maar het wil wel „zijn wetten en zijn waardigheid beschermen”. Het tribunaal moet volgens hem „de chronologie en de ernst van misdrijven” niet negeren.

Vice-premier Goran Granić van Kroatië klaagde vorige week al dat Kroatië voortdurend onder druk wordt gezet met betrekking tot de Kroatische verantwoordelijkheid over misdrijven die in 1995 zijn begaan, terwijl vrijwel niemand is aangeklaagd voor misdrijven die door Kroatische Serviërs in 1991 zijn begaan, met uitzondering van drie Joegoslavische officieren die betrokken zouden zijn geweest bij de moord op tweehonderd mensen in Vukovar, deze drie bevinden zich in Servië en zijn nog altijd onvrije voeten, net als trouwens de eveneens aangeklaagde vroegere leider van de Kroatische Serviërs Milan Martić. De Kroatische regering van premier Račan trad begin dit jaar aan met de belofte, de samenwerking met het tribunaal te verbeteren nadat het voorgaande bewind, van president Tudjman, het onderzoek naar oorlogsmisdaden en de sporing van verdachten jarenlang had geboycot. Het afgelopen jaar was de samenwerking van het tribunaal een van de speerpunten van de „terugkeer” van Kroatië op weg naar Europa. Generaal Stipetić, legerleider sinds dit jaar, leidde in 1995 van de militaire operaties tegen Kroatische Serviërs. Zijn naam niet in verband gebracht met oorlogsmisdaden; hij heeft gezegd te zijn naar Den Haag te gaan als het tribunaal hem oproept. (Reuters, AP)

VN wil verkiezingen Kosovo niet organiseren

PRISTINA – De Verenigde Naties doen niet mee aan de organisatie van de Servische parlementsverkiezingen op 23 december in de provincie Kosovo. Dat heeft de leider van de VN-missie in Kosovo, Bernard Kouchner, bekendgemaakt. „Als de Serviërs de verkiezingen zelf willen organiseren, dan zullen we iedereen, zowel Serviërs als Albanese, bescherming bieden, zoals altijd”, meldde hij in een persverklaring.

De verkiezingen, onder het regime van de nieuwe, democratische gezinde president Kostunica, vormen een dilemma voor de VN, die Kosovo sinds de oorlog van vorig jaar bestuurt. Over de status van het gebied – onafhan-

kelijkheid of autonomie binnen Joegoslavië – moet in de toekomst een besluit vallen, maar VN-organisatie van de stembusgang zou worden gezien als een impliciete keuze voor de tweede optie.

Duizenden Serviërs uit Kosovo en Zuid-Servië blokkeerden gisteren voor de derde achtereenvolgende dag doorgaande wegen en spoorwegen bij de grens om te protesteren tegen het geweld van Kosovaarse rebellen in de regio. Na een oproep van president Kostunica werden de acties beëindigd. Kostunica zinspeelde op betrokkenheid van de Socialistische partij van Slobodan Milošević bij de organisatie van de blokkades. De oud-president zou de onvrede voeden in de hoop op een politieke comeback bij de verkiezingen.

Levenslang geëist bij Joego-Tribunaal

16-12-2000
DEN HAAG – Bij het Joegoslavië-Tribunaal is levenslang geëist tegen Dario Kordić en Mario Cerkez. De twee Bosnische Kroaten bekleedden tijdens de oorlog in Bosnië leidinggevende posten in de Kroatische entiteit in Bosnië, Herceg Bosna. Ze zouden onder meer de moord op meer dan 100 moslims in het dorp Ahmići op hun geweten hebben.

Diplomatieke banden Bosnië en Joegoslavië

16-12-2000
BELGRADO – Bosnië-Herzegovina en Joegoslavië onderhouden sinds gisteren diplomatieke betrekkingen. De ministers van buitenlandse zaken ondertekenden gisteren een protocol Bosnië is de laatste van de voormalige, afgescheiden deelrepublieken van Joegoslavië waarmee de betrekkingen worden genormaliseerd. De broer van de voormalige Joegoslavische president Milošević, Borislav, is teruggeroepen als ambassadeur in Moskou. Met hem moeten zestien andere Milošević-getrouwen het veld ruimen

Djindjić verlangt actie tegen Albanese

2000
BERLIJN, 30 DEC. De beoogde premier van de Joegoslavische deelrepubliek Servië, Zoran Djindjić, geeft de VN-vredesmacht in Kosovo (KFOR) twintig dagen de tijd om de veiligheid in het zuiden van Servië te herstellen. Djindjić, leider van de Democratische Oppositie van Servië (DOS) die bij de verkiezingen van vorige week zaterdag een grote overwinning behaalde, stelt dit ultimatum in een vraaggesprek in het Duitse weekblad *Der Spiegel*.

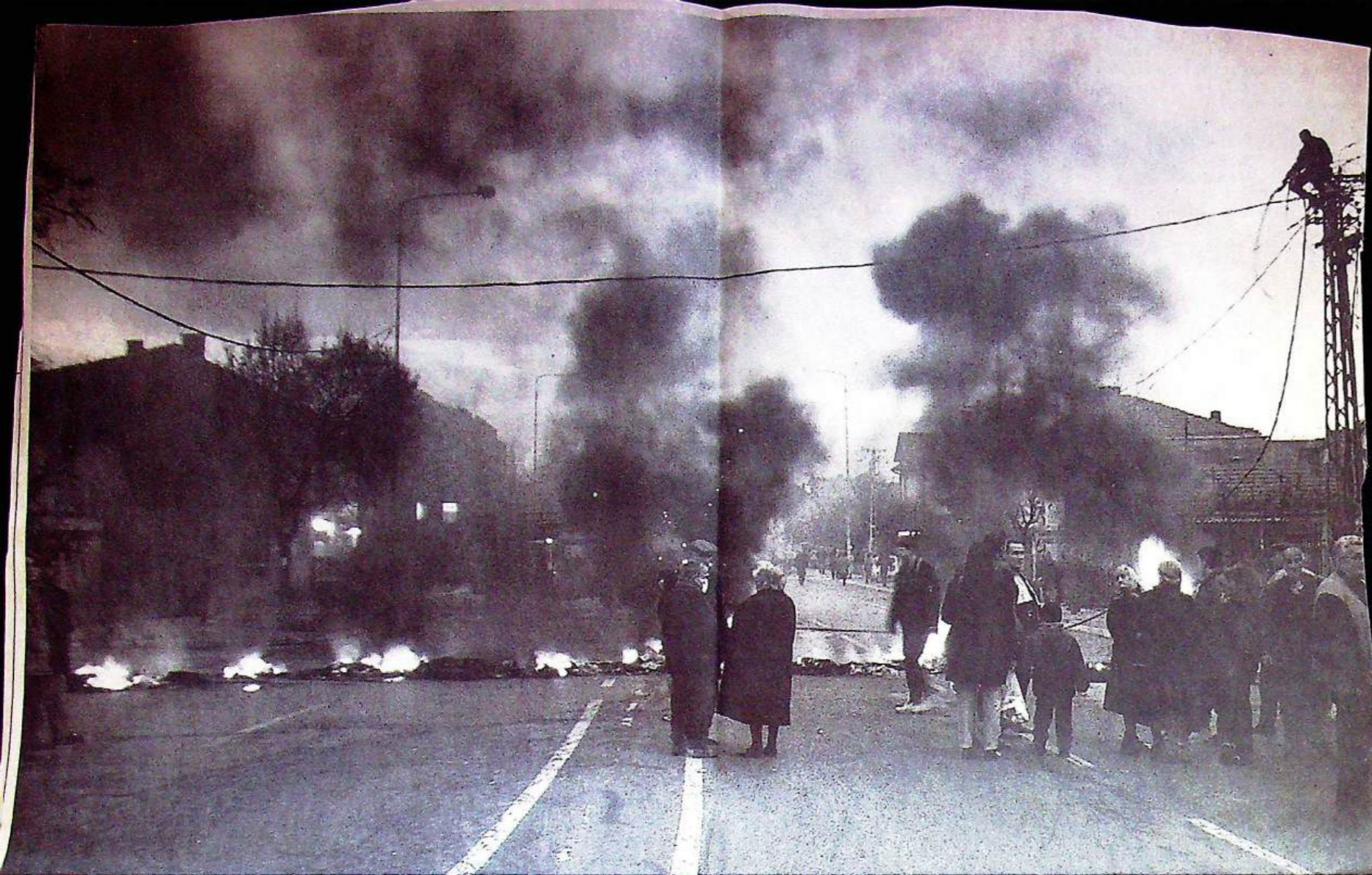
Langs de grens met de Servische provincie Kosovo, die sinds vorig jaar onder bestuur van de Verenig-

de Naties staat, worden de laatste maanden regelmatig botsingen gemeld tussen Serviërs en Kosovo-Albanese. Volgens Djindjić betreft het schendingen van de demilitariseerde zone tussen Kosovo en de rest van Servië, die vorig jaar juni na de NAVO-bombardementen op Servië werd overeengekomen. Hij schrijft de ongeroemdheid toe aan de Albanese die streven naar afscheiding van Kosovo van Servië.

Als de orde in de zone niet snel wordt hersteld door de VN-troepen, zal Belgrado zelf ingrijpen, aldus Djindjić. (AFP)

Elf lijken gevonden in Kroatisch massagrav

16-12-2000
ZAGREB – Kroatische forensisch experts hebben in een massagrav elf lichamen gevonden, waarschijnlijk van in 1991 vermoorde Kroatische Serviërs. Het onderzoek naar het graf, in Debelo Brdo in het centraal Kroatië was door een rechter gelast in het kader van het eerste Kroatische onderzoek naar oorlogsmisdaden van Kroaten. Volgens een getuige liggen in het graf 24 of 25 Kroatische Serviërs, die in 1991 werden doodgeschoten als represaille voor Servische beschietingen van de stad Gospić.

Met brandende autobanden protesteren inwoners van Niš in het zuiden van Servië tegen het rampzalige energietekort. (Foto AP)

Overtuigende zege democraten Servië

Door onze correspondent YAËL VINCKX

BELGRADO, 27 DEC. De partij van de nieuwe president van Joegoslavië, Vojislav Koštunica, heeft zaterdag de Servische parlementsverkiezingen overtuigend gewonnen. De Democratische Oppositie van Servië (DOS) veroverde 64,4 procent van de stemmen en een ruime absolute meerderheid in het parlement: 176 van de 250 zetels.

De socialisten van Koštunica's voorganger Slobodan Milošević edden een zware nederlaag: ze kwamen met 13,5 procent van de stemmen uit op 37 zetels. De partij van Milošević' vrouw, JUL, die jarenlang met de socialisten heeft gereerd, werd weggevaagd: ze kreeg 1,37 procent van de stemmen.

Een nieuwe Servische regering, geleid door Zoran Djindjić, de tweede man van DOS, wordt uiterlijk op 15 januari gevormd. Haar aak omschreef Koštunica als „het opbouwen van democratische instituties en een sociale markteconomie en de het voeren van een oorlog tegen de corruptie”.

Bij de verkiezingen wisten twee extreem-nationalistische partijen, de Servische Radicale Partij SRS en de door wijlen de beruchte Servische militieleider Arkan opgechte Partij van Servische Eenheid (SSJ) de kiesdrempel van vijf procent te halen. Ze kregen 23 respectievelijk 14 zetels. De Servische

Vernieuwingsbeweging (SPO) van Vuk Drašković, tot voor kort een invloedrijk politicus, haalde de kiesdrempel van 5 procent niet. De opkomst was met 58 procent lager dan verwacht.

De vervroegde parlementsverkiezingen zijn de voltooiing van de volksoopstand van 5 oktober die Milošević ertoe bracht zijn nederlaag bij de presidentsverkiezingen te erkennen. Oppositieleider Koštunica werd president. Maar de werkelijke macht in Servië ligt bij het Servische parlement en de Servische regering. De verkiezingen van zaterdag maken de weg definitief vrij voor de voormalige oppositie. „Het echte werk begint nu”, aldus toekomstig premier Djindjić.

De Opperste Defensieraad van Joegoslavië heeft maandag drie hoge militaire commandanten – allen aanhangers van Milošević – ontslagen: de commandant het Tweede Leger (in Montenegro gelegerd), de commandant van de federale marine en de commandant van het militaire vliegveld van de Montenegrijse hoofdstad Podgorica werden de laan uitgestuurd. De Defensieraad (die bestaat uit de presidenten van Joegoslavië, Servië en Montenegro, de stafchef van de strijdkrachten en de federale minister van Defensie) voldeed daarmee aan een langgekoesterde wens van de Montenegrijse regering.

[Vervolg van pagina 1] „De Servische bevolking is vooralsnog tevreden met de onthulling van de vele schandalen onder Milošević”, zegt hoofdredacteur Stefan Nikšić van het toonaangevende weekblad *Nin*. Zo blijkt de zoon van Milošević zes diplomatieke paspoorten te hebben, zou de hoofdredacteur van de staatskrant naar Cuba zijn gevluht en heeft het hoofd van de douane bekend grote sommen geld te hebben weggesluisd. „Maar hoe lang is het volk nog tevreden met deze onthullingen”, vraagt Nikšić zich af. „Wanneer gaat zij mopperen over het uitblijven van verbeteringen?”

Om de hoek wacht nog meer ellende. De oppositiebeweging DOS zal binnenkort uiteenvallen. Het enige doel dat de achttien partijen van de beweging bij elkaar hield, de val van Milošević, is bereikt. De vraag is of de desintegratie van DOS met ruzie gepaard zal gaan.

De opstandige zusterrepubliek Montenegro heeft aangekondigd binnen enkele maanden een referendum over onafhankelijkheid te organiseren. Het eist vergaande aanpassingen van het federatieve statuut, dat de relaties tussen Servië en Montenegro binnen de Joegoslavische federatie regelt. Montenegro wordt het probleem voor president Koštunica in 2001.

SERVIË

‘Wanneer gaan de Serviërs klagen?’

De op papier nog altijd Joegoslavische en Servische provincie Kosovo streeft ook naar onafhankelijkheid. De Vojvodina in het noorden van Servië wil ook al meer autonomie. En Albanese opstandelingen in het zuiden van Servië aansluiting van hun grensregio bij Kosovo af te dwingen.

Deze Albanese extremisten in Zuid-Servië hebben DOS ook zaterdag nog parten gespeeld, aldus Zoran Djindjić, voormalig oppositieleider en toekomstig premier van Servië. „De nationalist [van de Servische Radicale Partij en de Partij van Servische Eenheid] zouden zonder het geweld in Zuid-Servië niet zoveel stemmen hebben gewonnen”, meent hij.

Want Milošević' partij heeft weliswaar verloren, maar minder dan DOS hoopte en ook verwachtte. Ze heeft uiteindelijk bijna 14 procent van de stemmen in de wacht weten te slepen. DOS had gehoopt op minder dan 10 procent. Milošević en zijn vrouw gingen zelf zaterdag vroeg in de ochtend stemmen. Een knarsetandende Milošević kreeg, net als alle andere stemmers, een vloeiend op zijn wijsvinger gespoten om stemfraude tegen te gaan. De vloeiend licht op onder een lamp. Iedere kiezer moest, alvorens zijn stem uit

brengen, zijn vinger onder een lamp houden om te zien of hij niet eerder had gestemd.

Vooral de winst van de ultra-nationalistische Partij van Servische Eenheid, gesticht door de beruchte paramilitair Arkan, is een verrassing; in de aanloop naar de verkiezingen heeft zij geen enkele rol van betekenis gespeeld. Overigens kan Arkan zelf niet meer van zijn overwinning genieten. De man die moordde, verkrachtte en plunderde tijdens de oorlogen in Kroatië, Bosnië en Kosovo, werd begin dit jaar doodgeschoten in de lobby van een hotel in Belgrado.

Een andere verrassing is het verlies van Vuk Drašković. De politieke leider die jarenlang grillig ageerde door afwisselend voor en tegen Milošević te werken, haalde met zijn Servische Vernieuwingsbeweging SPO de kiesdrempel van vijf procent niet. Ze bleef steken op 4,5 procent. Het volk heeft hem gestraft voor zijn pogingen om de alliantie van oppositiepartijen in de aanloop naar de val van Milošević uit elkaar te spelen. Drašković, verbitterd rivaal van DOS-leider Djindjić, was de enige oppositieleider die weigerde mee te doen met DOS. Het is een fatale misrekening gebleken. In het nieuwe Servië is de 'clown van Belgrado' uitgespeeld.

Vakbond: zorgen over leukemie bij militairen

27-12-2000

Van onze verslaggevers
AMSTERDAM – De AFMP, de grootste militaire vakbond, is bezorgd over het grote aantal leukemiepatiënten onder militairen die aan internationale vredesmissies in Kosovo en Bosnië hebben meegedaan. Collegabond ACOM is daar verbaasd over. „Nederlandse militairen zijn voor vertrek goed geïnformeerd hoe gezondheidsrisico's te vermijden.”

Onlangs overleed een Nederlandse militair die had deelgenomen aan een missie in Bosnië aan leukemie. De AFMP is bang dat het verarmd uranium dat in munitie wordt gebruikt, de ziekte heeft veroorzaakt. Deze vrees bestaat ook in het buitenland. In Italië zijn vijf tot tien militairen die in Bosnië of Kosovo hebben gediend aan leukemie overleden, aldus het Italiaanse ministerie van defensie vorige week. In België wordt de dood van 22 militairen met hun uitzending in verband gebracht. Spanje heeft besloten tot een medisch onderzoek van alle 32.000 militairen die hebben deelgenomen aan de vredesmacht KFOR in Kosovo. Franse militairen waarschuwden een paar maanden geleden al voor de gevaren van verarmd uranium.

W. van der Linden van de CNV-bond ACOM kan de opwindig bij de AFMP niet plaatsen. „Wij hebben jaren geleden al aandacht gevraagd voor deze zaak, na afloop van de Golfoorlog. Defensie heeft de militairen die naar Kosovo gingen uitgebreid gewaarschuwd,

dat ze geen oude munitie moesten oppakken bij voorbeeld.” Volgens hem is het de vraag of Nederlandse militairen in gelijke mate als buitenlandse met uranium in aanraking zijn gekomen.

Verarmd uranium wordt gebruikt om de koppen van kogels en raketten te bekleden, zodat ze beter in staat zijn gepantserde voertuigen zoals tanks te doorboren. Bij een inslag gaan de koppen in vlammen op en worden er stofdeeltjes van uranium-oxide gevormd, die later door inslikken of inademen in het lichaam terecht kunnen komen.

De milieuo-organisatie van de Verenigde Naties Unep heeft het afgelopen halfjaar in Kosovo onderzoek gedaan naar besmetting van de bodem door uranium. Het rapport komt binnenkort uit, maar vorige week liet de leider van het onderzoek, de Fin P. Haavisto, al weten dat er veel uraniumresten zijn gevonden.

AFMP-voorzitter Ton Heerts wil dat voortaan alle militairen die aan een vredesmissie meedoen voor hun vertrek een bloedtest ondergaan, zodat het bloed voor en na vertrek kan worden vergeleken. Hij hoopt dat daarmee kan worden vastgesteld dat verarmd uranium op munitie leukemie veroorzaakt, want dat is niet zeker. Heerts: „Dat neemt niet weg dat het aantal gevallen van leukemie onder militairen onevenredig hoog is.” Staatssecretaris Van Hoof van defensie vraagt militairen met ernstige medische klachten zich bij het departement te melden.

VRIJDAG 5 JANUARI 2001

‘Internationaal toezicht ‘Berechting Milošević is mogelijk’

WASHINGTON, 5 JAN. De voormalige Joegoslavische president Slobodan Milošević wordt mogelijk onder internationaal toezicht, maar op Joegoslavisch grondgebied, berecht wegens oorlogsmisdaden.

Dat heeft de Joegoslavische minister van Buitenlandse Zaken, Goran Svilanović, gezegd tijdens een ontmoeting met zijn Amerikaanse ambtgenote Madeleine Albright. Hij zei dat hij op korte termijn dit plan zal bespreken met de hoofd-aanklager van het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden in Den Haag, Carla del Ponte.

Tot nu toe heeft het nieuwe Joegoslavische bewind van de begin oktober aangetreden president Vojislav Koštunica zich verzet tegen uitlevering van Milošević aan het VN-tribunaal in Den Haag en tegen berechting van de oud-president onder internationaal toezicht in Joegoslavië zelf. Bovendien is de afgelopen maanden steeds gezegd dat als Milošević in Joegoslavië wordt vervolgd, dit zal zijn op beschuldiging van grootscheepse machtsmisbruik, corruptie en verduistering – en niet wegens de oorlogsmisdaden waarvan het VN-tribunaal hem heeft beschuldigd.

Svilanović maakte gisteren in Washington duidelijk dat de nieuwe regering vast van plan is haar internationale verplichtingen, inclusief die jegens het VN-tribunaal, na te komen. De regering werkt volgens de minister samen met het VN-tribunaal. Onderzoekers van het tribunaal krijgen visa voor Joegoslavië. Ze krijgen ook de gelegenheid onderzoek te doen.

De internationale gemeenschap heeft tot dusverre geëist dat Milošević wordt uitgeleverd aan het tribunaal, een eis die Belgrado tot nu toe heeft afgewezen. Maar Amerikaanse en Britse woordvoerders zeggen de laatste tijd ook dat berechting van Milošević in Belgra-

do acceptabel kan zijn, op voorwaarde dat dit gebeurt op een basis die door het VN-tribunaal wordt goedgekeurd. Overigens heeft Carla del Ponte tot nu toe steeds een berechting van Milošević in Joegoslavië zelf uitgesloten: „Joegoslavië is niet in een positie om een eerlijk proces tegen Milošević op de beschuldigingen van dit tribunaal te houden en zal nog vele jaren niet in die positie zijn”, zo zei ze twee weken geleden.

In Belgrado zei gisteren een partijleider dat berechting van Milošević in Belgrado voor de voormalige president slechter zal aflopen dan berechting in Den Haag. „Het ergste dat Milošević kan overkomen is om hier te worden berecht”, aldus Gaso Knežević, leider van de Burgeralliantie van Servië (een van de partijen binnen de regerende Democratische Oppositie van Servië). „Milošević krijgt de zwaarste straf alks hij door zijn medeburgers wordt berecht.” De zwaarste straf waarin het Joegoslavische wetboek van strafrecht voorziet is twintig jaar. Het tribunaal kan oorlogsmisdadigers tot levenslang veroordelen.

De Amerikaanse minister Madeleine Albright uitte zich gisteren opgetogen over het bezoek van haar Joegoslavische collega aan Washington. Het was het eerste bezoek van een Joegoslavische minister aan de VS sinds de NAVO-luchtoorlog tegen Joegoslavië in de eerste helft van 1999. Albright zei gisteren dat een bezoek als dat van haar collega Svilanović een paar maanden geleden nog ondenkbaar zou zijn geweest. (Reuters, AFP, AP)

Milosevic krijgt binnenkort 'wat vragen'

BELGRADO - De democratische beweging in Servië (Dos) heeft de verwachte overweldigende overwinning behaald in de Servische deelstaatverkiezingen. Vermoedelijk krijgt Dos 176 van de 250 parlementszetels in het parlement van Servië, verreweg de grootste van de twee deelstaten in de Joegoslavische federatie.

De socialistische partij van Milosevic behaalde ongeveer 37 zetels, slechts dertien procent, een enorme nederlaag. Verrassend was dat extreem-nationalistische partijtjes samen net zoveel zetels wisten te veroveren als de socialisten, die vijftig jaar lang het monopolie hebben gehad op machtsuitoefening in Servië. Onder andere het partijtje van wijlen 'tjager' Arkan, een criminele bendeleider wiens gewapende paramilitaire groep dood en verderf zaaide in Bosnië en in 1999 in Kosovo, wist veel stemmen binnen te halen.

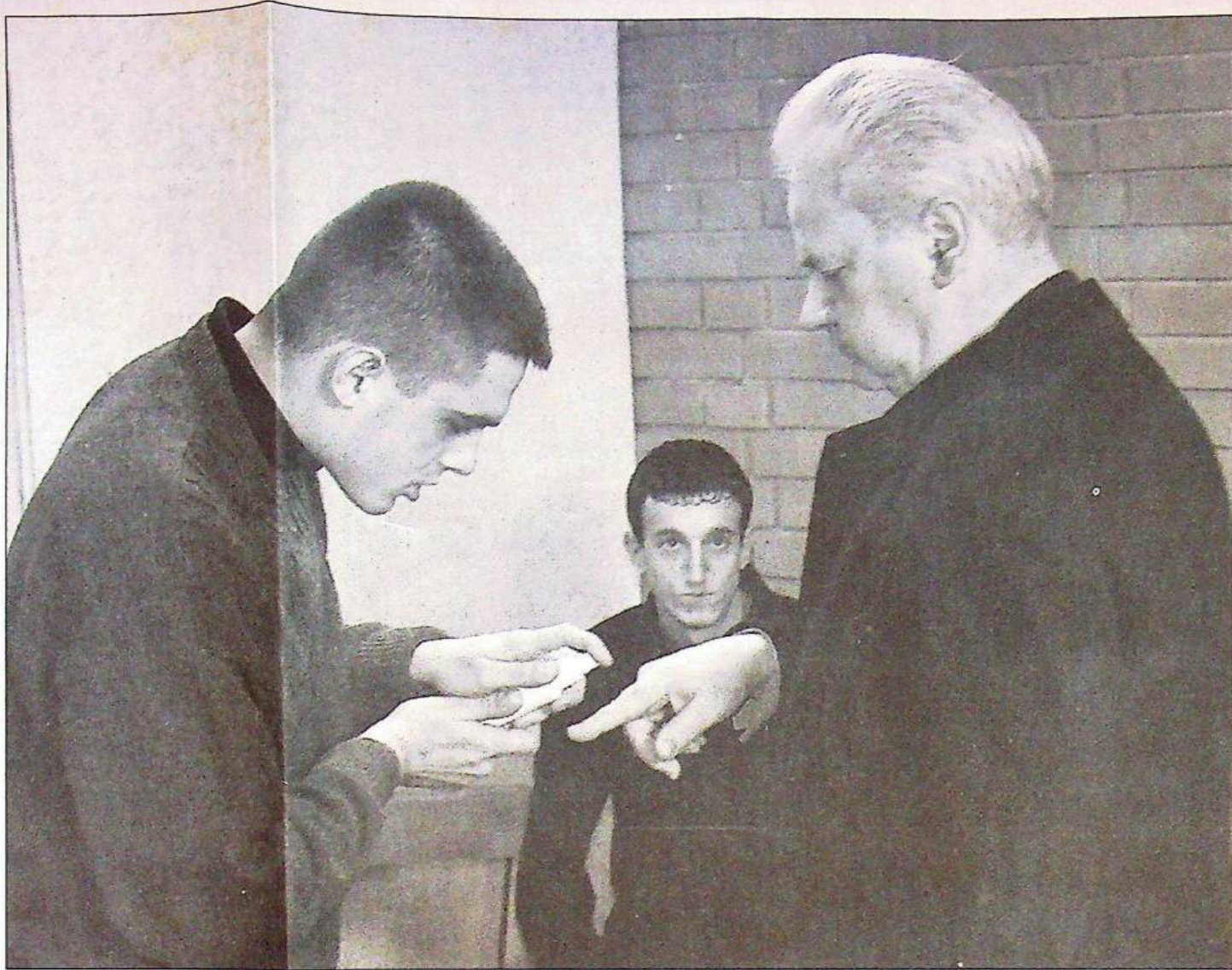
Dos is een gelegenheidscoalitie van achttien partijtjes en bewegingen die sinds een paar maanden de nieuwe Joegoslavische president Kostunica steunen. Nu de verdrijving van Milosevic in oktober geconsolideerd is in een glansrijke stembuszege in december zou de verdeeldheid binnen Dos wel eens snel de overhand kunnen krijgen, vrezende democraten zelf (en hopen de verliezende socialist).

Speciale aandacht van internationale analisten verdient de behoorlijk slechte persoonlijke ver-

houding tussen de enorm populaire, wat trage, betrouwbaar overkomende rechtsgeleerde Kostunica en de nieuwe premier van Servië, Zoran Djindjic, die heel wat bochten heeft genomen in de afgelopen jaren. Er werd in het weekeinde van de verkiezingen druk gespeculeerd over de toekomst van ex-president Milosevic. Volgens één van de leiders van Dos, Nebojsa Covic, moet Milosevic nog voor Nieuwjaar gearresteerd worden. Dit om het land zonder deze 'vloek' aan een volgend jaar te laten beginnen.

Ceda Jovanovic, een naaste medewerker van Zoran Djindjic, de nieuwe premier van Servië, zei het een stuk vager: „Alle wegen voeren uiteindelijk naar Milosevic dus is het realistisch te verwachten dat er binnenkort wat vragen aan hem moeten worden gesteld.” In zijn campagne voor de verkiezingen had Dos-voorman Djindjic, de rechtsvervolgving van Milosevic als een eerste prioriteit genoemd.

„Geen van de Servische politici bedoelt hiermee de vervolging van Milosevic voor oorlogsmisdaden, laat staan uitlevering aan het internationale Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. Alle betrokkenen koersen voorlopig aan op vervolging door een Servische rechtbank voor wat Milosevic de Serviërs (niet de Bosniërs, Kroaten, Albanen) heeft aangedaan. Vooral zijn 'vampierachtige' roofpolitiek (Dos-leider Covic), de maffiose uitbuiting van 's lands economie, wordt hem nagedragen.

Oud-leider Milosevic moet als iedere kiezer zijn vinger laten inkten, tegen het dubbel stemmen.

FOTO REUTERS

Balkan ziek van oorlog en armoede

Verarmd uranium
redactie buitenland

AMSTERDAM - Oorlog en armoede hebben gezorgd voor een algehele verslechtering van de gezondheid van de bevolking in Bosnië en Joegoslavië. Volgens deskundigen in de regio is het echter moeilijk een direct verband te leggen met het gebruik van verarmd uranium in Navo-bommen.

In Bosnië is dergelijke munitie voornamelijk gebruikt bij het bombarderen van Servische stellingen rond Sarajevo. Het ministerie voor volksgezondheid van het moslim-Kroatische deel van Bosnië maakte eerder deze week bekend dat in 1999 per 100 000 inwoners 230 gevallen van kanker werden geregistreerd, tegen 152 een jaar eerder. Voor leukemie kwamen de aantallen op resp. 10,4 en 6,2. Gevraagd naar de oorzaak houdt men echter de nodige slagen om de arm. Het ontbreekt ons aan de apparatuur

om radio-actieve straling te meten, aldus een woordvoerder. De toename van het aantal kankerpatiënten hangt volgens hem bovendien ook samen met roken, alcoholisme en vervuiling.

Een woordvoerder van Unicef in Sarajevo, de VN-organisatie die zich inzet voor kinderen en al gedurende langere tijd in heel Bosnië actief is, laat zich eveneens voorzichtig uit. „Je ziet zeker een toename van een aantal ziekten, van kanker en leukemie, maar ook van psychische aandoeningen. Maar het is moeilijk een directe link te leggen met het gebruik van bepaalde wapens. Het is de oorlog in het algemeen die zijn sporen achterlaat. De wijdverbreide armoede is zeker ook van invloed.”

Tien jaar economische crisis en sancties hebben de gezondheid van de bevolking in Servië en Montenegro evenmin goed gedaan, zoals ondermeer blijkt uit sterk gestegen sterftecijfers. Door de Navo-bombardementen vorig jaar is bovendien het aantal

mensen met psychische klachten toegenomen.

Over de invloed van de gebruikte munitie verschillen de meningen echter. Volgens ecooloog Dejan Dimov zijn praktisch in heel Servië de gewraakte bommen gebruikt en zijn daarmee alle Serviërs potentiële kankerpatiënten. Volgens een woordvoerder van het Instituut voor Radiologie in Belgrado zijn in de hoofdstad en omgeving echter geen verhoogde niveaus van radio-activiteit gemeten.

Een arts van de speciale kankerkliniek in Belgrado zegt het laatste jaar geen toename te hebben gezien van het aantal patiënten met kanker of leukemie, „maar dat kan de komende jaren natuurlijk nog komen”: meestal gaan er jaren overheen voordat de eerste symptomen van leukemie zich manifesteren. Volgens Ljubodrag Stojadinovic, defensiespecialist van de krant Politika, loopt de bevolking ter plekke meer risico door de vervuiling - chemisch en anders - van de

stad dan door 'wat de Navo naar beneden heeft gegooid'.

De Navo zelf zegt bommen met verarmd uranium vooral te hebben gebruikt in het zuiden van Servië, Kosovo en Montenegro. Een woordvoerder van het Joegoslavische leger zei gisteren dat een klein onderzoek in het zuiden van Servië geen bijzondere resultaten had opgeleverd. In Montenegro is inmiddels een onderzoek begonnen. In Kosovo, waar de Albanese media zich zeer verontrust tonen, is door experts van Unep, de VN-milieuorganisatie, al op verschillende plaatsen onderzoek verricht. Resultaten worden in februari verwacht.

Ibrahim Rugova, leider van de Albanen in Kosovo, probeerde gisteren de gemoederen te sussen. Volgens hem is er geen reden voor ongerustheid. De geruchten over de gevaren van de Navo-munitie zouden slechts 'propaganda' zijn van degenen die tegen de Navo-interventie in Kosovo waren.

Belgrado: tribunaal Den Haag is realiteit

BELGRADO/DAVOS, 30 JAN. Het VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden is een realiteit waarmee Joegoslavië in het reine moet zien te komen. Dat maakte gisteren zowel president Vojislav Koštunica als de nieuwe Servische minister van Justitie, Vladan Batić, duidelijk.

Minister Batić zei gisteren dat Joegoslavië het tribunaal als „politieke realiteit” moet accepteren. Het is een VN-orgaan, en Joegoslavië is op grond van zijn lidmaatschap van de VN gebonden aan de toepassing van het VN-handvest; het negeren van het tribunaal is volgens Batić „politiek schadelijk”. Uiteindelijk moet Joegoslavië „hoe kettens het ook klinkt”, dan ook aanvaarden dat samenwerking geboden is en dat verdachten moeten worden uitgeleverd. Batić erkende dat de Joego-

slavische wetgeving de uitlevering van Joegoslavische staatsburgers verbiedt. Hij zei dat dit „wettelijk vacuüm” moet worden verholpen en dat „spoedig” een wetsontwerp wordt ingediend over samenwerking met het tribunaal.

In het Zwitserse Davos, waar hij het economische forum heeft bijgewoond, zei de Joegoslavische president Koštunica gisteren dat samenwerking met het VN-tribunaal „een zaak van leven en dood is”. Maar hij voegde daar direct aan toe tegen de uitlevering van zijn (door het tribunaal aangeklaagde) voorganger Slobodan Milošević te zijn; dat zou hem „tot held en martelaar maken”.

Koštunica gaf toe dat Joegoslavië zich bloot stelt aan „belangrijke druk” als het weigert met het tribunaal mee te werken. De regering loopt het risico dat internationale hulp wordt geweigerd, en dat kan ze zich niet permitteren. Niettemin maakte Koštunica duidelijk dat hij het tribunaal blijft beschouwen als „een politiek instituut”. „Het tribunaal in Den Haag is een realiteit voor ons, maar het is geen Heilige Bijbel”, aldus Koštunica.

De hoofdaanklager van het tribunaal, Carla Del Ponte, bezocht vorige week Belgrado. Na een gesprek met Koštunica uitte ze zich „enigszins teleurgesteld”. Latere gesprekken met de nieuwe leiding in Belgrado temperden die teleurstelling. Koštunica voerde in Davos aan dat zijn gesprek met Del Ponte al vanaf dat met het tribunaal wordt samengewerkt. (AFP)

Kfor-militairen onder vuur bij grens Servië

PRISTINA - Langs de Kosovaars-Servische grens is gisteren een patrouille van Kfor onder vuur genomen. Er vielen geen slachtoffers. De Amerikaans-Russische patrouille was bezig de grens tussen Kosovo en Servië af te sluiten.

Wie geschoten heeft, is onduidelijk. Albanese rebellen hebben in het grensgebied de afgelopen weken aanvallen uitgevoerd op de Servische politie. In deze bufferzone mag het Joegoslavische leger volgens afspraken met de VN niet komen. Rebellen van het (Albanese) Bevrijdingsleger van Presevo, Medvedja en Bujanovac (UCPMB) hebben van het vacuüm gebruik gemaakt door diverse plaatsen in het gebied, waar veel Albanen wonen, in te nemen.

Vermoed wordt dat de rebellen van wapens voorzien worden vanuit Kosovo. De Joegoslavische regering heeft al diverse malen een dringend beroep gedaan op Kfor de grens af te sluiten. Nog niet eerder werd een patrouille van de VN-vredesmacht onder vuur genomen. De Kfor-militairen hebben teruggeschoten op de aanvallers, aldus het Amerikaanse leger, maar het is niet bekend of daarbij slachtoffers zijn gevallen.

Zaterdag werden ook in Kosovo zelf mannen van Kfor belaagd. In de voornamelijk door Serviërs bewoonde stad Leposavic kwam het tot onlusten, nadat een Serviër door de vredesmacht was gearresteerd. Twee Serviërs kwamen om.

Milosevic slaapt goed: 'Ik heb een schoon geweten'

The Guardian 13-12-2000
BELGRADO

De voormalige Joegoslavische president Slobodan Milosevic heeft gisteravond zijn eerste televisie-interview gegeven sinds in oktober werd gedwongen af te treden. Ogenscheinlijk kalm vastbesloten zei Milosevic dat geen enkele gewetenswroeging heeft na zijn regeerperiode van dertien jaar. „Ik slaap goed, om ik een schoon geweten heb.”

Met het interview wil Milosevic laten weten dat hij van plan is terug te keren op het politieke toneel, aan de vooravond van belangrijke verkiezingen voor de Servische parlement. Die worden op 23 december gehouden.

Het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag - dat hem heeft aangeklaagd wegens oorlogsmisdaden - noemde Milosevic „een illegaal instituut” dat is opgericht om de Servische volk uit te roeien. In het interview werd afgenomen in het hoofdkantoor van Milosevic's Socialistische Partij, en uitgezonden door de commerciële Belgradse tv-zender TV-Palma. De eiger van TV-Palma, Miodrag Vujanovic, staat bekend als aanhanger van de voormalige president.

Gevraagd naar de man die hij van de troon gestoten heeft, Vojislav Kostunica, antwoordde Milosevic: „Daar wil ik nu geen commentaar op geven. Het is nu te vroeg.” Maar hij voegde daar toe dat het leven voor de Serviërs duidelijk zwaarder geworden is. „De vraag is nu: is het niet voor iedereen duidelijk dat alles nu slechter is dan het eind september was?”

Milosevic zei ook dat hij al jaren als Servische en Joegoslavische president heeft „gestreden om de vrede te bewaren”. De gewonnen van Kostunica's oppositiepartij in oktober noemde hij „een staatsgreep”.

Uit recente opiniepeilingen blijkt dat de populariteit van Milosevic partij sinds die laatste verkiezingen sterk is afgenomen tot 24 procent in september. Kostunica's partij, de Democratische Oppositie van Servië (DOS), is in diezelfde periode verdubbeld van 32 procent toen, tot 61 procent nu.

Congo start een procedure tegen België

Déc 2000

De Democratische Republiek Congo is een procedure begonnen tegen België. Het betreft een conflict over een Belgische onderzoeksrechter die in april 2000 een internationaal aanhoudingsbevel heeft uitgevaardigd tegen de Minister van Buitenlandse Zaken van Congo, de heer Yerodia Abdoulaye Ndombasi. Congo vraagt het Internationaal Gerechtshof om interim maatregelen te nemen om het aanhoudingsbevel te laten intrekken. De Belgische onderzoeksrechter wil Ndombasi laten uitleveren aan België om deze te berechten voor ernstige schendingen van het humanitaire recht, ofwel het oorlogsrecht. Het betreft hier de Geneefse Conventies van 1949 en de Additionele Protocolen. Alle staten kregen het aanhoudingsbevel, inclusief Congo. Volgens Congo heeft de rechter niet duidelijk gemaakt dat hij bevoegd is, aangezien de misdaden waarvan de Minister wordt verdacht op het grondgebied van Congo plaatsvonden en de slachtoffers geen Belgen waren of de misdaden een bedreiging vormden voor de veiligheid van België. Volgens Congo schendt België met het aanhoudingsbevel het principe dat een staat zijn autoriteit niet mag uitoefenen op het grondgebied van een andere staat en het principe van de soevereine gelijkheid van staten, zoals vastgelegd in het VN Handvest artikel 2. Congo stelt voorts dat de Minister diplomatieke immuniteit geniet als vertegenwoordiger van een soevereine staat. Congo vraagt dan ook aan het Hof om het Belgische aanhoudingsbevel ongeldig te verklaren. De interim maatregel om het bevel onmiddellijk te laten intrekken is volgens Congo noodzakelijk om de Minister de mogelijkheid te geven naar het buitenland te reizen.

Noodkreet van de President van het Internationaal Gerechtshof aan de Algemene Vergadering

Déc 2000

In oktober heeft de President van het Internationaal Gerechtshof, Rechter Gilbert Guillaume, een dringend beroep gedaan op de Algemene Vergadering om meer geld ter beschikking te stellen aan het Hof. "Het is aan u om te beslissen of het Hof een langzame dood zal sterven of dat u het de middelen zal geven om te leven", aldus Guillaume. Volgens de President zijn de financiële en personele middelen die het Hof ter beschikking staan niet meer voldoende om haar taken naar behoren uit te voeren. Als er niet snel meer geld komt, zal het Hof genoodzaakt zijn vanaf 2001 een aantal uitspraken uit te stellen. Vanaf 2002 kan dat uitstel zelfs enkele jaren gaan duren. Voor de komende jaren heeft het Hof per jaar ongeveer 3 miljoen dollar meer nodig, waarmee het twejaarlijkse budget kan worden opgetrokken van 20 tot 26 miljoen dollar. De staf zal dan worden uitgebreid van 61 naar 99 posten. Volgens de President is het Hof vanwege de financiële situatie van de VN tot nu toe terughoudend geweest in het vragen om geld. De huidige toename in zaken voor het Hof noodzaken echter een toename van de staf. In tegenstelling tot andere VN organen of organisaties kan het Hof niet zijn programma aanpassen aan de beschikbare middelen. De middelen moeten worden aangepast aan de verwachtingen die Staten hebben als zij zich tot het Hof wenden.

Nederlandse F-16's met Amerikaanse munitie op de Italiaanse basis Amendola tijdens de Kosovo-oorlog. (Foto Martin Roemers)

Leukemie spookt door Europa

De ongerustheid over het militair gebruik van verarmd uranium bij vredesmissies neemt hand over hand toe. Toch is een verband met leukemie nooit aangetoond.

2001

Door onze redacteur STEVEN DEXIS ROTTERDAM, 5 JAN. In Italië zijn er zeven militairen dood. In België overleden er vijf aan kanker. En in Nederland vallen er onder de militairen die hebben deelgenomen aan vredesmissies in Bosnië en Kosovo door leukemie twee doden te betreuren. Nog geen alarmerende cijfers, zou je zeggen. Toch leidt de 'leukemie-epidemie' en de mogelijke blootstelling van militairen aan verarmd uranium op de Balkan tot grote onrust in verschillende Europese landen. Italië en België hebben de NAVO om opheldering gevraagd. Landen als Turkije, Portugal, Finland en Tsjechië hebben een medisch onderzoek onder de uitgezonden militairen aangekondigd. In Nederland heeft staatssecretaris Van Hoof (Defensie) een internationaal onderzoek bepleit.

Uranium is radioactief, maar het metaal heeft nog een andere eigenschap: het is erg zwaar. Hierdoor is de stof uitermate geschikt voor *armour piercing ammunition*, projectielen die met groot geweld door de bepantsering van tanks moeten slaan. Tijdens de NAVO-luchtaanvallen op Kosovo is op die manier naar schatting 10 ton uranium in het milieu terechtgekomen. Een soortgelijk getal hanteerde gisteren het Vinca Instituut voor Kernwetenschappen

in Belgrado. Maar een verband tussen meer kankergevallen en kindersterfte en de NAVO-bommen is in Joegoslavië nooit wetenschappelijk aangetoond. Een Servische militaire analist, Stojadinović, zei gisteren dat „vervuiling in de steden een groter gevaar betekent dan de NAVO-bommen”.

Ook in het Westen is het verband tussen de militaire inzet van uranium enerzijds en leukemie of andere vormen van kanker anderzijds gemakkelijker gesuggereerd dan bewezen. In de Golfoorlog (1991) is voor het eerst dergelijke munitie gebruikt. Brits onderzoek onder de Golfoorlogveteranen liet zien dat de blootstelling aan vershoten munitie of resten van zenuwgassen niet bepalend was voor de achteraf opgetreden ziekten. In de Verenigde Staten concludeerde een commissie van het Institute of Medicine vorig jaar herfst, dat er over het algemeen niet genoeg bekend is over ziektemechanismen en moleculaire processen om een verband te kunnen leggen met gebruikte (experimentele) vaccins en blootstelling aan verarmd uranium.

In Nederland is één geval bekend van een militair die in Kosovo rechtstreeks in contact is gekomen met DU-munitie (*depleted uranium*). Maar zowel de soldaat die een kogel met dit materiaal in de buurt van Prizren had opgeraapt als zijn directe collega's vertoonden na terugkeer van de partrouille geen verhoogde stralingswaarden, zo wees onderzoek van Defensie uit.

Radiologen van Defensie constateerden medio 1999 dat in de buurt van Orahovac en Prizren, waar de Nederlandse KFOR-

militairen gelegerd waren, überhaupt geen sprake was van verhoogde radioactiviteit. De huidige ophef is dan ook overdreven, vindt Wijnand van der Linden van de militaire vakbond ACOM. Enig verband met leukemie of kanker is volgens hem nog nimmer aangetoond. Stralingsdeskundige A. Keverling Buisman, werkzaam bij het NRG, de nucleaire 'poot' van het Nederlands Energie Onderzoekscentrum, vindt zich zelfs bijzonder op over het vermeende verband tussen uranium en leukemie. Het risico van DU-munitie in Bosnië of Kosovo schat hij nog lager in dan het roken van een sigaret. „Media en politiek hollen maar achter dat uranium aan. Ik voorspel dat er over twee jaar een dik rapport ligt waarin staat dat het daaraan niet ligt.”

Eén ding staat wel vast: militairen op missie worden ziek. Eén op de vijf militairen die naar een oorlogsgebied worden uitgezonden, heeft nadien last van lichamelijke klachten, variërend van hoofdpijn en chronische vermoeidheid tot concentratieverlies en psychische spanningen. Sommige mariniers die in 1992 en 1993 deel hadden uitgemaakt van de VN-vredesmacht UNTAC in Cambodja vertoonden deze klachten, die al snel bekend werden als 'Cambodja-ziekte'. Hetzelfde gold voor een aantal soldaten die voor UNPROFOR waren gelegerd in Bosnië. Een uitgebreide serie medische onderzoeken toonde aan dat de klachten van de militairen reëel waren, maar niet tot één ziektebeeld – laat staan tot één oorzaak – konden worden teruggebracht. De *communis opinio* in Nederland, in navolging van Amerikaanse en

Britse onderzoeken, is daarom dat de gezondheidsklachten symptomen zijn van Post Traumatic Stress Syndrom (PTSS), de psychische gevolgen van traumatische ervaringen, of langdurige stress. Van de 37.000 Nederlandse militairen die sinds het begin van de jaren negentig op vredesmissie zijn gestuurd, zijn bij 5 procent de klachten zo ernstig dat de diagnose van PTSS kan worden gesteld. Een verband tussen PTSS en leukemie of andere vormen van kanker is echter nimmer aangetoond.

Het ministerie van Defensie heeft wel leiding getrokken uit de gezondheidsaffaires van de jaren negentig. Arbeidsomstandigheden in uitzendgebieden blijken hypergevoelig. Nog in juni 1999 liet de landmacht voor ruim 20 miljoen gulden aan (overbodige) maatregelen nemen, nadat een 'Belgische' 'deskundige' valselijk de aanwezigheid van asbest op een legerbasis in Kosovo had geconstateerd. De circa 1.100 militairen die deelnamen aan de vredesmacht UNMEE in Eritrea zijn voor vertrek in de gelegenheid gesteld bloed af te geven. Door het vaststellen van deze zogenaamde 'nulwaarde' kan bij terugkomst het bloed van de militairen beter worden gecontroleerd op de aanwezigheid van vreemde stoffen. In het grensgebied met Ethiopië is niet gesproken met uraniummunitie. Wel is de kleding van de mariniers behandeld met de insecticide permethrin. Deze uiterst giftige stof is in Nederland verboden. Het ministerie van Defensie heeft daarvoor speciale onthefing moeten aanvragen.

Uranium vergroot kracht wapens

DOOR MENNO STEKETEE

ROTTERDAM, 5 JAN. Afgewerkt uranium is, althans op papier, ideaal materiaal voor een groot aantal militaire toepassingen. Zo is de dichtheid van dit materiaal tweemaal die van staal. Hierdoor bezit een afgevuurde granaat met een punt van uranium een grote hoeveelheid kinetische energie die zo'n projectiel een navenant doordringend vermogen geeft. Op grond van deze eigenschap zijn de afgelopen twintig jaar veel soorten munitie van zo'n uranium 'penetrator' voorzien. Het uranium heeft bovendien de eigenschap bij een inslag in bepantsering gedeeltelijk te verbranden. Hierdoor 'scherpt' de punt zichzelf, waardoor de spitse vorm gehandhaafd blijft. Alternatieve penetrators, zoals die gemaakt van wolfram, worden juist bot, of buigen om.

Het bekendste wapensysteem dat dergelijke DU-munitie – *depleted uranium* – verschieft, is het zenuwloos 30 millimeter snelvuurkanon in een A-10 Thunderbolt II grondaanvals-vliegtuig. Volgens officiële opgave van de NAVO vuren A-10's tijdens de luchtacties boven Joegoslavië in 1999 31.000 stuks van dergelijke granaten boven Kosovo en Servië af.

Eerder vershoten de toestellen honderdduizenden DU-granaten tijdens de Golfoorlog in 1991 en bij de bombardementen van de Bosnische Serviërs in 1995.

Maar afgewerkt uranium komt in veel meer soorten munitie voor. Zo verschielen verschillende types NAVO-tanks granaten van 120 millimeter met zo'n uranium pijl, een *sabot* genoemd. Verder zijn er, vooral in het Amerikaanse en Russische leger, veel granaten geproduceerd met een klein kaliber. Onder andere de Amerikaanse Apache-gevechtshelikopters heeft *armour piercing* granaten met uranium voor het draaibare kanon van 30 millimeter onder de 'kin.'

Als restproduct van het verrijkingproces van natuurlijk uranium is de afgewerkte versie ook nog eens relatief goedkoop. Het afgewerkte uranium wordt in kerncentrales gebruikt als brandstof en als belangrijkste bestanddeel van atoomkoppen.

Aan slechte eigenschappen heeft ook het afgewerkte uranium daarentegen ook geen gebrek. Hoewel de radioactiviteit van het 'verarmde', afgewerkte uranium bijna veertig procent minder is dan van uranium in zijn natuurlijke samenstelling, is die niet tot 'risicoloos' gereduceerd. Uraniumpartikels die in het lichaam terechtkomen, zouden op die manier gevaar kunnen opleveren.

De Nederlandse strijdkrachten hebben geen empoel voor afgewerkt uranium, omdat dit, volgens een recente brief aan de Tweede Kamer van staatssecretaris Van Hoof, te grote „milieu- en gezondheidsrisico's" met zich meebrengt.

Hoe is de stemming bij de burens? (een regionaal project over verkiezingen)

In het kader van het Stabiliteitspact is een aantal Albanese media-experts een project gestart dat jonge journalisten bijeen brengt om verkiezingen in verschillende landen in de regio te volgen, te analyseren en erover te schrijven in de pers. Press Now steunt dit project. Tot nu toe zijn de journalisten twee keer aan de slag gegaan: bij de lokale verkiezingen in Albanië op 1 oktober en bij de parlamentsverkiezingen in Bosnië-Herzegovina op 11 november.

Het project in Albanië bracht 15 journalisten uit Albanië, Bulgarije, Kosovo, Macedonië en Roemenië bij elkaar. Gedurende hun vierdaagse reis bezochten ze stembureaus en persconferenties, ontmoetten ze politici en verkiezingswaarnemers en wisselden ze onderling ervaringen uit. Voor velen was het de eerste gelegenheid de algemene ontwikkelingen en de politieke situatie in Albanië van zo dichtbij mee te maken en erover te schrijven. Media-experts uit Albanië hadden van tevoren materiaal verzameld als achtergrond bij de verkiezingen en als basis voor een goede verslaggeving in de praktijk.

Aan het tweede project in Bosnië-Herzegovina namen maar liefst 23 journalisten deel uit Albanië, Bosnië-Herzegovina, Bulgarije, Kosovo, Macedonië, Moldavië, Montenegro, Roemenië en Servië. Deze keer werd het project uitgevoerd door de Albanese media-experts in nauwe samenwerking met het mediacentrum in Sarajevo.

Dergelijke projecten zijn zeer belangrijk omdat ze jonge journalisten de kans bieden in contact te komen met andere journalisten uit verschillende landen in de regio. Vaak ontbreekt het aan kennis over wat er gaande is bij de burens. Door met regelmaat bijeen te komen en ervaringen uit te wisselen wordt een positieve impuls gegeven aan professionele verslaggeving over regionale items. Buiten bereik van binnenlandse druk en los van de heersende vooroordelen in eigen land, stonden alle deelnemers open voor

onderdeel mensenrechten en democratie (de zogeheten tafel 1) en in het bijzonder op steun uit het Pact aan onafhankelijke media. Wie zitten er aan tafel? Wie nemen de beslissingen? Wat gaat goed, wat kan beter? Politici uit binnen- en buitenland- onder wie staatssecretaris Benschop-, adviseurs, uitvoerders en ontvangers discussiëren met elkaar en het publiek over de 'ins' en 'outs' van het Pact.

Het debat vindt plaats op dinsdag 23 januari vanaf 20.00 uur in de Grote Zaal van de Balie, Kleine Gartmanplantsoen 10, Amsterdam. Het wordt georganiseerd in samenwerking met de NCDO. De voertaal is Engels. Kaarten reserveren bij de kassa van de Balie (020-5535100)

“Zo zeg je dat niet in het Macedonisch” (een experiment met tweetalige radio in Skopje, Radio MfM)

Het is al weer meer dan een jaar geleden dat ik met Kreshnik Ajdini op een terrasje zat in Skopje. Hij vertelde over zijn werk voor het UNHCR radioprogramma voor de vluchtelingen uit Kosovo en zijn plannen om een tweetalige radio te beginnen. Tweetalig: Albanees en Macedonisch, gericht op jongeren en met als doel begrip te kweken voor elkaars cultuur. Een station met veel aandacht voor mensenrechten en minderheden. Een mooi plan, maar weinig concreet. We hebben nog een tijdje doorgepraat, maar eerlijk gezegd geloofde ik er niet zo in. Eerdere experimenten met tweetalige radio in Macedonië waren mislukt. Terwijl de meeste etnisch Albanese Macedoniërs wel Macedonisch verstaan, is dat andersom niet het geval. Men 'zapt' naar een andere zender zodra er te lang Albanees wordt gesproken. Bovendien zijn er al zoveel radiostations in Macedonië – meer dan 170 op een bevolking van 2 miljoen.

Maar Kreshnik is vasthoudend. Een jaar later neemt hij opnieuw contact op, ditmaal met een uitgewerkt plan. Zijn baan, bij een van de vele niet-gouvernementele-organisaties (ngo's) in Skopje, heeft hij intussen opgezegd. Dat is nogal wat in een land waar 40 % van de beroepsbevolking werkloos is en waar journalisten vaak nauwelijks iets verdienen. Maar Kreshnik is het soort 'gedreven journalist' zoals je ze soms tegenkomt, vooral in de onafhankelijke media. Mensen die alles opzij zetten om hun droom te verwezenlijken: een eigen radio- of televisiestation of een eigen krant.

benoemde algemeen secretaris van de Europese Algemene Ministerraad, Javier Solana (kersvers van de NAVO(-bombardementen op Servië!) opgedragen te onderzoeken hoe Servië en de wereld van Milosevic' kliek bevrijd konden worden. Hij kwam onder meer tot de conclusie dat de oppositie hopeloos verdeeld was, er weinig invloedrijke civiele organisaties bestonden (*OTPOR* kwam pas later sterk naar voren!) en dat de pers een hoofdrol in de aanloop naar de verkiezingen kon spelen (een van Milosevic laatste trucs was om de verkiezingen bij verrassing vlak na de zomer uit te schrijven).

Solana nam vervolgens contact op met mediatycoons uit West-Europa, met media in Servië en met organisaties als de onze. Dit resulteerde in een grote conferentie in het voorjaar, waar EU, Stabiliteitspact en de Europese Commissie op hoog niveau waren vertegenwoordigd. Niet alleen, maar ook hierdoor werden belangrijke geldstromen voor de Servische media toegankelijk.

Press Now is dit jaar direct betrokken geweest bij de realisering en financiering van een media-pre-verkiezingsfonds voor de Joegoslavische parlements- en presidentsverkiezingen van september, een 'media flash appeal' via het Stabiliteitspact, en nu bij een derde geldstroom voor de eerstkomende verkiezingen op 23 december van het Servisch parlement, en dit alles naast onze doorlopende structurele hulp. Zo werd het eerder genoemde bedrag besteed aan zeker dertig verschillende initiatieven op het gebied van geschreven en audiovisuele media, aan juridische bijstand, aan training, aan *OTPOR*-publiciteit, aan de onafhankelijke journalistenbond etc. etc. We gaven ook met anderen een boekje in het Engels uit over de oppositie in Servië, waar over belangrijke oppositieleiders als Djindjic en Draskovic ook minder aangename en bekende feiten aan het licht werden gebracht.

Niemand zal weten wat dit alles precies bijdroeg aan de overwinning van 6 oktober. Maar dat de rol van *ANEM*, *B2-92* (zij zetten een zendstelsel op, zodat Servië vanuit Bosnië met TV en radio werd bestreken) persbureau *BETA*, kranten als *Danas*, *Blic*, *Vreme* van uitzonderlijk belang is geweest wordt ook door niemand betwist. De Servische vrije pers moet hogelijk geprezen voor de buitengewoon goede onderlinge samenwerking, die onder druk van de uitzonderlijke repressie tot stand kwam. Daardoor konden weinig 'interlocuteurs valables' (zegslieden) snel beslissingen nemen namens de bestaande medianetwerken.

Zoals beloofd:

Korte samenvatting van het Press Now jaarverslag 1999

Het jaar 1999 was een tumultueus jaar voor de Balkan en zijn onafhankelijke media. In Kosovo en Servië werden onafhankelijke journalisten vanaf het begin van het jaar door de Servische autoriteiten op tal van manieren gehinderd bij de uitoefening van hun beroep. Tijdens de NAVO-bombardementen werden onafhankelijke media het zwijgen opgelegd en vreesde een aantal journalisten met reden voor hun leven. De oorlog in Kosovo was van invloed op de media-ontwikkeling in de hele regio. In de Republika Srpska (Bosnië) verscherpten in sommige media de opvattingen over de ontwikkelingen in Kosovo. In Macedonië en Albanië werden gratis kranten gedistribueerd onder de vluchtelingen in de kampen. Ook kregen journalisten in Macedonië te maken met (gevluchte) concurrenten uit Kosovo.

Press Now heeft in 1999 geprobeerd de onafhankelijke media zo veel mogelijk te steunen, zodat vernietigde apparatuur vervangen kon worden, zodat media vanuit het buitenland hun uitzendingen konden voortzetten, zodat zo veel mogelijk onafhankelijke media konden blijven berichten over wat er gebeurde in Kosovo. Via 'Open Channels for Kosovo' op onze website en door steun aan de campagne 'Help B92' op internet heeft Press Now een bijdrage geleverd aan internationale vrije informatievoorziening over de situatie in de regio.

In Nederland organiseerde Press Now vier publieksdebatten over (media-) ontwikkelingen op de Balkan. U kunt ons jaarverslag over 1999 nog steeds bestellen: 020-5962000. De volledige tekst is eveneens te vinden op onze website: www.dds.nl/pressnow

---

Niet missen!

Twee interessante documentaires die zijn vertoond tijdens het IDFA-filmfestival: *Biography* en *Otpor-the making of the revolution*. In *Biography* (Eline Flipse) vertellen vijf Albanese mannen hun levensverhaal, waarbij hun vitale levenskracht ze steeds op de been heeft gehouden. *Otpor-the making of the revolution* (producent: Niek Koppen, makers: Katarina Rejger en Eric van den Broek) geeft een beeld van de cruciale rol die de jongerenbeweging heeft gespeeld in de aanloop naar de Servische verkiezingen. Grijp uw kans als ze op de tv worden uitgezonden!

Geslaagde bijeenkomst over Joegoslavië

Door Wil van der Klift

Op zaterdag 25 november vond in Vlissingen een geslaagde bijeenkomst over de situatie in de Balkan plaats. De bijeenkomst, waaraan een veertigtal mensen deelnam, werd georganiseerd door de Joegoslavische vereniging, het comité Waarheid over de Balkan, de stichting OBJ, de NCPN-afdeling Zeeland, het comité 'NAVO Nee' (1) en de Joegoslavische bond. De bekende journalist Michel Collon, schrijver van het boek 'Blufpoker, de grootmachten, Joegoslavië en de komende oorlogen' (2) hield een indringende inleiding. Er werd een tiental boeken verkocht. De aanwezigen besloten om door te gaan met het organiseren van het tegengeluid.

In zijn bijdrage wees Michel Collon op de gangbare methoden van de publieke misleiding door de media, die het Westen onwelgevallige personen en staten criminaliseren en een klimaat voor militair ingrijpen voorbereiden. Hij schetste de brutale aanvallen van het westerse kapitaal op (de mensen in) de ontwikkelingslanden. Zijn betoog maakte zeer duidelijk, hoe de westerse belangen een voortdurende bron van uitbuiting en oorlog vormen. De rol van de NAVO, de Mc Douglas, die de Mac Donalds overal in de wereld moet helpen vestigen, kwam op een huiveringwekkende wijze aan het licht. De huidige VS-regering gaat het, toch al gigantisch hoge, militaire budget nog eens met 70 procent verhogen. Het huidige

budget is al groter dan dat van Groot-Brittannië, Duitsland en China samen. In een klap wordt daarmee duidelijk wat de VS willen: de absolute hegemonie op aarde. Solana, minister militair-Europa, werkt aan een Europees leger dat het Europese kapitaal denkt nodig te hebben om te kunnen overleven. Er vindt een enorme militarisering van veel maatschappijen plaats. Joegoslavië, de Balkan, het Midden-Oosten en de republieken van de ex-Sovjet-Unie vormen het middelpunt van de strijd om de olie, de grondstoffen en de markten. Joegoslavië moest op de knieën vanwege zijn ligging en zijn onafhankelijke koers. Joegoslavië was en is geen toevallige, losstaande kwestie. De etnische tegenstellingen zijn bewust opgeblazen. Milosevic en zijn partij, noch het Joegoslavische volk zijn criminelen. Het feit dat zij hun eigen weg wilden (en nog steeds willen) uitstippelen was genoeg voor de wilde aanvallen van het Westen. Meer dan ooit is het belangrijk om een wereldwijd vredesfront te vormen, een anti-imperialistisch front dat een halt moet roepen aan de imperialistische veroveringstochten, onder de dekmantel van humanitaire interventies en vredesoperaties.

- (1) Voor informatie over deelname aan het comité 'NAVO Nee' kunt u bellen 070-3603676.
- (2) Voor inlichtingen over het bestellen van het boek: NCPN, tel. 020-6825019/3868964.

De wraak van Duitsland
UIT: BLUFPOKER VAN MICHEL COLLON

De bekende journalist Michel Collon hield een indringende inleiding.

Dit meldt het Franse persbureau AFP op 6 december. Na de ontboezeningen van Nederlandse haattingen over hun hulp aan Kroatische fascistische Nederlanders die gepakt zijn bij het illegaal oversteken van de Joegoslavische grens, is dit het zoveelste bewijs van betrokkenheid van Nederlanders bij misdaden tegen de Serviërs, zonder dat de Haagse politiericht zich daarover druk maakt, laat staan dat er een strafrechtelijk onderzoek wordt ingesteld.

Volgens commandant Plaku van het zelf-geproclameerde 'Bervrijingsleger van Presevo, Medvedja en Bujanovac (UCPMB)' is Qirim de enige buitenlander in de groep. "Het is voor ons een groot geluk om Qirim bij ons te hebben. Hij heeft een grote oorlogservering", aldus Plaku. Plaku en de 'bevrijder' zitten op matrassen in een door houtverf en verwarmde oude boordtapij en worden geflankeerd door een groep geüniformeerde rebellen, bewapend met Kalashnikov geweren.

De boerleij bewijnt zich op een heuvel in het zuidwesten van Servië, slechts een paar honderd meter van de grens met Kosovo. Het is in de zogenaamde gedemilitariseerde zone van 5 kilometer breed, die werd ingesteld na de terugtrekking van het Joegoslavische leger in juni 1999. De afwezigheid van veiligheidsstroepen, met uitzondering van enkele lichtbewapende Servische politiegagenten, maakt het tot een ideaal gebied voor de opstandelingen om vanuit te opereren. De boerleij doet dienst als trainingskamp.

Soldaat van god Van Qirim, waarvan de ware naam niet wordt genoemd, is bekend dat hij na zijn militaire dienst in Nederland gedurende heeft bij de VN-troepen in Libanon en vervolgens in dienst trad van het Palestijnse bevrijdingsleger PLO.

Hij verliet het Midden-Oosten en ging naar het voormalige Joegoslavische waar hij in de oorlog aan de zijde van Kroatië en Bosnië tegen de Serviërs vocht. Vervolgens trad hij in dienst van het UCK en vocht hij met die terroristengroep tegen de neder-Abanees bewolking van Kosovo. Na het akkoord tot ontwapening van het UCK was het naar zijn zeggen een logische stap om zich bij het UCPMB aan te sluiten.

"Ik ben geen haatling. Ik vecht niet voor geld. Nu vecht ik voor de Albanese kinderen. Ik heb velen van hen zien sterfen", aldus Qirim, waarbij hij op foto's wijst die op de kof van generaal zijn geplakt. Zijn wapen is speciaal konstrueerd uit Duitse en Amerikaanse onderdelen en heeft een bereik van een kilometer.

Hij staat bekend onder de naam Qirim, wat 'bevrijder' betekent, maar het is in werkelijkheid het pseudoniem van een 39-jarige Nederlander die als schipsschutter vecht met de Albanese terroristen in het zuiden van Servië, aan de grens met Kosovo.

VAN DE REDACTIE

Nederlandse 'bevrijder' vecht tegen Serviërs

Okc 2003

Paramilitairen van het UCPMB

"Ik weet dat ik hier ga sterfen van. Maar in dit gebied ben ik vrees verdrienen maar één ding: naar god gezonden te worden", aldus Qirim. Hij voegt eraan toe dat hij 72 Serviërs heeft omgebracht sinds hij zich bij het UCPMB heeft aangesloten.

Sinds het begin van de gevechten tussen het UCPMB en de Servische politie beweren beide partijen dat alleen 12 Albanese en 25 Serviërs zijn vermoord. Qirim zegt dat hij 'paramilitairen' heeft omgebracht die niet zijn meegeteld.

"Vandaag is het een vrije dag. Het is erg mistig, dus ik kan niet werken. Vandaag ga ik houtzakken in plaats van andere dingen te hakken." En hij voegt daaraan toe: "Ik ben gek op het vermoorden van kloozrakken, ik kan mezelf niet inhouden." (Bron: AFP)

NIEUWSMAKERS / 'Ik verdedigde mijn land, niet het regime'

* Zoran Djindjic, Servisch premier-in-spe, pakte zijn biezen toen de Navo eind maart 1999 de eerste bommen op Servië liet vallen. Goran Svilanovic, minister van buitenlandse zaken van Joegoslavië sinds de 'oktoberrevolutie' een eind maakte aan het bewind van Slobodan Milosevic, bleef. Sterker nog: hij gaf gehoor aan de oproep voor militaire dienst die vier dagen na het begin van de oorlog bij hem in de bus viel. Voor de oppervlakkige waarnemer staat het oordeel daarmee vast. Alweer zo'n Servisch nationalist, zijn ze uiteindelijk niet

allemaal hetzelfde? De werkelijkheid is, als zo vaak, ingewikkelder. Want als mensenrechtenactivist had en heeft de 37-jarige jurist, geboren in Gnjilane in Kosovo, een onbevleete blaas. Jarenlang was hij, samen met de tot voor kort bekendere Vesna Pesic, actief in de kleine Burgeralliantie van Servië, één van de weinige partijen die zich consequent hebben verzet tegen de oorlogspolitiek en -retoriek van Slobodan Milosevic. In 1 april 1999 volgde hij een moegestreden Pesic als voorzitter op. Kort daarvoor had hij zijn baan aan de universiteit verloren wegens ver-

zet tegen een nieuwe wet die het regime grote invloed gaf in het reilen en zeilen van het universitaire onderwijs. Uiteraard is Svilanovic herhaaldelijk gevraagd naar zijn beweegredenen voor de ogenschijnlijk onlogische stap de wapens op te nemen. "Je voelt de behoefte je te verdedigen als er bommen vallen", verklaarde hij tegenover het radiostation B92. Tegen de Navo, wel te verstaan, niet tegen de Albanese: "Ik wilde het land verdedigen, niet het regime". In Kosovo zelf is hij niet geweest. Toch is hij één van de weinigen die volmondig toege-

ven dat er daar oorlogsmisdaden zijn gepleegd. Reintegratie van Joegoslavië in de wereld als 'respectabele en betrouwbare partner' is, sinds hij een geheel nieuwe verantwoordelijkheid heeft gekregen, Svilanovic' eerste prioriteit. Deze week ging hij naar het hol van de leeuw, de VS, waar ook het nieuwe Joegoslavische regime nog met de nodige argwaan wordt bekeken. Het verbaast hem niet. "Ik denk dat we nog lang in het beklagdenbankje staan", voorspelde hij twee jaar geleden. "we hebben veel werk te doen".

Nicole Lucas Goran Svilanovic

DOS winnaar verkiezingen Servië

VAN DE REDACTIE

De Democratische Oppositie van Servië (DOS) heeft de op 23 december gehouden verkiezingen in Servië gewonnen. Zij behaalde met 64,4 procent van de stemmen 176 zetels in het Servische parlement. De Socialistische Partij van Servië (SPS) van voormalig president Milosevic kwam tot 13,5 procent en wordt met 37 zetels de grootste oppositiepartij. De Servische Radicale Partij behaalde met 8,5 procent 23 zetels en de Partij voor Servische Eenheid kwam met 5,3 procent aan 14 zetels. De Servische Vernieuwingsbeweging, de Democratisch Socialistische Partij, de Servische Sociaal Democratische Partij en Joegoslavisch Links behaalden geen zetels in het parlement.

Het opvallende aan deze verkiezingen, in grote tegenstelling tot die van september voor het Joegoslavische parlement, was de volstrekt matte sfeer. Dat was ook aan de opkomst te zien. Slechts 58 procent van de kiesgerechtigden bracht hun stem uit.

Media

De commissie die toezicht hield op de media en de poli-

tieke partijen, verklaarde dat gedurende de verkiezingscampagne, en speciaal tijdens de periode waarin een campagne-nestilte in acht moest worden gehouden, heeft de media diverse malen de wet geschonden. De voorzitter van de commissie, Elena Bozic Talijan, verklaarde dat zich een groot aantal gevallen hebben voorgedaan van grove schendingen van de verkiezingsreglementen met betrekking tot de media. Sinds de machtsomwenteling van begin oktober wordt de media volledig gecontroleerd door DOS.

Westen

In het Westen is de verkiezingsuitslag met gejuich ontvangen en werden ze onmiddellijk als de eerste 'vrije verkiezingen' bestempeld. Dat de verkiezingen van september door ruim 200 internationale waarnemers uit meer dan vijftig landen, waaronder een medewerker van Gore, als zeer rustig en correct is gekwalificeerd, blijft zorgvuldig buiten de berichtgeving. Dat geldt ook voor de zeer grove inmenging van de Westerse landen, die met ruim tweehonderd miljoen gulden DOS steunde

die daarmee op grote schaal stemmen heeft gekocht.

Machtsverhoudingen

Hoe de machtsverhoudingen zich zullen gaan ontwikkelen is nog niet te voorspellen. De SPS heeft weliswaar slechts 13,5 procent gekregen, maar is nog steeds een grote partij met vele honderdduizenden leden. Als partij is zij zeker niet van het toneel verdwenen.

Bovendien, DOS is een samenraapsel van op zich zwakke groepen die zich op één punt hebben verenigd, en dan nog in opdracht van het Westen: Milosevic uit het zadel te krijgen. Dat is inmiddels gebeurd en de verwachting is dan ook dat de coalitie betrekkelijk snel uit elkaar zal vallen. Hoe de krachtsverhoudingen dan zullen komen te liggen, is nog niet duidelijk. Het rommelt al een tijd binnen DOS, vooral tussen de Joegoslavische President Kostunica en de werkelijke sterke man, Zoran Djindjic. Onlangs liepen de tegenstellingen opnieuw hoog op nadat Kostunica een gesprek had gevoerd met Milosevic.

"VERKIEZINGEN"

Arend van Da

UNESCO-acties tegen Talibaan te laat

Donderdag maakten de extremistische Talibaan in Afghanistan een begin met de sloop van alle standbeelden in hun land. In Parijs vond op vrijdag een UNESCO-conferentie plaats over het culturele erfgoed van Centraal-Azië.

Door

SANDRA HEERMA VAN VOS

PARIS, 3 MAART. Het had een rustig studiedagje moeten worden, met een imposante stoet van kenners, die elk in twintig minuten hun liefde voor hetzelfde onderwerp zouden bezingen: de cultuur van Centraal-Azië waar sporen van Griekse, islamitische, boeddhistische en Perzische invloeden terug te vinden zijn. Journalist Olivier Weber en wetenschapper Simon O'li besloten al maanden geleden hun conferentie te organiseren, maar nu had de dag plotseling een wrange urgentie gekregen. Webers eerste woorden in het UNESCO-gebouw vrijdagochtend waren dat de Talibaan volgens de laatste berichten al begonnen waren om de twee grootste schatten van Afghanistan, de boeddhabee-

den bij Bamian van 55 en 36 meter hoog, op te blazen. Een lichte siddering trok door de zaal, en de dag verliep niet meer volgens plan. Wat moet je nog met koffers vol kunsthistorische kennis als de objecten waar je over spreekt misshien wel op hetzelfde moment worden vernietigd? Boekenwijsheid vermag weinig tegen bommen en granaten, en het publiek toonde vrijdag dan ook weinig geduld met de geleerden op het podium.

Azië-kenner Michael Barry van het Institut d'Études Iraniennes van de Sorbonne wist er om tien uur 's morgens nog een goedvol betoog over de beeltenis van Alexander de Grote op Afgaans kunstwerken doorheen te jassen. Met behulp van schitterende dia's en veel krachtige uitroepen lichtte hij de kruisbestuiving tussen de Griekse, boeddhistische en islamitische culturen op het Afgaans grondgebied toe. Maar ook in zijn verhaal drong de actualiteit zich op: bij sommige plaatjes van Boeddha's of Griekse godinnen moest Barry de kanttekening plaatsen dat ze 'helaas compleet verwoest' waren. Voor de archeologen en filosofen die na hem aan de beurt waren, was nauwelijks aandacht meer.

Het 53 meter hoge, wereldberoemde boeddhabeeid in Bamiyal, hier op een archiefoto, is een van de kunstschatten die door de Talibaan met vernietiging worden bedreigd. Gisteren werd begonnen met het aanbrengen van explosieven. (Foto AP)

Het was tijd voor een inderhaast belegde persconferentie, waarop Mounir Bouchanaki, onderdirecteur van Cultuur van de UNESCO, gedwongen werd uit te leggen wat hij nu dacht tegen de vernielingen te doen. Bouchanaki kwam met een opsomming van de brieven die naar de Talibaan waren gestuurd,

de petities met handtekeningen van 'prominente persoonlijkheden' en de officiële bezoeken van de UNESCO aan Afghanistan, maar de machteloosheid was op zijn gezicht te lezen. Opvallend was de nadruk waarmee hij het beleid van de Talibaan loskoppelde van de wetten van de islam. Hij meldde

dat alle 54 islamitische lidstaten van de UNESCO op een vergadering die dag hun afkeuring over het beleid in Afghanistan hadden uitgesproken. „De Talibaan hanteren verkeerde interpretatie van de islam”, aldus Bouchanaki. „De islam predikt juist de groei van kennis.”

En nu dan, klonk uit het bezorgde publiek, kon de VN niet met nieuwe sancties komen. „Kalm aan”, was Bouchanaki's antwoord. „U moet begrijpen hoe moeilijk het is. Afghanistan is een afgesloten gebied. Het enige dat we kunnen doen is contact blijven zoeken met de Talibaan. Zij besturen het land nu eenmaal.” Olivier Weber sprak van 'vlucht naar voren' van het regime: „De Talibaan hoopten steeds om in de internationale gemeenschap terug te mogen keren, maar dat is niet gelukt. Nu wordt het land volledig van de buitenwereld afgegrensd.”

Onderzoeker Robert Kluyver, die enkele jaren in de Afgaanse hoofdstad Kabul heeft gewerkt voor SPACH, de door de UNESCO ondersteunde Society for the Preservation of African Cultural Heritage, had weinig illusies meer over het cultuurbeleid van de Talibaan. „Ze hebben geen historisch besef, zoals wij in het westen”, zei

hij. „Iets als een 'cultureel verleden' betekent niets voor ze. Twee jaar geleden kwamen de meer progressieve Talibaan met een nieuw cultureel beleid. De nationale erfgoederen zouden beschermd worden, de musea zouden weer opengaan. Dat was bedoeld als statement voor de buitenwereld, om zo fondsen en steun voor het regime los te peuten, maar er kwam niets. De gematigde Talibaan verloren daarmee hun geloofwaardigheid. De musea van Kabul zijn wel even open gegaan, maar in plaats van buitenlandse ambtenaren en journalisten kwamen er alleen Talibaan kijken. Die waren soms zo geschokt over de onkuisheden die ze zagen, dat ze de boeddhistische beelden spontaan om de oren begonnen te slaan. Na drie dagen gingen de musea weer dicht.” Kluyver verwachtte niet dat de aangekondigde acties van musea of organisaties als de UNESCO nog iets uit zullen halen. „Het is te laat. Het is als met een ontvoering: op het moment dat je zeker weet dat je geen losgeld zult krijgen, kun je je slachtoffer niet zo goed afmaken. In Afghanistan is alle beeldcultuur verboden, mensen mogen nog geen foto van een familielid bij zich dragen. In zo'n regime overleven oude kunstwerken niet.”

Gruwelijke vondst bij Grozny

Door onze correspondent

MOSKOU, 26 FEBR. Onderzoekers hebben zaterdag in het dorp 'Gezondheid', even te zuiden van de Tsjetsjeense hoofdstad Grozny, een massagraf gevonden. Het dorp bevindt zich vlak naast het Russische militaire hoofdkwartier Khankala.

Het aantal lijken werd zaterdag nog op tweehonderd geschat. Later veranderde dat in twintig, gisteravond wilde het parket van Grozny nog slechts bevestigen dat er elf lichamen zijn gevonden tussen de ruïnes van 'Gezondheid', voorheen een elitewijk voor partijbazen.

Drie van de lichamen zijn inmiddels geïdentificeerd als omwonenden van de basis. Alle lichamen op één na droegen burgerkleding. Ze vertonen schotwonden en zijn veelal zwaar verminkt. Sommige

lichamen zijn half ontbonden en aangevreten door zwerfhonden, anderen intact en stijf bevroren. De lichamen waren voorzien van boobytraps, die mogelijk bestemd waren voor nieuwsgierigen.

Het massagraf werd vrijdag ontdekt door de Tsjetsjeen Sultan Madajev, die zocht naar zijn 16-jarige zoon Moesajev. Hij had Moesajev op 10 december vorig jaar als vermist opgegeven. Nadat hij het lichaam van zijn zoon vond, alarmerde hij de lokale Tsjetsjeense politie. Die vond meer lichamen in de huizen van het dorp en in ondiepe kuilen. Russische mineurs ruimen momenteel boobytraps en mijnen; 'Gezondheid' bevindt zich binnen de verdedigingslinie van basis Khankala.

Het Russische leger heeft dit weekinde tegenstrijdige verklaringen afgelegd over de gruwelijke

vondst. Aanvankelijk zou het lichamen betreffen van mensen die door 'terroristen' waren ontvoerd. Even later bleek het te gaan om Tsjetsjeense strijders die omkwamen tijdens de slag om Grozny in februari 2000. Die verklaring werd ingetrokken toen bleek dat de mannen op verschillende tijden waren gedood. Gisteren besloot Moskou het erop te houden dat ze waren omgekomen bij gevechten tussen lokale clans. Onduidelijk bleef waarom die hun vetes uitvechten in een mijnenveld rond een Russische basis.

Diederik Lohman van de mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch gaat ervan uit dat 'Gezondheid' een dumpplaats is van slachtoffers van Russische veiligheidsstroepen. Hij beschikt over een namenlijst van burgers die het afgelopen jaar verdwenen na ar-

restaties. „Daarvan zijn er recentelijk enkele teruggevonden in ondiepe graven. Bij één lichaam is vastgesteld dat hij is gescalpeerd en dat enkele vingerkootjes zijn afgeknipt terwijl hij nog leefde.”

De basis Khankala heeft bij omwonenden een gevaarlijke reputatie, aldus Lohman. „Daarom heeft niemand er tot dusver durven zoeken naar graven.” Als voorbeeld geeft hij een rapport over de 15-jarige Islam Dombajev en twee vrienden. Op de avond van 28 juni vorig jaar verliet Islam met een gitaar zijn ouderlijk huis in Grozny. Later bleek hij te zijn aangehouden en overgebracht naar Khankala. Dat is het laatste dat van hem is vernomen. Een openbare aanklager, die niet tot de basis werd toegelaten, vertelde de familie, „voor 70 procent zeker te weten” dat hun zoon daar was vermoord.

'Kleinere bufferzone Zuid-Servië'

Door een onzer redacteuren

BRUSSEL, 28 FEBR. De NAVO-ministers van Buitenlandse Zaken zijn het er gisteren over eens geworden om een „gefaseerde en aan voorwaarden gebonden” verkleining van de vijf kilometer brede bufferzone in Zuid-Servië te overwegen. Deze zone scheidt Servische troepen en NAVO-troepen. De beslissing geldt als een steun in de rug voor de Joegoslavische regering, die heeft voorgesteld om de zone, die Kosovo van Servië scheidt, op te heffen.

In de zone roeren zich etnisch-Albanese extremisten, met tegenover hen alleen licht bewapende

Servische politiemensen. De NAVO is „diep bezorgd over het gebruik van de ground safety zone als een veilige haven voor extremistische activiteiten”, zei NAVO-secretaris-generaal Robertson gisteren. Hoever de verkleining van de bufferzone zal gaan, is nog niet duidelijk. De NAVO onderzoekt dit nu en tevens wat de gevolgen hiervan zijn voor de veiligheidssituatie in het hele gebied.

Robertson heeft de Nederlandse diplomaat Pieter Feith, directeur crisismanagement en leider van de Balkan-task force bij de NAVO, aangesteld als speciaal gezant voor het gebied. Feith

is vandaag naar de regio afgereisd. De NAVO maakt zich zorgen over een mogelijke verspreiding van het geweld naar Macedonië, waar veel etnische Albanese wonen. „Dit is niet het moment om een nieuw conflict te beginnen in Europa”, waarschuwde gisteren ook de Amerikaanse minister Powell.

De NAVO staat voor een moeilijke keuze: de NAVO wil geen eigen troepen naar de zone sturen, zij wil evenmin gemengde controles met Servische troepen uitvoeren en zij wil ook niet de Servische troepen zelf het probleem van de etnisch-Albanese extremisten laten oplossen.

Kosovo-Albanese laken amnestiewet

Door onze correspondent

SKOPJE, 28 FEBR. De Kosovo-Albanese zijn woedend over de nieuwe Joegoslavische amnestiewet. De strafvermindering geldt vooral voor Servische deserteurs. Slechts 0,6 procent van de betrokkenen is Kosovo-Albanese.

De omstrede amnestiewet werd begin deze week door het Joegoslavische parlement goedgekeurd. De wet betreft zo'n dertigduizend mensen, vooral dienstweigeraars en deserteurs. Tijdens de

laatste oorlog op de Balkan, de NAVO-luchtoorlog om Kosovo, zijn veel Servische jonge mannen op de vlucht geslagen voor stationering in Kosovo. Een aantal dienstweigeraars en deserteurs bevindt zich in de gevangenis, een aantal is naar het buitenland gevlucht.

De amnestiewet richt zich op misdaden die zijn gepleegd onder het regime van de vroegere president van Joegoslavië, Slobodan Milošević. De wet sluit echter 'ter-

roristen' uit. Tijdens de oorlog om Kosovo zijn juist veel Kosovo-Albanese opgepakt op de verdenking van terrorisme.

De minister van Justitie, Grubac, verklaarde dat 0,6 procent van de betrokkenen die onder de wet vallen, van Kosovo-Albanese afkomst is. Meer dan tweeduizend Albanese zijn tijdens de oorlog om Kosovo gearresteerd. Een aantal van hen is inmiddels vrijgelaten, maar circa 580 Kosovo-Albanese zouden nog in Ser-

vische gevangnissen zitten. Ruim 450 van hen worden volgens het ministerie van Justitie van terrorisme of andere misdaden beschuldigd die niet onder de amnestiewet vallen.

De Joegoslavische regering staat onder druk van de internationale gemeenschap om de Kosovo-Albanese 'terroristen' vrij te laten. De Albanese in Kosovo zelf protesteren al maanden tegen de vasthouding van hun mannen en zonen in Servische gevangnissen.

In Italië zevende sterfgeval Leukemie in leger verontrust Europa

Door een onzer redacteurs
DEN HAAG, 5 JAN. De onrust groeit in Europa over gevallen van leukemie bij NAVO-militairen die tijdens vredesmissies in het Balkangebied hebben gewerkt. De vrees bestaat dat deze vaak dodelijke vorm van kanker is verwekt door contact met munitie waarin verarmd uranium was verwerkt.

De voorzitter van de Europese Commissie, de Italiaan Prodi, heeft gisteren grote voorzichtigheid bepleit in het gebruik van dit soort munitie. „Het is duidelijk dat, als er een risico bestaat, hoe gering ook, deze wapens moeten worden afgeschafte”, aldus Prodi tegenover de Italiaanse radio.

Overeenkomstig een verzoek van Italië, waar vandaag het zevende sterfgeval als gevolg van leukemie werd gemeld, wordt de kwestie komende week in NAVO-verband besproken. Op 15 januari komen ook de medische militaire deskundigen van de NAVO-staten bijeen.

Behalve in Italië is er ook ongerustheid ontstaan in België (vijf doden), Nederland (twee doden), Portugal, Finland en Tsjechië. Gisteren bleek dat ook vier Franse militairen die in het voormalige Joegoslavië hebben gediend op het ogenblik aan leukemie lijden.

De Nederlandse staatssecretaris Van Hoof (Defensie) wil aan de orde stellen of er wellicht een substantieel nieuw internationaal onderzoek dient te worden ingesteld. Hij heeft opdracht gegeven om een inventarisatie te maken van de sterfgevallen van Nederlandse mi-

Bosnië en Kosovo waren ingezet. De Verenigde Staten lieten gisteren bij monde van een woordvoerder van het Pentagon weten dat alle onderzoeken tot dusverre hebben uitgewezen dat de licht radioactieve munitie geen „risico's van betekenis voor de gezondheid” met zich meebrengt.

Ook een NAVO-woordvoerder wees erop dat nog geen enkel onderzoek een verband tussen de munitie en leukemie heeft aangetoond. Ze voegde er aan toe dat de NAVO vooralsnog geen eigen onderzoek naar de zaak wil instellen.

Een woordvoerder van Van Hoof noemde de afwijzende NAVO-reactie om zo'n onderzoek te houden „voorbarig en niet ter zake doend”.

Hij zei wel dat niet alle NAVO-lidstaten hieraan zouden hoeven deel te nemen. Verscheidene landen hebben intussen al zelf onderzoeken gedaan naar hun 'Balkan-militairen'.

Uit voorlopige resultaten van Duitse, Finse en Spaanse onderzoeken bleek dat hun militairen niet waren blootgesteld geweest aan verhoogde radioactieve straling als gevolg van munitie.

Bosnisch-Kroatische president blij met ontslag

Het ontslag van de Bosnisch-Kroatische president Ante Jelavić haalt de druk van de ketel, maar lost niets op. Het echte probleem is, dat Bosnië geen land is.

Door onze correspondent
VAEL VINCKX

8 MAART. Ante Jelavić heeft er zelf op aangestuurd. Maandag heeft hij de internationale bestuurders van Bosnië de voel dwars gezet. Algelopen najaar nog, hielden de Bosnische Kroaten onder zijn politieke leiding een illegaal referendum over meer zelfstandigheid. En afgelopen weekende organiseerde hij een partijcongres, ook illegaal. Daar gaf hij de internationale gemeenschap vijf tien dagen om een omstrede verkiezingswet te veranderen. Zo niet, dan zouden de Bosnische Kroaten een eigen regering en eigen parlement oprichten.

Wolfgang Petritsch, de vertegenwoordiger van de Verenigde Naties in Bosnië, had hem al eerder gewaarschuwd. „Ik hou Jelavić persoonlijk verantwoordelijk voor de provocaties”, zei hij opnieuw na het partijcongres. Petritsch hield woord en ontsloeg Jelavić gisteren als president van het Bosnische staatspresidium, bestaande uit een Bosnisch Kroatische, een Bosnisch Servische en een Bosnisch moslim president. Ante Jelavić deed het niets. Hij had onlangs nog verklaard zich vereerd te voelen met een ontslag. De gebeurtenissen tekenden de onvrede van de Bosnische Kroaten. Bosnië is gesplitst in twee delen: de Servische Republiek en de

moslim-Kroatische Federatie. De Bosnische Serviërs wonen in hun republiek, maar de Bosnische Kroaten moeten 'hun' federatie delen met de Bosnische moslims, die ver in de meerderheid zijn. Dat steekt. De meeste Bosnische Kroaten willen daarom een eigen entiteit. Maar dat is onmogelijk. In een rechte op het partijcongres liet de Europese Unie weten niet aan het vredesakkoord van Dayton te toornen. In dat akkoord zijn de huidige grenzen vastgelegd. Jelavić capitolen zijn volgens een internationale waarnemer in de Bosnische hoofdstad Sarajevo

Voor veel Bosniërs is Bosnië een scheldwoord

niet meer dan de 'stimpdrukken van een dinosaurus'. Want de tijd is zijn veranderd: de nationaalistische regimes in Kroatië en Joegoslavië hebben plaatsgemaakt voor democratische 'regeringen'. Die nieuwe regeringen willen vooral rust in het voormalige Joegoslavië. Maar de dinosaurus, Jelavić en zijn Kroatische Democratische Gemeenschap (HDZ), lijkt dat niet door te hebben. Bij de Bosnische parlementsverkiezingen afgelopen najaar stemde de meerderheid van de Bosnische Kroaten op de HDZ. Maar uit Kroatië zelf krijgt de partij amper nog steun. De HDZ is de partij van Franjo Tudjman, voormalig oorlogsheld, voormalig president maar inmiddels overleden. Na zijn dood in december 1999 liet hij de partij in grote verwarring achter. In de

daarop volgende parlements- en presidentsverkiezingen in Kroatië verloor de HDZ smadelijk. Sinds een jaar tel Kroatië een nieuwe regering van sociaal democraten en sociaal-liberalen. Zij moet weinig van de Bosnische Kroatische aspiraties hebben. De premier van Kroatië, Ivoa Račan, heeft verklaard dat het illegale partijcongres 'niet bijdraagt' aan de normalisatie van de betrekkingen tussen Kroatië en Bosnië. Toch zijn de stimpdrukken van Jelavić niet zonder belang. Want in een land vol onvrede (over de patentisatie van Bosnische politiek, over de desastreuze economie, over de geringe terugkeer van vluchtelingen) kan de afgunst van de Bosnische Kroaten het internationale bestuur nog gelijk parten spelen.

De onvrede van de Bosnische Kroaten toont het opnieuw aan: Bosnië is geen land. Bosnië is een verzameling mensen, die zich knarsend binnende binnen de grenzen van het opgelegde Dayton Vredesakkoord ophouden. De meesten moeten niets van Bosnië hebben. Zo weigeren de Bosnische Kroaten in hun woongebieden met de Bosnische munitie te betalen, maar betalen zij met de Kroatische kuna. En zo beschouwen de Bosnische Serviërs het woord Bosnië als een scheldwoord.

De politieke leiders van de Bosnische Serviërs, de 'regering' van de Servische Republiek, gingen deze week zelfs een 'warme vriendschapsband' met de nieuwe autoriteiten in Joegoslavië aan. In de toekomst wordt de samenwerking met Belgrado intensiever. De contacten met de 'echte' buiten, de moslims en de Kroaten in Bosnië, zullen daarentegen op een laag pitje blijven staan.

Talibaan vernietigen slechts 'stenen'

De dreigende vernietiging van beelden in Afghanistan heeft ongeloof en woede opgeroepen.

Door een onze redacteur
WIM BRUMMELMAN
ROTTERDAM, 28 FEBR. Bijna vijf jaar alweer heersen de extreem fundamentalistische Talibaan over Afghanistan, maar nog steeds wil de internationale gemeenschap niets van hen weten. Alleen buurland Pakistan, Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten hebben het Talibaan-regime erkend; de overige landen doen het tegenovergestelde door Afghanistan te isoleren en te straffen omdat de Talibaan de bevolking onderdrukken en terrorisme steunen. Nu hebben de Talibaan op hun beurt een effectief wapen gevonden om de internationale gemeenschap op de kast te jagen, namelijk de dreiging om alle beelden in het land te vernietigen. Daaronder zijn twee enorme boeddha's in Bamiyan, die van grote cultuurhistorische betekenis zijn en op de lijst van werelderfgoed staan. De opdracht tot de kaalslag werd afgelopen maandag gegeven door Talibaanleider Mullah Mohammed Omar. „Alleen God, de Almachtige, mag worden aanbeden, en niet iemand of iets anders”, zei hij.

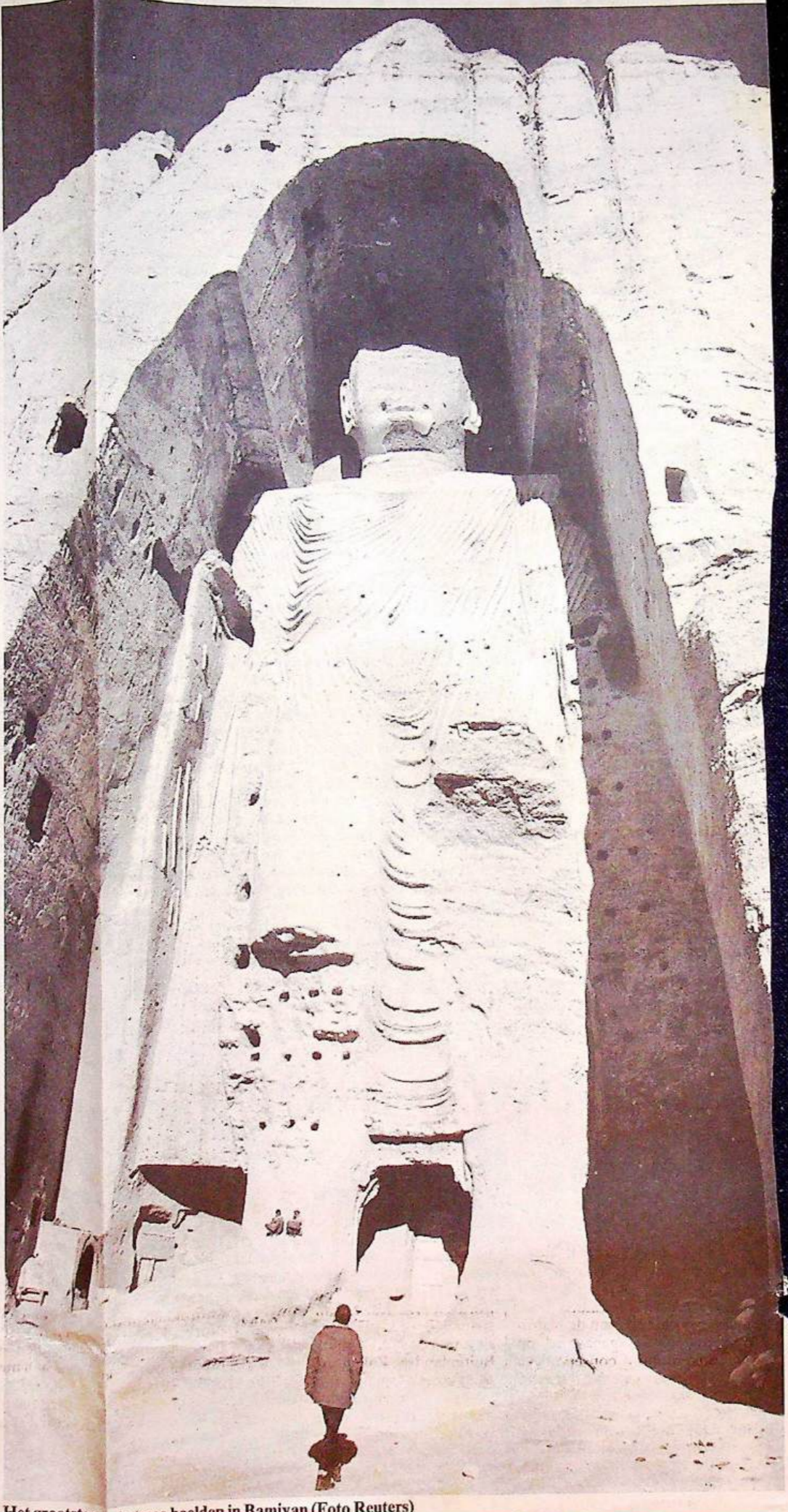
Dat klinkt uiterst vroom, en spoort met de rigide geloofsopvatting die de Talibaan de afgelopen jaren voortdurend hebben ten toongespreid, het meest in het oog springend ten opzichte van vrouwen. Maar achter Omars uitlating dat met de beelden „slechts stenen” zullen worden stukgeslagen, schuilt mogelijk niet alleen intolerantie en minachting voor andere geloofsculturen dan de islam, maar ook politiek opportunisme. Het feit dat de VN onlangs de sancties tegen Afghanistan hebben aangescherpt, zal ongetwijfeld een rol hebben gespeeld, zei gisteren Christian Manhart, directeur 'Azië' van de cultuurafdeling van UNESCO, de VN-organisatie voor onderwijs, wetenschap en cultuur. „Ik denk dat we (het bevel van Omar) niet alleen in zijn religieuze context maar ook in de politieke context moet zien”.

Die verklaring maakt de handelwijze van de Talibaan duidelijker, maar niet minder dreigend. UNESCO, die zich namens de internationale gemeenschap opwerpt als de hoedster van het culturele erfgoed in de wereld, probeert het regime in Kabul tot andere gedachten te brengen, maar staat in feite machteloos. „We kunnen niet veel doen, want we hebben geen internationale politiemacht die kan interveniëren”, aldus Manhart. Net als de vele regeringen, zoals de Amerikaanse en de Thaise, die met afschuw hebben gereageerd, ontbeert het UNESCO aan directe contacten met de Talibaan. Juist door het diplomatieke isolement van Afghanistan moet druk vooral via 'derden' lopen, met name Pakistan dat wordt beschouwd als een bondgenoot

van de Talibaan. Ook de regering in Islamabad heeft al gezegd het vernietigen van de beelden te veroordelen. De twee boeddha-beelden bij Bamiyan, waarop de meeste aandacht zich richt, gelden als een van de wonderen uit de oude wereld. De beelden, één van 35 meter en één van 53 meter hoog, en uitgehouwen uit een rotswand, dateren van rond de vierde en vijfde eeuw. Centraal Afghanistan, met het toenmalige koninkrijk Kushan, maakte deel uit van de zijderoute, de handelsroute tussen het Romeinse Rijk, Centraal-Azië en China. Het boeddhisme werd vanuit China ingevoerd. Ter vergelijking: het boeddhistische Borobudur-complex in Java werd pas in de achtste en negende eeuw gebouwd. De Chinese pelgrim Huan Tsang zag dat „de gezichten van de gigantische boeddha-figuren met goud waren bepleisterd en versierd met kostbare edelstenen die de ogen deden verblinden” toen hij in 632 de 'Grote Sneeuwbergen' vanuit het zuidoosten overstak en in de Bamiyan-vallei aankwam.

In het recente verleden is al vaker de alarmklok geluid over de vernieling van kunstschaten in Afghanistan. Zo is in de afgelopen decennia van vrijwel onafgebroken burgeroorlog het museum van Kabul zwaar beschadigd en zijn kostbare voorwerpen geroofd. Uit een inventarisatie in 1996 bleek dat 70 procent van de collectie was verdwenen; sommige stukken doeken later op in privé-collecties in Islamabad, Londen en Tokio. Toen de Talibaan in 1996 opmarcheerden in Afghanistan, en zware strijd leverden met een alliantie van oppositiegroeperingen, werd ook gevreesd voor de boeddha-beelden in Bamiyan. De beelden flankeren een brede rotswand waarin in vroegere tijden tempels en kloostercellen zijn gebouwd, die door een gangenstelsel zijn verbonden. Veel vluchtelingen hebben daar de afgelopen jaren bescherming gezocht en geïnproviseerde onderkomens ingericht. Later kwam Afghanistan onder invloed van de islam, en werd de geloofsstraditie gevestigd waarop de Talibaan zich nu beroepen. Maar de ene exegese is de andere niet. Het shi'itische Iran heeft de oproep van Mohammed Omar aangegrepen om fel uit te halen naar de (sunnitische) Talibaan. Teheran beschouwt het vernielen van erfgoed uit het rijke culturele verleden van Afghanistan als „een irrationele daad”, in strijd met de islam die tolerantie predikt.

Als de opdracht van Talibaanleider Omar inderdaad vooral politieke betekenis heeft, moet nog worden afgewacht welke 'prijs' de internationale gemeenschap dan moet betalen voor intrekking ervan. Mogelijk om de inzet te verhogen, liet minister van Buitenlandse Zaken, Wakil Ahmed Muttawakil, vanochtend weten dat de beslissing „onomkeerbaar” is. „Heeft u het Islamitische Emiraat Afghanistan ooit zien terugkomen van een van zijn beslissingen?”

Het grootste van de twee beelden in Bamiyan (Foto Reuters)

Discutabele doctrine van de pro-democratische interventie in het internationale recht

door Ramon Schaaf

De doctrine van de pro-democratische interventie kan omschreven worden als de opvatting dat derde landen het recht hebben om met geweld te interveniëren in een land, ten einde de onderdrukte bevolking aldaar te steunen in hun streven naar democratische zelfbeschikking. In de staatenpraktijk komt dit er doorgaans concreet op neer dat de democratie in een land, na te zijn omvergeworpen door een anti-democratische staatsgreep, wordt hersteld door middel van een militaire actie door derde landen.

De pro-democratische interventie is in het internationale recht altijd onderwerp van discussie geweest. Met name militaire acties van de VS die in het verleden onder deze paraplu zijn verricht, hebben altijd op grote weerstand kunnen rekenen. Zo zijn belangrijke interventies als in de Dominicaanse Republiek (1965), Grenada (1983) en Panama (1989) zowel door de internationale gemeenschap als in de literatuur alom beschouwd als flagrante schendingen van het internationale recht alsmede van de onafhankelijkheid, soevereiniteit en territoriale integriteit van deze landen. Terecht overigens, aangezien het concept van de pro-democratische interventie vanuit Washington nooit primair is aangevoerd als de voornaamste juridische rechtvaardiging voor de acties. Eerst en vooral hebben de Amerikanen immers steeds weer verwezen naar het recht op het beschermen van hun eigen burgers in den vreemde. Voorts heeft het er altijd sterk op geleken dat

de genoemde en andere interventies hoofdzakelijk als uitvloeisels van de Amerikaanse buitenlandse politiek moesten worden gezien. Dit beleid was in die tijd van de Koude Oorlog vrijwel geheel ingegeven door het streven naar beperking van communistische, anti-democratische invloeden op het westelijk halfrond. Tegen deze achtergrond kan gesteld worden dat de interventies niet zozeer in het belang waren van de geïntervenieerde landen, alswel van het land dat de interventies uitvoerde.

De voornaamste reden waarom de status van de doctrine van de pro-democratische interventie in het internationale recht altijd discutabel is geweest, is gelegen in het feit dat "democratie" lange tijd bepaald niet als standaardnorm in het internationale politieke systeem werd beschouwd. En zolang het democratische staatsbestel niet erkend was als een vaststaande norm in het internationale systeem, bestond er automatisch ook geen recht op een interventie omwille van deze waarde. De tijd en de internationale ontwikkelingen zijn echter inmiddels veranderd. Zo heeft in de jaren '80 een democratische wind gewaaid over Midden- en Zuid-Amerika. Deze veranderingen werden gevolgd door de nog veel spectaculairdere gebeurtenissen in de jaren '90, waarin de Koude Oorlog werd beëindigd mede door het ineensklappen van het communisme en uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Eén en ander leidde tot een absolute mondiale suprematie van de VS en een groeiend aantal landen dat zich "bekeerde" tot democratie. Al deze ontwikkelingen hebben een interessante discussie op gang gebracht over de vraag of democratie inmiddels wél als norm of op zijn minst als opkomende norm in het internationale systeem kan worden beschouwd.

Democratie als internationale norm?

Democratie mag dan ogenschijnlijk in de "winning mood" zijn, toch zijn er in de literatuur geluiden te horen dat er helemaal geen opkomende democratische norm is, laat staan dat democratie tot standaardnorm kan worden verheven.

Zo wordt aangevoerd dat er sprake is van een "overschat universalisme" van de democratische norm in het internationale recht. Ter ondersteuning hiervan wordt gewezen naar het grootste deel van de Arabische wereld en Oost-Azië, waar in het geheel geen democratische tendens waarneembaar is. Daarbij zijn diverse Afrikaanse en Aziatische landen, tamelijk recent weliswaar, overgegaan tot het houden van verkiezingen, maar dit is zeker geen steekhoudend argument ten faveure van de opvatting dat in die landen thans de democratie hoogtij viert.¹ Gebleken is bijvoorbeeld dat lang niet alle partijen zich hebben kunnen inschrijven voor deelname aan de verkiezingen en dat zittende regeringen niet altijd genegen zijn geweest om na een verkiezingsnederlaag zondermeer plaats te maken voor een nieuwe regering. Tevens hebben verkiezingen niet altijd een vervolg gekregen in de vorm van het opzetten van democratische instituties met een bijpassend economisch systeem of de notie bij militairen dat zij ondergeschikt dienen te zijn aan de politieke leiding. Hoe belangrijk het dus ook moge zijn, verkiezingen alleen maken een land nog niet democratisch. Gesteld wordt dan ook dat de steun voor democratie in veel landen beperkt blijft tot één of meerdere algemene basisbeginselen, die op zichzelf of in combinatie met elkaar nog lang niet garant staan voor een democratisch staatsbestel.

Een ander belangrijk argument is dat er geen duidelijkheid bestaat over wat nu precies onder het begrip democratie dient te worden verstaan.² De wereld kent immers een heel scala van "democratieën", waardoor het in het internationale recht moeilijk, zo niet ondoenlijk, is om heldere basisbegrippen te duiden. Het gevaar daarbij is dat democratie

al snel vereenzelvigd wordt met de wijze waarop dit in het Westen is vormgegeven. De mate waarin niet-Westerse landen al dan niet democratisch zijn, wordt dan aan de hand van Westerse maatstaven bepaald, met als risico dat er geen ruimte meer overblijft voor vormen van democratie die ruimte overlaten voor het eigen karakter van niet-Westerse landen.

Voorts wordt gewezen op het gevaar dat de thans bestaande democratische hausse gaat leiden tot de opvatting dat er een relatie zou zijn tussen democratie en gouvernementele legitimiteit.³ Het bestaan van deze relatie zou immers door het raamwerk van de VN noch door het algemene internationale recht op consistente wijze gestaaft worden. Tenslotte is wel aangevoerd dat niet per definitie voor democratie als staatsbestel wordt gekozen.⁴ In diverse Latijns-Amerikaanse landen hebben volken zich recentelijk nog achter min of meer achter dictatoriale regimes geschaard, omdat deze geacht werden op gebieden van welvaart en politieke stabiliteit snellere en betere resultaten te boeken dan hun democratische tegenhangers.

Ondanks deze tegenargumenten zou ik toch willen pleiten voor de notie dat uit het internationale recht wel degelijk een democratische norm is af te leiden.

Hiervoor wijs ik ten eerste op een onmiskenbare trend die te zien is in landen die tot voor kort totalitair werden geregeerd, maar die nu de weg naar democratisering zijn ingeslagen. Het valt op dat regimes in deze landen meer en meer zoeken naar internationale legitimiteit door bijvoorbeeld verkiezingen te laten controleren door internationale waarnemers. Een andere methode om deze legitimiteit en structurele internationale sympathie en vertrouwen te verwerven, is het zich openlijk committeren aan erkende internationale documenten, normen en beginselen met betrekking tot democratie, respect voor minderheden en bescherming van mensenrechten. Deze tendensen gaan doorgaans gepaard met het besef dat men er niet komt met het enkel uitspreken van mooie intenties en het houden van verkiezingen, maar dat er

tevens moet worden gewerkt aan het levensvatbaar maken van de democratie door middel van het opzetten van bijbehorende instituties en mechanismen. Hoewel het ene land dit voortvarender aanpakt dan het andere, kan naar mijn mening niet veronachtzaamd worden dat de democratische ontwikkelingen zich als een olievlek verspreiden en dat met name de eerder genoemde landen in rap tempo aan het afrekenen zijn met hun ondemocratische verleden. Duidelijke voorbeelden hiervan treft men in zowel Oost-Azië als Afrika aan. Ik noem onder andere Taiwan, de Filipijnen, Singapore, Maleisië, Cambodja, Zuid-Korea, Thailand, Bangladesh, Indonesië, Zuid-Afrika, Uganda en Nigeria. In dit rijtje mogen ook zeker diverse landen uit de voormalige Sovjet-Unie niet ontbreken. Al deze landen gaan veelal verder dan alleen het organiseren van verkiezingen. Zo is men druk bezig het democratische systeem te verankeren door onder meer het doorvoeren van machtenscheiding, het reorganiseren van staatsbestel, bestuur en rechterlijke macht, het invoeren van een vrije markt economie en de introductie van wetboeken die aansluiten bij de democratische tendens. Dat het democratische systeem in deze landen ook daadwerkelijk wortel schiet, mag blijken uit het feit dat binnenlandse problemen als politieke conflicten, interne spanningen en corruptieschandalen meer en meer op een open en democratische aanpak kunnen rekenen.

Het voert te ver om van deze en allerlei andere landen op te sommen wat nu concreet hun democratische statussen en vorderingen zijn. Getracht is slechts om in vogelvlucht aan te tonen dat de universele invloed van democratie eerder onderschat dan overschat wordt. Uiteraard kunnen er altijd vraagtekens gezet blijven worden bij het feitelijke democratische gehalte van staten die pretenderen dit in naam te zijn of die veranderingen in die richting ondergaan. Het probleem dat er geen maatstaven zijn waaraan getoetst kan worden of en in hoeverre een land democratisch is, kan evenwel eenvoudig ondervangen worden door democratie niet als een doel maar als een middel te zien. Dit middel geeft een

goede indicatie van hoe en met welk oogmerk in een land problemen te lijf worden gegaan. Een land verdient het predikaat "democratie" dan ook niet pas als het aan een x-aantal (Westerse?) waarden en normen voldoet, maar al als aanwezige processen, systemen en instituties ertoe bijdragen dat het wordt bestuurd door en overeenkomstig de wil van het volk en met inachtneming van de uitgangspunten en doelstellingen van de VN.

Ten aanzien van de kritiek op de suggestie dat het internationale recht een link zou leggen tussen gouvernementele legitimiteit en democratie, wil ik het volgende opmerken. Niet ontkend kan worden dat internationale verdragen en verklaringen, waarvan ik de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM), het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR) en het Handvest van de VN als voorname naamste noem, op dit punt tamelijk algemene en vage bepalingen bevatten. Dit valt te verklaren uit het streven van de opstellers om de desbetreffende documenten door zoveel mogelijk staten te laten ondertekenen. Hiertoe diende uiteraard consensus te worden bereikt over bepalingen die betrekking hadden op de legitimiteit van gezag. Onder invloed van de toenmalige Oost-West tegenstelling bracht dit streven naar consensus met zich mee dat de redactie van die bepalingen zo ruim en vrijblijvend was opgesteld, dat de documenten voor alle staten, ongeacht hun mate van toewijding aan democratische beginselen, acceptabel waren om te ondertekenen. Op deze wijze werden documenten dermate "uitgekleed", dat uiteindelijk slechts werd vastgelegd dat een regime legitiem is, indien het gebaseerd is op de wil van de meerderheid van de bevolking. Op grond van deze ruime redacties konden zelfs totalitaire regimes eenvoudig volhouden dat zij steunden op de wil van hun bevolking, omdat de teksten van de documenten de mogelijkheid tot het kunnen uiten van die wil niet noodzakelijkerwijs koppelde aan het bestaan van een democratisch systeem. Dit maakt deze documenten evenwel niet tot wassen neuzen. Uit de geest van veel internationale

documenten is namelijk wel degelijk een nauwe samenhang tussen gouvernementele legitimiteit en democratie te destilleren. De UVRM, het IVBPR en het Handvest hebben als doelstellingen het bevorderen en waarborgen van het zelfbeschikkingsrecht en de mensenrechten. Het is van belang op te merken dat deze rechten toebehoren aan volken en niet aan staten of regimes. Aan het recht op zelfbeschikking kan het best uiting worden gegeven door vrije verkiezingen met een keuze uit meerdere partijen. Zoals al eerder gesteld, geeft het enkel organiseren van vrije verkiezingen geen enkele garantie. Het is dan ook nodig dat verkiezingen worden gehouden binnen een constitutionele organisatie van instituties en procedures die nodig zijn om mensenrechten en het recht op zelfbeschikking tot volle wasdom te laten komen. Te meer omdat democratie vervlochten is met mensenrechten en met de notie van het primaat van het recht, wordt dit staatsbestel beschouwd nauw gerelateerd te zijn met het recht op zelfbeschikking. Een serieuze keuze voor het ondertekenen van internationale documenten met betrekking tot het recht op zelfbeschikkings- en mensenrechten is dan ook een impliciete keuze voor een politiek, economisch en sociaal klimaat waarin deze rechten verwezenlijkt kunnen worden: democratie dus.

Erkend wordt dat democratische verkiezingen wel eens ondemocratische winnaars opleveren. Een dictatuur of een "sterke man" kan in bepaalde gevallen zonder meer uitkomst bieden in landen die geteisterd worden door algehele wanorde en instabiliteit. De vraag is echter of dictaturen dergelijke problemen ook structureel kunnen oplossen. De resultaten die de vele totalitaire regimes op de lange termijn geboekt hebben, geven bepaald geen aanleiding om deze vraag bevestigend te beantwoorden. Een bijkomend probleem is dan vaak dat een volk zich niet met gebruikmaking van het zelfbeschikkingsrecht door middel van verkiezingen van zijn dictatoriale regime kan ontdoen, aangezien dergelijke regimes het "overleven" veelal tot speerpunt van hun beleid maken. Iedereen kent voor-

beelden van welke desastreuze gevolgen het voor de mensenrechten en de fundamentele vrijheden kan hebben, indien een regime niet meer het volk, maar zichzelf dient. Tekenend is het feit dat in de twintigste eeuw door overheden geïnitieerde massamoorden en genocide om en nabij de 150.000.000 slachtoffers hebben geëist. Ongeveer 85% hiervan staat op het conto van totalitaire regimes. Ter vergelijking: bij alle oorlogen in deze eeuw zijn ongeveer "slechts" 37.000.000 doden te betreuren.⁵ Historici zijn het er voorts in meerderheid over eens dat het minder waarschijnlijk is dat democratieën betrokken raken bij een oorlog. Vast staat in ieder geval dat democratische landen de laatste anderhalve eeuw niet meer met elkaar gevochten hebben. Met het oog op het handhaven en verzekeren van internationale vrede, veiligheid en stabiliteit en de afspraken die dienaangaande in de huidige interdependente wereld worden gemaakt, komt de noodzaak tot de universaliteit van democratische normen en waarden andermaal naar voren.

Voldoende aangetoond is dat democratie de laatste jaren de universele status aan het verdienen is of zelfs al verdiend heeft. Deze universaliteit geeft aanleiding om met hedendaagse ogen te kijken naar de status van de doctrine van de pro-democratische interventie in het internationale recht.

De pro-democratische interventie tegen de achtergrond van de internationale democratische norm

Het feit dat democratie "in de lift" zit, heeft in de literatuur niet geleid tot een algemene erkenning van het bestaan van een recht om dit staatsbestel met militaire middelen te verdedigen. Aangevoerd is onder meer dat hiertoe internationaal weinig tot geen formele geïstitutionaliseerde structuren bestaan.⁶ De VN kennen bijvoorbeeld geen procedures waarin omschreven staat hoe gehandeld dient te worden als zich in een Lid-Staat anti-democratische ontwikkelingen voordoen. De oorzaak hiervan ligt in de sterk verdeelde meningen in twee discussies die in deze pro-

blematiek bij elkaar komen. De eerste gaat over de vraag in hoeverre externe actoren zich legitiem kunnen en mogen bemoeien met de binnenlandse politiek van een land. Het gros van de landen is nog altijd van mening dat het staatsbestel in andere landen een strikt binnenlandse aangelegenheid is. Een minderheid erkent dat het voeren van een democratisch bewind een onderwerp van internationale afspraken en verplichtingen is geworden, maar wenst veranderingen in andere landen te bewerkstelligen door het aangaan van dialogen en onderhandelingen, in plaats van een militaire aanpak. De tweede discussie beweegt zich rondom de meer specifieke vraag welke parameters dienen te worden gehanteerd om te bepalen of en wanneer een pro-democratische interventie gerechtvaardigd is. Dient bijvoorbeeld eerst overduidelijk aangetoond te zijn dat bepaalde (meestal economische) sancties hun uitwerking hebben gemist, alvorens naar wapens mag worden gegrepen?

Naast de afwezigheid van enige toepasselijke regelgeving levert de aanwezigheid van vele praktische obstakels een tweede argument om vraagtekens te zetten bij de status van de doctrine van de pro-democratische interventie in het internationale recht. Zo is bijvoorbeeld de internationale wil om een dergelijke interventie te plegen vaak niet aanwezig.⁷ Dit kan komen doordat het land waar een anti-democratische coup heeft plaatsgevonden internationaal weinig politiek gewicht in de schaal legt. Hierdoor zullen de gevolgen van een coup veelal slechts voelbaar zijn in nabijgelegen landen. Zolang er voor verderaf gelegen landen geen veiligheids- of economische belangen op het spel staan, zal er weinig animo bestaan om de democratie in het desbetreffende land een helpende hand toe te steken. Dit levert een probleem op indien zo'n verafgelegen land een belangrijke regionale of mondiale politieke en militaire macht is (de VS!), aangezien dit soort landen doorgaans niet alleen het initiatief tot de feitelijke interventie moeten nemen, maar ook tot het genereren van de internationale politieke wil hier toe. Bij afwezigheid van een direct belang

voor zo'n land, zal het er veelal weinig voor voelen om de levens van eigen militairen in de waagschaal te stellen en om het nodige militaire materieel en de financiële middelen ter beschikking te stellen. Het feit dat vooraf vaak moeilijk valt in te schatten of een operatie het gewenste resultaat zal opleveren, zal andermaal voor de nodige terughoudendheid zorgen in het enthousiasme om tot actie over te gaan. Dit alles leidt ertoe dat het al dan niet interveniëren meestal zal afhangen van de politieke overwegingen van sterke landen, waardoor dit middel een zeer selectieve toepassing zal hebben. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen zal er voldoende internationale politieke wil ontstaan om zonder een direct eigenbelang tot actie over te gaan.

Voorts is aangevoerd dat het plegen van een pro-democratische interventie in een land het risico met zich meebrengt dat de interveniërende landen aldaar een protégé zullen installeren, waardoor de facto een buitenlands regime in dat land wordt gevestigd.⁸ Eén stap terug zou voorts kunnen zijn dat sterke landen, om het zelfbeschikkingsrecht van een volk in een ander land te waarborgen, niet interveniëren, maar hiermee wél dreigen om zodoende democratische veranderingen teweeg te brengen of om anti-democratische stromingen in de kiem te smoren. Hierdoor wordt dus het risico gelopen dat sterke landen het recht op zelfbeschikking op zeer oneigenlijke, namelijk manipulatieve en tendentiëuze, wijze gaan aanwenden.

Al de vorenstaande argumenten ten spijt, komt het voor dat de status die democratie zich het laatste decennium verworven heeft een positieve invloed moet hebben op de vraag of en hoe dit staatsbestel mag worden beschermd tegen anti-democratische invloeden. Hiervoor is al aangegeven dat voor een effectief genot van fundamentele rechten als het zelfbeschikkingsrecht en mensenrechten de juiste voedingsbodem in de vorm van een democratisch staatsbestel is vereist. Staten kunnen dan ook niet volstaan met het enkel ondertekenen van internationale documenten waarin deze rechten worden gewaar-

borgd. Indien een land serieus een klimaat wil scheppen waarin zijn bevolking optimaal gebruik kan maken van deze rechten, dan ontkomt het niet aan het opzetten van democratische instituties en structuren. Als democratie de waarborger is van fundamentele rechten, dan geldt omgekeerd dat een bedreiging van de democratie ook altijd een bedreiging van fundamentele rechten oplevert. In die zin zijn niet alleen het zelfbeschikkingsrecht en mensenrechten van fundamentele aard, maar geldt dit evenzo voor democratie. Zonder een democratisch ingerichte staat kan een bevolking immers niet optimaal en structureel genieten van fundamentele rechten.

In het begin van dit artikel is de doctrine van de pro-democratische interventie gedefinieerd als de opvatting dat derde landen het recht hebben om met geweld te interveniëren in een land, ten einde de onderdrukte bevolking aldaar te steunen in hun streven naar democratische zelfbeschikking. Nu gesteld is dat het recht op democratische zelfbeschikking als een fundamenteel recht kan worden beschouwd, past deze definitie vrijwel naadloos binnen de definitie van de humanitaire interventie. Deze wordt namelijk wel omschreven als "het dreigen of gebruiken van geweld door een staat of een groep staten ten einde een soevereine staat in het uitoefenen van zijn soevereine macht te dwingen de fundamentele (mensen-)rechten te respecteren". Met een pro-democratische interventie wordt dus in wezen een vorm van een humanitaire interventie gepleegd. De vraag blijft evenwel of de pro-democratische interventie zich met deze conclusie definitief een erkende status in het internationale recht heeft verworven.

De pro-democratische interventie als vorm van humanitaire interventie in relatie tot het internationale verbod op het gebruik van geweld

Het is niet ondenkbaar dat een humanitaire interventie, zeker wanneer dit een pro-democratisch doel dient, gepaard gaat met het gebruik van militair middelen. Met dit gegeven stuit de interveniërende macht direct op

een juridisch probleem. Immers, in het internationale recht neemt het verbod op het gebruik van geweld een zeer dominante positie in. Het bekendste en misschien wel belangrijkste voorbeeld hiervan is artikel 2, lid 4, van het Handvest, dat er kortweg op neerkomt dat alle landen zich in het internationale verkeer dienen te onthouden van het gebruik van of het dreigen met geweld. Gepoogd is wel om de omvang van dit verbod in te perken.⁹ Onder meer is betoogd dat het verbod slechts let op vormen van geweld die gericht zijn tegen de politieke onafhankelijkheid of de territoriale integriteit van een land of die onverenigbaar zijn met de doelstellingen van de VN. Aangezien de interventie wordt gepleegd om een ongewenste situatie in een land te beëindigen of te voorkomen, waarna de interveniërende macht zich weer terugtrekt, zou er geen sprake kunnen zijn van een schending van de politieke onafhankelijkheid of de territoriale integriteit van het land waarin wordt geïntervenieerd. Voorts is respect voor mensenrechten een doel van het Handvest, waarmee gesteld kan worden dat er ook geen sprake kan zijn van een handelen dat onverenigbaar is met de doelstellingen van de VN. Een ander argument dat aangedragen is ter ondersteuning van de opvatting dat een humanitaire interventie een uitzondering op het verbod op het gebruik van geweld kan opleveren, luidt dat dit verbod alleen geldt indien de Veiligheidsraad effectief optreedt. Het verwijt tegen dit orgaan is vaak geweest dat het, vanwege de permanente interne patstelling als gevolg van de Oost-West tegenstellingen, niet bij machte zou zijn om op te treden.

De breedgedragen opvatting in de literatuur is evenwel dat vorenstaande gedachtengang moet worden afgewezen. Hierbij wordt algemeen verwezen naar het feit dat het Handvest zijn eigen systeem kent voor het handhaven van het verbod op het gebruik van geweld.¹⁰ Elk gebruik van geweld dat niet gebaseerd is op één van de uitzonderingen waarin het Handvest zelf voorziet, moet dan ook als een schending van artikel 2, lid 4, worden beschouwd. Dit geldt derhalve óók als met

het gebruik van geweld een op zich nobel doel als de bescherming van de humanitaire situatie wordt nagestreefd. Zelfs de eventuele onmacht van de Veiligheidsraad om maatregelen uit te vaardigen laat het verbod op het gebruik van geweld onverlet. Ondanks dat de recente geschiedenis rijk is aan voorbeelden van ongeautoriseerde humanitaire interventies, hebben deze voorvallen niet geleid tot een andere opvatting. Ik noem in dit verband de inval van India in Oost-Pakistan in 1971, waarbij gepoogd werd bescherming te bieden aan de Bengaalse bevolking tegen de Pakistaanse troepen. Ondanks de wijdverspreide sympathie voor de Bengalen, was de overgrote meerderheid van de VN-lidstaten niet bereid om de actie van India als een uitzondering op artikel 2, lid 4, te beschouwen. Eenzelfde sympathie werd opgebracht voor de invallen van Vietnam en Tanzania in respectievelijk Cambodja (1978) en Uganda (1979), om in deze landen een einde te maken aan de schrikregimes van Pol Pot en Idi Amin. Toch werd in VN-verband uitgesproken dat beide optredens een ongeautoriseerde inbreuk op de Cambodjaanse en Ugandese soevereiniteit vormden. Hoewel er ongetwijfeld humanitaire aspecten aan deze en andere interventies hebben gezeten, mag evenwel niet uit het oog verloren worden dat de interventies praktisch altijd waren ingegeven door een eigen politieke agenda van de interveniërende staten. Daarbij is het overigens altijd al een feit geweest dat een recht van staten om een humanitaire interventie te plegen in een ander land nooit door een later aangenomen resolutie van de Veiligheidsraad is ondersteund. Voor zover in de jaren '70 en '80 nog verwezen kon worden naar de vrijwel permanente verlamming binnen de Veiligheidsraad als gevolg van de Koude Oorlog, dan heeft dit argument in de jaren '90 na het wegvallen van fundamentele politieke tegenstellingen binnen dit orgaan ernstig aan kracht ingeboet. Van de nieuwverkrege armslag heeft de Raad adequaat gebruik gemaakt in onder meer Somalië, Irak, Rwanda en Joegoslavië. Nu aangetoond is dat de Veiligheidsraad de wil en de mogelijkheden heeft om autorisaties voor humanitaire interventies af te

geven, ontvalt definitief elke rechtvaardigingsgrond om hiertoe bij éénzijdig besluit over te gaan. De conclusie moet zijn dat ongeautoriseerde interventies, hoe nobel het doel ervan ook moge zijn, niet door kunnen gaan voor een uitzondering op het verbod op het gebruik van geweld.

Hiermee lijkt de status van de doctrine van de pro-democratische interventie in het internationale recht ernstig ondermijnd. Toch is haar rol nog niet uitgespeeld. Door het Internationale Hof van Justitie is namelijk bepaald dat met het verlenen van militaire bijstand aan een ander land het verbod op het gebruik van geweld niet per definitie geschonden hoeft te zijn. De omstandigheden moeten in een dergelijk geval in ogenschouw worden genomen. Een zo'n omstandigheid is dat een interventie heeft plaatsgevonden op uitdrukkelijk verzoek van het regime dat in het nauw gedreven is. Hiermee wordt invulling gegeven aan de in het algemene internationale recht erkende bevoegdheid van staten om in te stemmen met activiteiten van andere staten op het eigen grondgebied. De interventie op uitnodiging is hiermee te duiden als een onafhankelijk beginsel in het internationale recht, dat niet strijdig is met de bepalingen van het Handvest. Maar ook aan de interventie op uitnodiging zitten haken en ogen.

De pro-democratische interventie op uitnodiging

De heersende doctrine gaat ervan uit dat slechts aan het verzoek om militaire bijstand afkomstig van een legitiem regime gevolg mag worden gegeven, terwijl het verlenen van steun aan rebellen altijd verboden is. Het probleem dat hierbij om de hoek komt kijken, is de vraag welke van de strijdende partijen in een intern conflict beschouwd moet worden het legitieme gezag van het land te vertegenwoordigen. Staten bepalen zelf welke partij zij als het legitieme gezag in een andere staat erkennen. Hierbij kan het dus voorkomen dat de ene staat intervenueert op verzoek en ten behoeve van de belaagde zittende regering, terwijl een andere staat eenzelfde verzoek

van de rebellen honoreert. In het internationale recht wordt bij het bepalen of een regime een staat naar buiten toe in rechte kan vertegenwoordigen veel belang gehecht aan het feitelijke, effectieve gezag dat dat regime in die staat heeft en uitvoert. Hierbij wordt het juridisch niet relevant geacht of de machtspositie is verworven door een staatsgreep of langs andere wegen, aangezien de wijze waarop de macht verkregen is niets afdoet aan de rechtmatigheid van het regime om het land naar buiten toe te vertegenwoordigen. De redenen waarom het internationale recht het primaat van de de facto controle dat een regime uitvoert, stelt boven het vereiste dat dat regime grondwettelijk is, zijn hoofdzakelijk van praktische en doelmatige aard. Staten die internationaal effectief willen opereren, kunnen immers het bestaan van een de facto regime in een land, alsmede het vermogen van dat regime om namens dat land op te treden, onmogelijk negeren.

Toch duidt het recente verleden erop dat de doctrine van de de facto controle definitief een bijstelling heeft ondergaan. Zo oefende de militaire junta in Haiti na de staatsgreep tegen de gekozen president Aristide enige tijd het feitelijke en effectieve gezag uit in het land. Desondanks werd deze junta door de Veiligheidsraad bestempeld als een niet-legitiem de facto regime. Ook de regimes van Burundi en Sierra Leone die na coups de macht opeisten, konden op een dergelijke internationale afkeuring rekenen. Deze veroordelingen geven aan dat er sprake is van een nuancering van de doctrine van de de facto controle. Deze nuancering houdt in dat het regime dat op democratische wijze tot stand is gekomen, als legitiem wordt beschouwd. Het eventuele feit dat een democratisch gekozen regime na een coup geen effectief gezag meer uitoefent kan daarbij worden genegeerd. Immers, een democratisch gekozen regime bezit legitimiteit op normatieve en niet op feitelijke basis.

Als een democratisch gekozen regime een ander land verzoekt om te interveniëren ten einde de democratie in dat land te bescher-

men of te herstellen, dan mag dit andere land hieraan gehoor geven. Hierbij zou ik echter wel twee restricties willen hanteren. De eerste is dat het uitnodigende regime niet alleen in woord, maar ook in daad democratisch is. Dit houdt in dat het in ieder geval handelt overeenkomstig de wil van de bevolking en de doelstellingen van de Verenigde Naties. De tweede is dat de interveniërende macht zich aan diezelfde doelstellingen van de Verenigde Naties dient te houden en dat de interventie zonder dubbele agenda (en dus met het daadwerkelijke oogmerk om de democratie in een ander land te beschermen) wordt verricht. Met name op dit laatste vereiste zal een beroep op de doctrine van de pro-democratische interventie (en van de humanitaire interventie in het algemeen) vaak spaak lopen, omdat de statenpraktijk leert dat de bereidheid om de helpende hand toe te steken doorgaans afhankelijk is van het antwoord op de vraag: "wat levert het op?"

Ramon Schaaf is rechterlijk ambtenaar in opleiding. Dit artikel is een samenvatting van zijn afstudeerscriptie.

Noten

1. T. Carothers, *There is an Emerging Norm of Democracy in International Law*, in: *Imperial Perspectives on the Emerging Norm of Democracy*, The American Society of International Law, Proceedings of the 86th Annual Meeting in Washington DC, april 1-4, 1992, ASIL Proceedings 1992, blz. 262; *Democracy and Legitimacy - Is There an Emerging Duty to Ensure a Democratic Government in General and Regional Customary International Law?*, in: *Contemporary International Law Issues: Sharing Pan-European and American Perspectives*, Proceedings of the Joint Conference in The Hague, The Netherlands, July 4-6, 1991, opmerkingen van T. van Boven, ASIL/NVIR Proceedings, 1991, blz. 134.
2. D. Wippmann, *Defending Democracy through Foreign Intervention*, in: *Houston Journal of International Law*, vol. 19 (1997), afl. 3, blz. 664.
3. idem.
4. zie Carothers, noot 1, blz. 265.
5. M. Halberstam, *The Copenhagen Document: Intervention in Support of Democracy*, *Harvard International Law Journal*, vol. 34, nr. 1, 1993, blz. 168.
6. zie Wippmann, noot 2, blz. 677-678.
7. idem, blz. 663 en 681.
8. I. Brownlie, *The Rule of Law in International Affairs*, 1998, blz. 62; O. Schachter, *International Law in Theory and Practice*, 1991, blz. 123.
9. zie Schachter, noot 8, blz. 117, 124.
10. idem

Radioactief verarmd uranium als militair wapen

Jan 2001

DOOR DAMACIO LOPEZ

De strijdkrachten van de Verenigde Staten gebruiken verarmd uranium U-238 voor verscheidene wapensystemen. Met name gaat het om pantser doorborende munitie, bepantsering van tanks, contragewichten en penetrerende punten op raketten, fragmenten voor clusterbommen en antipersoneelmijnen.⁽¹⁾ De NAVO heeft dergelijk wapentuig ingezet in de Golfoorlog en recent ook in Joegoslavië.

Verarmd uranium (ook wel DU, dat staat voor Depleted Uranium) is het afvalproduct dat rest nadat het natuurlijke uranium een diffusieproces heeft ondergaan waarbij het merendeel van de bruikbaarste isotoop U-235 wordt gewonnen. Verarmd uranium bestaat voor 85 procent uit natuurlijk uranium en de resterende 15 procent is U-235. Verarmd uranium is een uiterst giftig zwaar metaal met een halfwaardetijd van vier en een half miljard jaar. Het is aantrekkelijk voor militair gebruik vanwege het hoge soortelijk gewicht en de brandbare eigenschappen wanneer het zich door staal vreet. Het is deze brandbare eigenschap die het materiaal zo afschuwelijk maakt. Het verbranden van verarmd uranium veroorzaakt een niet te stoppen radioactieve stof die op korte en lange termijn schade aan de gezondheid kan veroorzaken, waaronder aandoeningen aan de nieren, geboortefwijkingen en kanker.

Het aantal landen dat verarmd uranium in zijn militaire arsenaal heeft, bedraagt 41: Argentinië, Australië, België, Bahrein, Bolivia, Brazilië, Canada, Tsjechische Republiek, Colombia, Kroatië, Denemarken, Egypte, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Hongarije, Israël, Irak, IJsland, Italië, Japan, Koeweit, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Nieuw-Zeeland, Portugal, Panama, Pakistan, Polen, Puerto Rico, Rusland, Saudi-Arabië, Spanje, Zuid-Korea, Taiwan, Turkije, Thailand, Groot-Brittannië, Verenigde Staten en Joegoslavië.⁽²⁾

Gezondheidsrisico

Verarmd uranium is in enorme hoeveelheden toegenomen sinds het aanbreken van het nucleaire tijdperk. Naar schatting bedraagt de voorraad in de wereld een miljoen ton.⁽³⁾ Ondanks de naam 'Verarmd Uranium', heeft verarmd uranium 60 procent van de radioactiviteit van natuurlijk uranium, hetgeen puur uranium is. Uranium komt voor in de grond met een concentratie van gemiddeld 3 delen per miljoen, gelijk aan een theelepel per vrachtwagenlading.⁽⁴⁾ Behalve een lager aandeel U-235, zijn de radioactieve, chemische en metallurgische eigenschappen van verarmd en natuurlijk uranium in principe gelijk.⁽⁵⁾

Verarmd uranium is internationaal erkend als een gezondheidsrisico. Men vermoedt dat het op meer dan vijftig plaatsen in de Verenigde Staten milieuvervuiling veroorzaakt⁽⁶⁾ en op slagvelden in meer dan veertig landen. Getroffen gemeenschappen vertonen dezelfde gezondheidsproblemen als de veteranen van de Golfoorlog⁽⁷⁾ en Iraakse soldaten burgers.⁽⁸⁾ Sinds de jaren vijftig zijn wapens voorzien van verarmd uranium ontwikkeld en getest in de buurt van woonomgevingen in de Verenigde Staten. Een van die gemeenschappen is Socogro, in New Mexico bij het Institute of Mining and Technology (NMIMT), waar verarmd uranium in de buitenlucht werd getest van 1972 tot 1993. Een actiegroep bereikte dat het testen werd gestopt.⁽⁹⁾ Dit materiaal dat anders zou worden geclassificeerd als nucleair afval en miljoenen zou kosten om te worden

verwijderd, wordt gratis aan het leger en de industrie geleverd. Sinds 1985 heeft de firma Manufacturing Sciences Corporation bijna 3 miljoen kilo verarmd uranium omgezet in 70.000 commerciële producten.⁽¹⁰⁾

Illegaal

Wapens die verarmd uranium bevatten zijn illegaal volgens internationale wetgeving met betrekking tot oorlogvoering. Wapens moeten aan vier criteria voldoen:

- 1) wapens moeten kunnen worden beperkt tot het slagveld (de territoriale limitering),
- 2) wapens moeten een beperkt effect over een tijdsperiode hebben die niet uitgaat boven de duur van het gewapende conflict (de tijdslimitering),
- 3) wapens mogen niet onnodig inhumaan zijn (de humanitaire limitering),
- 4) wapens mogen geen onnodige schade veroorzaken (de milieu limitering).⁽¹¹⁾

Verarmd uranium in militaire wapens is dus buitengewoon illegaal volgens deze criteria.

De commissie ter Preventie van Discriminatie en Bescherming van Minderheden, onderdeel van de Mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties, 'roept alle staten op zich in te zetten om de productie en de verspreiding van massavernietende wapens terug te dringen. Met gingswapens terug te dringen. Met name wordt hierbij bedoeld: nucleaire wapens, chemische wapens, napalm, clusterbommen, biologische wapens en wapens met verarmd uranium'.⁽¹²⁾

Het Pentagon heeft overtollige voorraden met messing voorziene munitie voor een dollar per ton verkocht aan Talon Manufacturing Company. Talon verkocht het afgelopen jaar meer dan honderdduizend patronen van deze pantser doorborende munitie op de civiele markt. De kopers varicerden van het Braziliaanse en Colombiaanse leger tot particuliere wapenhandelaren in de Verenigde Staten zelf. Wapenhandelaren vermelden trots dat de patronen op een afstand van 1000 meter door 15 centimeter dik staal konden doordringen en dat onder een hoek van 45 graden.

De munitie wordt geacht nauwkeurig te zijn tot op een afstand van twee kilometer en tot op zes kilometer nog enige effectiviteit te sorteren. Talon verkocht zelfs 35.000 patronen terug aan het Amerikaanse leger.⁽¹³⁾

De menselijke populaties die zijn blootgesteld aan verarmd uranium besmetting zijn:

- 1) Mensen die in de omgeving wonen van bedrijven die verarmd uranium produceren, verwerken of testen.
- 2) Soldaten en burgers in Irak, Saudi-Arabië en Koeweit (1990/1991 Golfoorlog), bombardementen vinden tot op de dag van vandaag plaats met verarmd uranium bevattende raketten.
- 3) Soldaten en burgers Bosnië (1994/1995).
- 4) Soldaten en burgers Joegoslavië en de omliggende regio (1999).

Het begin

Op 30 oktober 1943 stelde het

Amerikaanse ministerie van Oorlog voor om 'radioactieve materialen als oorlogswapen te gebruiken'. In een in 1974 vrijgegeven document aan brigade-generaal L. R. Groves, werden twee redenen aangegeven:

- 1) Vanwege de vervuiling van het terrein, zal het radioactieve product zich op de grond verspreiden en daarmee personeel treffen.
- 2) Als oorlogsgas kan het materiaal in microscopisch kleine deeltjes rook en stofwolken verspreiden die worden geïnhaald door personeel.⁽¹⁴⁾

Albert Speer, de auteur van het boek 'Binnenin het Derde Rijk', schrijft: 'In de zomer van 1943 werd de aanvoer van wolfram uit Portugal afgesloten, hetgeen een kritieke situatie opleverde voor de productie van munitie met een harde kern. Daarom drong ik erop aan uranium te gebruiken als vervanger. De vrijgave van de uraniumvoorraad van ongeveer 1200 ton was een signaal dat we niet langer twijfelden over de productie van een atoombom'.⁽¹⁵⁾

Proefpersonen

In 1959 liet de Amerikaanse luchtmacht expres acht maal in een kleine reactor een meltdown plaatsvinden in de woestijn van Utah. Gevolg: 'radioactieve wolken die tot op 30 kilometer tegen de windrichting konden worden gemeten.'

De totale hoeveelheid straling die vrijkwam was veertien maal hoger dan bij het beruchte ongeluk bij Harisburg.⁽¹⁶⁾

Op 21 oktober 1994 verscheen er

een rapport van de 'Adviescommissie voor Nucleaire Experimenten op Mensen' waarin gesteld werd dat in 1963 opzettelijk bevolkte gebieden besmet werden. 'Experimenten waarbij met opzet radioactieve stoffen in het milieu zijn gebracht die waren ontworpen om de effecten op de menselijke gezondheid van radioactiviteit te onderzoeken, of waren ontworpen om te testen in hoeverre radioactiviteit door mensen wordt opgenomen.'

Deze besmettingen werden in het algemeen in verband gebracht met nucleaire oorlogsvoering, het verkrijgen van informatie en de ontwikkeling van instrumenten. Vier van dergelijke tests werden in Los Alamos, New Mexico, uitgevoerd. Het ministerie van Energie meldt dat het aantal tests ongeveer 250 bedraagt. (17)

Nucleaire verspreiding

In 1999 publiceerde het Institute of Medicine voor het Amerikaanse Congres een 139 pagina's tellend rapport 'Potential Radiation Exposure in Military Operations' (mogelijke blootstelling aan radioactiviteit tijdens militaire operaties). Het rapport bevat een 'discussie over de ethische overwegingen, opvoeding, training, en het besluitvormingsproces dat werd gehanteerd tijdens de experimenten waarbij militair personeel mogelijk het risico liep te worden blootgesteld aan radioactieve doses tot 700 millisievert' (mSv). Het overweegt conventionele explosies als middel om radioactief materiaal te verspreiden.

In het rapport wordt lof uitgespro-

ken over het leger voor de stappen die zij ondernam ter bescherming van Amerikaanse soldaten. (18) Er wordt geen rekening gehouden met het inademen van radioactief materiaal.

Amerikaanse soldaten werden niet geïnformeerd dat er wapens werden toegepast die verarmd uranium bevatten. Deze melding kwam pas twee weken na het einde van de Golfoorlog. (19)

Na de Golfoorlog deed Irak uitgebreid onderzoek naar de effecten op de gezondheid van haar burgers en soldaten die aan verarmd uranium blootgesteld konden zijn en ontdekte dat het aantal gevallen van kanker en geboortefwijkingen tien keer groter waren dan voor de Golfoorlog. (20) Meer dan 250.000 Amerikaanse veteranen van de Golfoorlog hebben na terugkeer medische hulp gezocht voor wat bekend is geworden als het Golfoorlog Syndroom. (21)

Damacio Lopez, is Uitvoerend Directeur van Depleted Uranium Study Team (IDUST)

Voetnoten

- 1) Van Etten D.M. and Purty, W.D., "Depleted Uranium Investigation at missile Sites in White Sands Missile Range," Los Alamos National Lab. Januari 1994:49.
- 1) U.S. Army Environmental Policy Institute (USAEPI), "Health and Environmental Consequences of Depleted Uranium Use by the U.S. Army," Summary Report to Congress, juni 1994.
- 1) Ikenberry, T.A., "re-evaluation of the Depleted Uranium Hazard from SRAM 11 Missile Testing, Pacific Northwest Laboratory, Presented to the California Coastal Commission, April 8-9, 1991.
- 1) Naval Air Warfare Center, "Tomahawk Flight Test Operations on the West Coast of the United States," Final Environmental Assessment, Oktober, 1998.
- 2) Hindman, N., "Commercial and Government-to-Government Sales," Defense Trade News V. 4 nos, Januari/April, 1993:30.
- 2) U.S. Army Environmental Policy Institute (USAEPI), "Health and Environmental Consequences of Depleted Uranium Use by the U.S. Army," Summary Report to Congress, juni, 1994.
- 2) Presidential Document, "Military Sales of Depleted Uranium Ammunition," Federal Register Vol. 59, No. 145, Juli 29, 1994.
- 2) WISE, "Depleted Uranium Proliferation," Amsterdam, WISE 403, Maart 12, 1993.
- 2) Boustany, N., "Defense Tango," Washington Post, Juni 11, 1999:A16.
- 3) PNEW'S Progressive New and Views, "Iraq: U.S. Used Radioactive ARMS," Mei 20, 1995.
- 4) Rostker, B., "Environmental Exposure Report," Depleted Uranium in the Gulf, Department Of Defense, Special Assistant for Gulf War Illness, Juli 31, 1998.
- 5) Peterson, W. D., "TERA Request for Amendment to License No. NM-INT-DU-07," New Mexico Institute of Mining and Technology, November 17, 1998.
- 6) Brkowskij, G., Lopez, D.A. and McGehee, F.M., "Uranium Battlefields Home and Abroad: Depleted Uranium Use by the U.S. Department of Defense," Maart 1993:22.
- 7) Nicolson, G.L., et al, "Progress on the Persian Gulf War Illness-Reality and Hypotheses," International Journal of Occupational Medicine and Toxicology, Princeton Scientific Publishing Co., Inc, Vol. 4, No.3 1995:365.
- 8) Al-Ani, N.A., "Health Consequences of D.U. Used By U.S. and British Forces," Baghdad Medical College, C.M. Department, December, 1998.
- 9) Socorro, New Mexico, "Depleted Uranium and Environmental Data in Socorro," City Council Chambers, Public Meeting, Juni 2, 1999.
- 10) Manufacturing Sciences Corporation, "Product From Depleted Uranium," Oak Ridge Tennessee.
- 11) Parker, K., "Weapons and the Laws and the Customs of War," International Education Development/Humanitarian Law Project, San Francisco California, Mei, 1997.
- 12) United Nations, "Resolution 1996/16," Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities, Geneva Switzerland, Augustus 2, 1996.
- 13) Gaines, W., "Armor-Piercing Ammo Being Sold as Surplus," Chicago Tribune, Juni 6 1999.
- 14) U.S. War Department, "Use of Radioactive Materials As a Military Weapon," Oktober 30, 1943.
- 15) Speer, A., Inside The Third Reich, Avon Books, New York, New York, September, 1971:304.
- 16) Davidson, L., "Meltdown; How Dangerous were Secret Dugway Tests?" Desert News, Okt. 9 1994.
- 17) U.S. Government, "Interim Report of the Advisory Committee on Human Radiation Experiments," Oktober 21, 1994:17.
- 18) Mettler, F.A. et al, Potential Exposure in Military Operations, Institute of Medicine, National Academy Press, Washington, D.C., 1999:2-5.
- 19) Smith, L., "HQ OPERATION DESERT STORM MEMO," U.S. Army Armament, Maart 7, 1991.
- 20) Al-Ani, N.A., "Health Consequences of D.U. Used By U.S. and British Forces," Baghdad Medical College, C.M. Department, December, 1998.
- 21) Meissonnier, M., "Invisible War: Depleted Uranium and the Politics of War," Canal +, Paris, France, 2000.

Servie biedt zakenlieden volop kansen

Het nieuwe Servie kent een enorm potentieel voor buitenlandse investeerders, maar Nederlanders laten zich nog nauwelijks zien. Een handvol advisezen van ondernemers die kansen zien in dit geïstereerde land.

2500

Door onze correspondent
YALE VINCKX

BELGRADO, 29 DEC. Het is haast ten zegen buitenlandse ondernemers in Servie. Wie wil investeren in het nieuwe Servie, moet niet te lang wachten. Veel ondernemers hebben de raad van hun collega's opgevolgd. Het Hyatt hotel in Belgrado zit vol. „Mijn baas komt morgen uit Duitsland en ik kan geen kamer voor hem vinden, klaagt een salesmanager.“

Twee maanden na de val van het regime-Milošević staan de handeldelegaties op de stoep. Ze komen vooral uit de buurlanden Kroatië en Macedonië, en uit Oostenrijk en Griekenland. Servie heeft volgens buitenlandse ondernemers een enorm potentieel.

Dat potentieel bestaat onder meer uit een markt van negen miljoen mensen. Het land ligt strategisch, op de doorgangsroute naar Turkije. De snelwegen zijn in redelijke staat, bommen en granaten doen pijn. En de vaartotte over de Donau, die vol ligt met delen van gebombardeerde bruggen, wordt binnenkort schoongemaakt.

Een Nederlandse delegatie heeft zich nog niet op de ambassade in Belgrado, „Nederlanders kijken liever de kat uit de boom“, zegt secretaris Hugo Klein van de ambassade. Toch is een handvol bedrijven al vertegenwoordigd in Servie: Philips, Akzo Nobel, Unilever; vliegt (nog) niet op Belgrado, maar verkoopt vooral tickets voor reizen vanaf Boedapest, Hongarije.

„Servie biedt goede kansen“, zegt een Nederlandse ondernemer. Het land heeft, in tegenstelling tot Bosnië bijvoorbeeld, een eigen economie en kan producteren. Servie heeft tot de val van Joegoslavië altijd de Joegoslavische markt bediend. Dat heeft ook zijn nadelen. Veel fabrieken zijn „een maasje te groot“, aldus de ondernemer.

De nieuwe directeur van de Nationale Bank, Mladan Dinkić, is blij dat Joegoslavië onlangs weer is toegelaten tot het Internationaal Monetair Fonds (IMF). „Dat betekent een omslag voor Joegoslavië.“

De wederopbouw van de Servische infrastructuur is in volle gang. Bij Novi Sad wordt een brug over de Donau hersteld. (Foto Reuters)

„De heraanpak van de val van Joegoslavië heeft een enorme impuls gegeven aan de economie. De IMF heeft een lening van 372 miljoen gulden aan Joegoslavië goedgekeurd.“

De regering van president Kostunica wil een aantal fabrieken snel privatiseren. Daarbij zullen vele banen verdwijnen, weet iedereen.

Op de korte termijn moeten vooral banken, aannemers en verkopers van medische apparatuur opletten. De Oostenrijkse Raiffaisenbank opent volgende maand haar eerste filiaal in Belgrado. Het eveneens Oostenrijkse Bau Holding Strabag A.G. probeert orders binnen te slepen om de kapotte schotels bruggen over de Donau te

herstellen.

De handelaren in medische apparatuur hebben er moeite mee. Servie heeft een grote behoefte aan de meest elementaire zaken als bijvoorbeeld plastic operatielhandschoenen, maar dat ziekenhuizen hebben geen geld.

Telefonie is een andere interessante markt. De staat wil haar belang van 51 procent in Telekom Srbija verkopen, en een derde fractie voor mobiele telefonie verliezen. De andere twee frequenties zijn in handen van de Milošević-mafia. Dat betekent duur, duurder, duurst. Mobiele telefoons en computers zijn zo'n 40 procent duurder dan in Nederland.

Investeer in zulke producten en kenmers van de markt. Serviers zijn een showvrij, kooplustig volk. Wie het breed heeft, laat het breed hangen, is hun motto. Dat betekent een Rolex om de pols, een Mercedes onder het gat, en een echtgenote in Barbary-tuit.

Die kooplust is onder druk van oorlogen en sancties danig getem-

perd, maar veel Serviers hebben brio. Ze weten te redden. Het droeg in 1999 14 miljard dollar. Het gemiddelde maandinkomen is onlangs gedaald van 100 naar 86 mark. Maar die cijfers zeggen weinig. Servie kent immers veel gastarbeiders die naar schatting zo'n 100 miljoen dollar per maand overmaken naar familie. En veel Serviers verdienen zwaar bij.

„Serviers zijn dol op merken“, zeggen diverse ondernemers. Ze Westerse producten kennen ze nog uit de tijd vóór Milošević. „Communistisch was Servie, ja, maar het land stond wel open voor vandaag nog zijn vruchten af. We hoeven nauwelijks te adverteren, want de mensen kennen ons“, wil blijven en zijn naam niet bekendmaken.

Na jaren van verarming zijn de duurzame merken echter vrijwel alle bereikbaar voor de Milošević-elite. Die heeft zich onder de ex-president schandalig verrijkt, on-

(Foto Reuters)

bedoeld gestemd door het interne nationale sanctiebeleid. De illegale handel in sigaretten bijvoorbeeld, was in handen van Milošević zoon. Maar daarop hebben de Serviers iets gevonden. De handel in valse merken bloeit. Het Kleingroothandelmerk Tommy Hilfiger heeft hierop sommige truien Tommy Hilfiger. Ook de handel in gestolen passade ontdekte onlangs dat van de voorraden van kleinere winkels in Belgrado 90 procent was gestolen.

Boevenstreken – de buitenlandse investeerder moet er rekening mee houden. Een Nederlandse ondernemer heeft een paar tips. Ga nooit ongedekte schulden aan. Bedrijven verdwijnen als sneeuw voor de zon. Dek je in tegen valutarisico's. De dinar is (nog) gekoppeld aan de mark, maar krijgt geen steun van de verwoeste economie. Vertrouw geen statistieken. Let op van wie een bedrijf is. De eigen domsvrouwen zijn troebel in tijdig een kamer in het Hyatt.

Voor Albanezen is oorlog nog niet voorbij

Nicole Lucas

AMSTERDAM – „Kosovo reikt tot aan Nis“. Met die krete maken Albanese strijders in het zuiden van Servie duidelijk dat de oorlog op de Balkan nog niet voorbij is.

„Met de Serviers kunnen we niet langer samenleven“, aldus een vertegenwoordiger van het UCPMB, het Bevrijdingsfront voor Presevo, Medveđa en Bijaj-Novara, eerder deze week in het Duitse *Der Spiegel*. Dus moeten de Albanezen ook (ver) buiten de grenzen van het huidige Kosovo van het Belgradose juk worden bevrijd. „We zijn er klaar voor.“

Het is onrustig in het grensstreek tussen Kosovo en Servie. Opnieuw, begin dit jaar dook daar voor het eerst uit het niets het UCPMB op, een onduidelijke guerrillagroep, die claimde dat de ongeveer 70.000 Albanezen in de regio door de Serviers in hun bestaan werden bedreigd. Ze eisten aansluiting van de zogenaamde Presevo-vallei bij Kosovo. De spanning ebde weg, nadat de internationale gemeenschap Slobodan Milošević, toen nog vast in het zadel, op het hart had gedrukt geen gekke dingen te doen.

Ook de Albanezen werden gewaarschuwd geen conflicten uit te lokken. Het UCPMB werd ontbonden.

Officieel althans. Twee weken geleden, toen vier Servische politiemensen werden ontvoerd, bleek de groep echter nog gewoon, of weer, te bestaan. Sindsdien is, hoewel vorige week een bestand werd overeengekomen, de spanning in hoog tempo opgelopen. Op diverse plaatsen, onder

meer rond het dorpje Lucane, is gevochten, duizenden mensen zijn op de vlucht geslagen. Servische politie en leger zijn paraat.

De situatie bezorgt de nieuwe Joegoslavische president, Vojislav Kostunica, die al op zo veel fronten tegelijk moet schaken, hoofdbrekens. Tot nu toe heeft hij iedere vermelding of druk om hard op te treden weerstaan. Hij riep zijn landgenoten op 'zich te onthouden van oproepen tot oorlog'. Dit is geen tijd voor nieuwe gevechten, meent hij, maar voor verstandige diplomatieke actie.

Onderdeel daarvan was een duidelijke brief aan Navo-secretaris-generaal George Robertson. U liet hij weten, heeft een hoge mate van verantwoordelijkheid voor wat er in de regio gebeurt. Want de Presevo-vallei mag dan Servisch grondgebied zijn, in de praktijk is in een deel daarvan een machtsvacuüm ontstaan. Volgens het akkoord van Kumanovo, dat vorig jaar de basis legde voor het einde van de Kosovo-oorlog, mag het Joegoslavische leger zich niet vertonen in een bufferzone van vijf kilometer rond Kosovo. De liehbewappende polititananen die wel toegang hebben, blijven lang niet altijd effectief tegen de guerrilla's, die wegen heb-

ben afgesloten en dorpjes ingomen.

Belgrado zal zich aan dat akkoord houden, hebben de nieuwe autoriteiten diverse malen laten weten. Maar het ministerie van Kfor, de Navo-troepen in Kosovo, dan kan doen is zorgen dat de grens hemertisch wordt afgesloten. Dat de wapens waarover de strijders beschikken, afkomstig zijn uit Kosovo, om precies te zijn van het, officieel ook ontbonden, Kosovarse Bevrijdingsleger (UCK) van Hashim Thaci, is niet alleen Belgrado duidelijk.

Navo-vertegenwoordigers reageerden aanvankelijk nogal lachend, maar kwaad kunnen ze niet. Inmiddels groeit het besef dat de spanningen de toch altijd nog wankelende positie van de door het westen omarmde Kostunica zwaar kunnen ondermijnen. Hij kan de aansluiting van de soevereiniteit van zijn grondgebied niet eenduidig door laten gaan. En zowel radicale Albanizers als Serviers die de val van Milošević zwaar betreuen, zien de nieuwe Joegoslavische president graag in diskrediet gebracht. Een nieuw conflict in het zuiden van Servie speelt beide groepen in de kaart. Kfor heeft de controles aan de

grens opgevoerd en diverse Albanezen, op verdenking van betrokkenheid bij 'separatistische activiteiten' gearresteerd. Waarbij zich het bizarre perspectief aandient dat de Navo in gevecht kan komen met diezelfde 'vrijheidsstrijders' die ze vorig jaar nog heeft gesteund. Dat zou de toch al breekbare munitie in Kosovo zelf bepaald niet ten goede komen.

Belgradenieuws

De winst bij de
sche parlements
zingen, vandaag,
de oppositiecoalitie 'DOS
kunnen ontgaan. Opnie
voormalig president Slo
Milosevic tot zelfs tacht
cent van de stemmen. Da
wat overdreven, maar ana
voorspellen stuk voor stu
'aardverschuiving'.
Daarmee wordt de weg
maakt om daadwerkelijk
machten van het oude
me aan te tasten. Gek
wordt er al sinds 5 oktober
Milosevic in Vojislav Kos

VOORUITBLIK

Wellicht ook de SPO
rde Vuk Draskovic
rschijnlijk worden

De Joegoslavische president Kostunica (midden) haalt de banden met het buitenland weer aan. Tijdens een bezoek aan Frankrijk ging hij, met minister van onderwijs Jack Lang (links), naar de Sorbonne-universiteit. Daar kwam hij zijn oude rivaal tegen (op de achtergrond). FOTO REUTERS

23-12-2000
Glimlach kan verval van Servië niet verhullen

Op 5 oktober maakten de Serviërs, tot ieders verrassing, een eind aan het jarenlange regime van Slobodan Milosevic. Vandaag gaan ze opnieuw naar de stembus om definitief de weg vrij te maken voor een ander be-

verbeelding? Nee, het doorgaan op gebiedende wijs gesproken izvolite (intonatie: 'Wat moet je') klinkt nu als een vriendelijk 'welkom'.

Op de markt aan de Boulevard van de Revolutie - de communistische van ruim vijftig jaar geleden welteverstaan - verkoopt die

er nog niet eens het slechtst aan toe. Toch is er ook hier, zegt woordvoester Natasa Kostic, gebrek aan alles. Gelukkig is het er wél warm. Dankzij een gift van de EU hoeven de patiënten zich de komende twee weken in ieder geval niet te hullen in stapels van huis meegenomen dekens. „We hebben sinds de omwenteling

te betalen. „Dat moeten we snel inhalen, want hoe blij we ook zijn met alle hulp, het is natuurlijk de bedoeling dat we uiteindelijk op eigen kracht verdergaan.” Zelf de verantwoordelijkheid nemen, dat is wel even wennen. „Je zag het op bijeenkomsten van het personeel de afgelopen maanden. De eerste keren werd

De oude gewoonten zijn hardnekkig. Iedereen vindt het normaal dat 'een medische behandeling minder kost dan een fles mineraalwater', zoals een buitenlandse hulpverlener het uitdrukt, maar dat dat geld ergens vandaan moet komen - uit belastingen bijvoorbeeld - vergeten de Serviërs liefst. De staat moet alles leveren, maar tegelijkertijd is het wantrouwen en het misbruik van

voor alle niveaus, erkent Kostic. „De macht der gewoonte”, noemt Milan het, als hij - daags voor de verkiezingen - kleumend in zijn flat zit, omdat wegens 'rantsoenering' de verwarming het niet doet. Hij heeft zijn rekening weer eens niet betaald. „Het is voor een groot deel ook onze eigen schuld”.

17 Dec 2000
Partij Karadzic werkt samen met Tribunaal

DEN HAAG - De SDS, opgericht door Radovan Karadzic, belooft met het Joegoslavië-Tribunaal samen te werken.

Dat heeft de VN-gezant in Bosnië, Wolfgang Petritsch, gisteren verklaard na een gesprek met SDS-kopstukken. De SDS heeft vorige maand de parlementsverkiezingen gewonnen in de Republika

Srpska, de Servische entiteit binnen Bosnië, tot ongenoegen van het Westen. De dreiging Srpska geen hulp te geven heeft de SDS kennelijk tot bezinning gebracht. Maar eerdere, gelijkkluidende beloftes is de partij niet echt nagekomen. Karadzic is door het Joegoslavië-Tribunaal aangeklaagd wegens volkerenmoord en misdaden tegen de mensheid.

De zaak van de Bosnische Serviër Stevan Todorovic (42) voor het Joegoslavië-Tribunaal nam gisteren een verrassende wending. Todorovic, verdacht van moord op Kroaten en moslims, zorgde voor een probleem door te verklaren dat hij was ontvoerd. Hij daagde dat hij was ontvoerd. Hij daagde de Navo en Sfor voor het Tribunaal om opheldering te geven over zijn aanhouding. Daarmee

dreigden de opsporingsmethodieken van de internationale troepenmacht in Bosnië in de openbaarheid te komen. Aanklagers en verdedigers presenteerden gisteren een 'deal': Todorovic betent en laat de zaak tegen de Navo rusten. In ruil eisen de aanklagers niet meer dan twaalf jaar cel, hoewel hem levenslang boven het hoofd hing.

wind. Daarna moet het echte werk aan de wederopbouw van het vervallen Servië beginnen.

Verkiezingen

Drasko Klikovac en Nicole Lucas

BELGRADO – Milan (43) kan er maar niet over uit. Opnieuw pakt hij de rekening die hij onlangs van het Servische elektriciteitsbedrijf kreeg. 'Geachte klant, wij bieden onze verontschuldigingen aan voor het ongemak veroorzaakt door de onderbreking van de stroomvoorziening op bepaalde momenten. Wij doen ons best.' „Zo'n vriendelijke brief heb ik werkelijk nog nooit gehad”, schudt de meubelmaker ongelovig het hoofd. De volgende storing, neemt hij zich voor, zal hij ze vergeven.

De revolutie glanst nog na in Belgrado, ook al is de euforie van de eerste dagen na die wonderlijke omwenteling op 5 oktober verdwenen. De serviceverlening, bepaald niet het sterkste punt van Belgrado, is voorzien van een glimlach. In de winkels, op de markt, in de restaurants. Is het

vriendelijkheid echter weinig. Vooral de oudere bezoekers lopen hoofdschuddend door de schrale kou – ook hier is het plotseling winter geworden. Ze bevoelen aardappels en uien, knijpen voorzichtig in een tros bananen en lopen door. „Te duur”, is de algemene verzuchting. „waar moeten we het van betalen.”

Anders dan anders bieden de verkiezingen deze keer geen soelaas. Tijdens het lange bewind van Slobodan Milosevic verschenen rond een stembusgang steevast goederen als bakolie en suiker in de winkels tegen prijzen waar je doorgaans slechts van kon dromen. Met de dictator zijn die cadeautjes verdwenen. Het nieuwe bewind zit met de onbetaalde rekeningen.

Want de glimlach en de vriendelijke excuusbrief kunnen het verval en de armoede in Servië maar slecht verhullen: de individuele noch de collectieve. Tien jaar sancties, economisch wanbeleid en corruptie hebben een onverbiddelijk spoor getrokken.

Het Klinisch Centrum Belgrado (KCB), met 4000 bedden ooit het grootste ziekenhuis en het para-depaardje in Tito's Joegoslavië, is

heel veel hulp gekregen”, zegt ze met enige verbazing. „Medicijnen, instrumenten, twee ambulances.” De wereld blijkt lang niet zo tegen de Serviërs als laigedacht.

De afgelopen jaren kreeg het ziekenhuis in het centrum van de stad soms ook wel steun, maar slechts mondjesmaat. En wat er mee gebeurde? Niemand die he weet, alles was in no-time verdwenen. Het vermoeden bestaat dat de vorige directie, merendeels leden van JUL, de partij van Milosevic' vrouw, er de hand in heeft gehad. Net als in de schuld waar mee het ziekenhuis is opgezaald. Opgebouwd met de aanschaf van materialen die het KCB nooit hebben bereikt. De oude directie is op 9 oktober door het personeel naar huis gestuurd.

De nieuwe tijdelijk directeur is een chirurg uit het ziekenhuis zelf. Hij is, aldus Kostic, ondermeer druk bezig contacten met het buitenland te herstellen. „De afgelopen tien jaar is een enorme kenniskloof ontstaan.” Servische artsen waren niet welkom op buitenlandse congressen, vakliteratuur was onbereikbaar of niet

er alleen... komen mensen ook ze... voorstellen voor verandering.”

Het was gisteravond... rijk François Mitterrand van oud-president van Frank- gen de aanhouding van de zoon Jean-Christophe Mitterrand is AMSTERDAM – De advocaat van Van onze redactie buitenland

nog vast
Mitterrand
Zoon van

Het reisbureau op internet
Surf, of bel 015 - 215 00 44
www.ElmarReizen.nl
Canarische Eilanden vlucht incl. accomm. f 895,-
ANVA

advertentie

over toen ze met taangasgrana- ten zth gisteren op voor hi- lating hegevolg van een a- tiengewednesday werd- Journalisten telden rond de twintig ambulances waarin ge- wonden werden afgevoerd. Vol- mis.

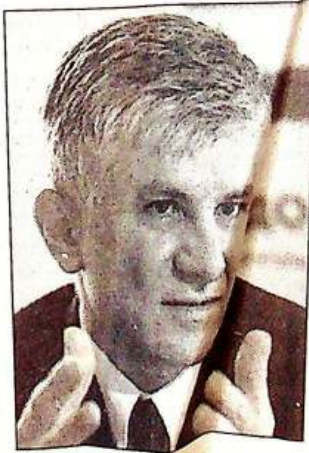
Aardverschuiving voorspeld bij Servische verkiezingen

zijn overwinnaar erkende. De macht van de president van Joegoslavië (Servië en Montenegro) is echter beperkt. Hij is opperbevelhebber van het leger en heeft een belangrijke stem in het buitenland. De afgelopen maanden heeft de jurist vooral zijn best gedaan Joegoslavië buiten de grenzen een betere naam te bezorgen. Niet zonder succes. Hij herstelde de relaties met de andere deelrepublieken van het oude Joegoslavië en wist het land in no-time (weer) lid te maken van allerlei internationale organisaties (ondermeer VN en IMF) waar het

sinds begin jaren negentig uit werd geweerd. In eigen land opereerde hij veel omzichtiger. Tot ongenoegen van ook zijn eigen, uit 18 partijen bestaande, DOS liet hij het leger voor wat het was. Nog meer onvrede ontlokte zijn besluit Rade Markovic, de gehate chef van de geheime dienst, te laten zitten. Ik houd me aan de regels, verdedigde Kostunica zijn besluit, anders is de veel bezongen democratie een wassen neus. De politie, inclusief de geheime, valt immers officieel onder het gezag van de deelrepublieken. Dat geldt voor de meeste zaken

die de burgers het hardst raken. Inkomstenbelasting, pensioenen en sociale zekerheid bijvoorbeeld zijn een zaak van de Servische autoriteiten.

In het 250 zetels tellende parlement heeft nu nog de coalitie van Milosevic' SPS, de ultranationalistische SRS van Vojislav Seselj en de communistische JUL van Milosevic's vrouw Mirjana Markovic een overgrote meerderheid. Tijdens de tamelijk ingetogen verkiezingscampagne benadrukte Zoran Djindjic, de gedoodverfde nieuwe premier van Servië, keer op keer dat na de verkiezingen al die sectoren

Beoogd premier Zoran Djindjic

waar Milosevic' aanhangers nog de scepter zwaaien zullen worden 'gezuiverd'. „We willen de overblijfselen van het regime van Milosevic opruimen en na de verkiezingen zullen we de middelen hiertoe hebben.”

Als het aan Djindjic ligt verschijnt de oude machthebber zelf ook voor de rechter. Op zijn minst voor corruptie en wanbestuur. „Hoe kan iemand een huis hebben dat 11 miljoen waard is, terwijl zijn maandsalaris officieel 235 gulden bedroeg. Dat zijn dingen om mee te beginnen en dan zien we later wel verder.”

Volgens de peilingen blijft Mi-

losevic' SPS steken op niet meer dan vijftien procent van de stemmen. Ironisch genoeg hebben de socialisten zich er bij de OVSE, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, die deze keer wél toestemming heeft gekregen om waarnemers te sturen, over beklaagd dat ze in de media niet genoeg aandacht hebben gekregen.

Het zal erom spannen of, naast SPS en DOS, nog andere partijen het parlement zullen halen, gezien de hoge kiesdrempel van vijf procent. De radicalen van Vojislav Seselj hebben volgens de peilingen een redelijke kans,

maar JUL en wellicht ook de SPO van de bebaarde Vuk Draskovic kunnen waarschijnlijk worden afgeschreven.

Die hoge kiesdrempel was voor de voornamelijk uit moslims bestaande Lijst voor Sandzak – een regio in het zuiden van Servië – aanleiding helemaal niet mee te doen. „Minderheden hebben hierdoor geen kans”, aldus een woordvoerder. Een concurrerende coalitie uit die regio als ook partijen van Hongaren uit de noordelijke Vojvodina strijden, via de lijst van DOS, wél om de gunst van de kiezer.

Nicole Lucas

Explosie in gebouw Italiaanse krant

ROME – In het gebouw van de communistische Italiaanse krant Manifesto in Rome is gisteren een bomaanslag gepleegd. Bij de explosie raakte één persoon, vermoedelijk de vader, ernstig aan de benen gewond.

Italiaanse Tweede Kamer. Maandag vond de politie een bom op het dak van de kathedraal van Milaan. De politie wist het explosief onschadelijk te maken. De anarchistische groeping International Solidarity verklaart de later de bom te hebben geplaatst.

De Italiaanse minister van Binnenlandse Zaken... die staat enorm. En dat geldt

Exodus

Roel Janssen

De Derde Wereld komt naar ons toe. Letterlijk, zoals met de *East Sea*, een schip met bijna duizend Koerdische vluchtelingen aan boord dat door de gewetenloze bemanning op de rotsen van de Côte d'Azur werd gezet. En figuurlijk, zoals afgelopen weekende met het spektakel van de *Elpa*, een schip op weg naar IJmuiden dat uiteindelijk geen lading versteekelingen bleek te vervoeren. Dat incident toonde hoe groot de ontreddering is: asielzoekers komen niet alleen over land verborgen in vrachtauto's, of in gammele bootjes over water op plekken waar de oversteek vanuit Marokko of Albanië het smalst is, maar nu ook over volle zee in vrachtschepen naar de welvaart van Europa.

De West-Europese landen weten zich met deze massa-immigratie geen raad. Europol, de Europese politiedienst die van de EU-lidstaten niet operationeel actief mag zijn, maar uitsluitend ondersteunend onderzoek mag doen, verwacht dat de stroom immigranten naar de EU zich zal stabiliseren op omstreeks een half miljoen vluchtelingen per jaar.

Mensensmokkelaars en criminele organisaties hebben zich meester gemaakt van de vluchtingenroutes. Daarmee heeft het vraagstuk van de asielzoekers een andere context gekregen dan tijdens de Koude Oorlog, toen er sporadisch vluchtelingen binnen druppelden uit de landen achter het IJzeren Gordijn, of Zuid-Amerikaanse politieke gevangenen uit solidariteit werden uitgenodigd om naar Nederland te komen.

De volksverhuizing die gaande is, valt te vergelijken met de migratie van het platteland naar de stad in ontwikkelingslanden. De omstandigheden zijn heel anders.

gos, São Paulo, Nairobi of Jakarta.

De globalisering heeft dit verschijnsel op de stoep van de Westerse landen gedeponereerd. Mensen trekken weg uit perifere landen naar de centrumlanden, de VS, Australië en de EU. De effecten van burgeroorlogen, religieus obscurantisme, onderdrukking, armoede en overbevolking, de mislukkingen van de staatsvorming in Afrika, van de modernisering in de islamitische landen en van het economische omschakelingsproces in veel ex-communistische landen brengen vooral de beter opgeleiden in beweging. Deze uittocht van talent verzwakt de achtergelaten landen verder. Tegelijkertijd trekt ook het lumpenproletariaat naar de Westerse welvaart, aangehouden door het avontuur, het criminele milieu, zwart werk of familiebanden.

De Verenigde Staten hebben voor deze sociale, economische en demografische achtergronden van de migratiestromen aandacht. Het vormt een deel van het buitenlandse beleid. Met Mexico hebben de Amerikanen NAFTA opgericht, bedoeld om de handel in goederen in plaats van in mensen te bevorderen. Daarnaast voeren de Amerikanen een gericht immigratiebeleid. De EU en de afzonderlijke lidstaten zijn niet zo ver.

In een behartigenswaardig boek *De verwarde natie, dwarse notities over immigratie* beschrijft Hendrik Jan Schoo de onmacht van de Nederlandse overheid om met het immigratievraagstuk om te gaan. Hij noemt de immigratiegolf van de jaren negentig de grootste sociale schok die Nederland sinds de

nieuwe vluchtelingenwet gekomen, maar die zal de toestroom van 44.000 vluchtelingen per jaar niet substantieel terugdringen. Het COA (Centraal Orgaan opvang Asielzoekers) wil zelfs dat het rijk gemeenten zal dwingen asielzoekerscentra op hun grondgebied toe te laten. In de opvangcentra zitten ondertussen zo'n 80.000 asielzoekers, vergelijkbaar met het aantal inwoners van de gemeente Hilversum, te kniezen.

Met verbazing wordt vastgesteld dat Nederland plotseling de snelst groeiende bevolking van Europa heeft. Onwelgevallige aspecten van de immigratie, zoals het disproportionele beroep op de sociale zekerheid door oudere migranten, de afwezigheid van beheersing van de Nederlandse taal bij een half miljoen mensen of, recentelijk, het politierapport over criminaliteit in Groningen, worden onder de bestuurlijke pet gehouden. Ze zouden 'het draagvlak' eens kunnen aantasten - als of beleid gemaakt wordt ten behoeve van een draagvlak. Dat grote aantallen nieuwkomers ontwrichtend werken op de basisvoorzieningen van de overheid zal niemand verbazen. De knelpunten die zich vooral in het onderwijs, maar ook bij de openbare orde en de gezondheidszorg voordoen, vloeien deels voort uit immigratie.

Schoo heeft gelijk dat hij de politieke inertie in Nederland hekelt, maar daarmee verklaart hij niet waarom andere landen van de EU (uitzonderingen zijn de Scandinavische landen) met vergelijkbare problemen kampen. De exodus van de Derde Wereld is een vraagstuk op Europese schaal, maar de lidstaten geven hun soevereiniteit op het gebied van migratie, justitie, politie en binnenlands bestuur slechts mondjesmaat op. Mis-

buitenland woensdag 28 februari 2001

Zorgen Navo over geweld Zuid-Servië

Van onze correspondent

BRUSSEL - De Navo maakt zich grote zorgen over de escalatie van geweld in de bufferzone tussen Kosovo en het zuiden van Servië. De alliantie wil die bufferzone verkleinen, maar krijgt ook kritiek omdat de vredesmacht Kfor te weinig doet om etnisch-Albanese rebellen aan te pakken.

De spanningen in de Balkan waren het belangrijkste agendapunt bij het bezoek van de nieuwe Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Powell aan de Navo in Brussel. Niet alleen in het zuiden van Servië - in de Presevo-vallei -, ook in Macedonië proberen Albanese separatisten conflicten uit te lokken. Secretaris-generaal Robertson van de Navo heeft de Nederlandse diplomaat Pieter Feith benoemd tot zijn persoonlijke vertegenwoordiger in de regio.

Meer internationale waarnemers in het zuiden van Servië moeten daarnaast de Navo informeren over de schermutselingen in de bufferzone. Ruud Lubbers, de hoge commissaris voor vluchtelingen van de Verenigde Naties, heeft de Europese Unie gevraagd om waarnemers te sturen naar het gebied.

Het Joegoslavische leger mag hier niet binnentrekken. Het gebied is daardoor een vrijhaven geworden voor Albanese extremisten. De Navo probeert in overleg met Belgrado en de bondgenoten een uitweg te vinden. Geleidelijk aan zou het Joegoslavische leger de controle over het gebied terug-

krijgen. Maar niet alle Navo-landen zijn overtuigd van de goede bedoelingen van de regering in Belgrado.

Powell zei gisteren dat zijn land haar troepen niet eenzijdig zal terugtrekken uit de Balkan. Dat was de vrees na de verkiezing van president Bush. „We zijn hier samen aan begonnen, we zullen er samen ook weer weggaan”, zei de bewindsman. Hij onderstreepte het belang van een evenwichtig samengestelde vredesmacht.

Minister Van Aartsen van buitenlandse zaken heeft vertrouwen in Powell. De Nederlandse bewindsman ziet sinds het aantreden van de nieuwe Amerikaanse president geen wijziging van het beleid. Powell herhaalde dat de Navo de basis blijft van de transatlantische samenwerking.

De VS hebben ook beloofd de Europese Navo-bondgenoten op te hoogte te houden en hun advies te vragen over het omstreken raketterschild. De Europeanen mogen daar dan verdeeld over zijn, volgens Powell zijn ze het wel eens over de dreiging die uitgaat van de zogenoemde zorgwekkende landen (voorheen de 'schurkenstaten').

Van de Europeanen vraagt Washington echter ook dat hun defensieplannen de kracht en de solidariteit binnen de Navo niet zullen ondermijnen. Het Europese beleid moet een versterking zijn van het transatlantische bondgenootschap. Daar staat volgens Powell wel tegenover dat de bondgenoten investeren in materieel en strijdkrachten.

NAVO eist politieke oplossing gijzeling aan Kosovaarse grens

De NAVO heeft Macedonië gevraagd om de bezetting van een dorp op de grens met Kosovo niet met geweld te beëindigen.

De Macedonische premier Georgijevski had woensdag gemeld dat Albanese rebellen uit Kosovo be-

vasthouden. De NAVO wil een politieke oplossing. „Als het op een andere manier gebeurt, biedt dat hooguit een oplossing voor de korte termijn. Maar er kunnen grotere problemen ontstaan op het vlak van inter-etnische relaties”, aldus een woordvoerder de plaatsvervangend assistent van de

secretaris-generaal van de NAVO. Het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken liet gisteren weten dat de NAVO overweegt om militairen te stationeren in de zuid-Servische provincie Presevo. Daar liggen Servische soldaten overhoop met Albanese rebellen uit Kosovo. (AFP/DPA/RTR/ANP)

Trouw commentaar

Beeldenstorm in Afghanistan

In Afghanistan heeft de radicaal-islamitische Taliban-beweging besloten tot, of zelfs een begin gemaakt met, een culturele kaalslag. Wat er na twee decennia oorlog nog over is van Afghanistan's pre-islamitische boeddhistische cultuur, moet van de aardbodem verdwijnen. Daartoe behoort cultureel weelderiggoed in de vorm van twee reusachtige, vele eeuwen oude boeddhabeelden.

Niet alleen de westerse wereld - inclusief degenen die, dankzij voortschrijdend inzicht, een antiroomse beeldenstorm van hun voorouders betreuren - reageert met afgrijzen. Ook in de moslimwereld ontbreekt het niet aan kritiek. Zelfs de regering van Pakistan, nauw bondgenoot van de Taliban, protesteert.

De gevolgen van de kaalslag zijn in meer

dan één opzicht desastreus. Ongetwijfeld lijdt de reputatie van de islam hier en daar noodloos schade. Afghanistan raakt nog meer geïsoleerd dan het al is, ten detrimente van een door oorlog, droogte en honger zwaar geteisterde bevolking. En de wereld verliest onvervangbare culturele monumenten.

De algemene afkeuring van de Afghaanse barbarij weerspiegelt het besef dat er werkelijk zo iets bestaat als een - universeel gewaardeerd - cultureel werelderfgoed. Dat behoort niet ongestraft vernietigd te worden.

Nog niet zo lang geleden zijn internationale verdragen afgesloten die ontsproten aan algemene weerzin tegen massale moordpartijen, martelingen en verkrachtingen. Zulke praktijken gelden terecht als delicten. Het is mogelijk, zij het helaas nog niet lang niet al-

tijd uitvoerbaar, de bedrijvers ervan dankzij een pril internationaal rechtssysteem te vervolgen.

Er zijn ook internationale afspraken nodig om grootschalige vernietiging van mondiale erfstukken strafbaar te stellen. Geen wet kan uitsluiten dat barbaarse iconoclasten, nu of later, met explosieven, mortiergranaten of bommenwerpers tekeer gaan. Maar dat ontslaat de wereld niet van de plicht al het mogelijke te doen om de schuldigen te straffen.

Mochten de Afghaanse beeldenstormers ooit hun land moeten ontvluchten, dan is een formeel beletsel om hun politiek asiel te weigeren, zomin als er wetten zijn om hen berechten. Deze barbaren dienen vervolgd worden, zoals ook oorlogsmisdadigers vervolgd worden.

JOEGOSLAVIË-TRIBUNAAAL DOET UITSPRAAK INZAKE MASSAVERKRACHTING

Hamer oordeelt over soldate

DEN HAAG - Het Joegoslavië-Tribunaal doet vanmiddag uitspraak in een zaak wegens massaverkrachtingen. Het is de eerste keer dat het Hof deze aanmerkt als misdaad tegen de menselijkheid.

Drie voormalige Bosnisch-Servische soldaten worden verdacht van het systematisch verkrachten van inwonsters van de Bosnische stad Foca in 1992. De uitspraak tegen de verdachten Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac en Zoran Vukovic komt na maanden van getuigenissen. Onder hen bevonden zich zestien van de slachtoffers. Zij waren naar Den Haag gereisd om tot in de gruwelijke details te vertellen over de beestachtigheden die de soldaten hadden begaan. Onder de vermeende slachtoffers was een meisje van twaalf jaar. Ook verklaarde een vrouw dat zij honderdvijftig keer is verkracht.

Baby's

De aanklagers verklaarden dat seksueel misbruik een wapen was in de strijd tijdens de oorlog in Joegoslavië van 1992 tot 1995. Volgens mensenrechtenorganisaties zijn naar schatting tienduizenden vrouwen - voornamelijk moslims - verkracht. Door ze zo te intimideren zouden ze hun land ontvluchten of Servische baby's baren. In de Bosnische stad Foca werden de moslimvrouwen na overgave in 1992 in vrouwenkampen gestopt. Volgens de getuigen uit deze stad werden ze daar systematisch in groepjes onder handen genomen door de mannelijke soldaten. Deze gruwelpraktijken waren aan de orde van de dag.

De verdediging van de drie mannen verklaarde echter dat de getuigen juist liefdespartners waren geweest van de soldaten. Zo zou een

De van massaverkrachting verdachte Zoran Vukovic krijgt vanmiddag het vonnis te horen.

van hen met een verdachte hebben willen trouwen. De afgelegde getuigenissen zouden dan ook van kop tot staart zijn verzonnen.

Verkracht

Eerder veroordeelde het internationale hof in Den Haag al een Bosnische Kroaat tot tien jaar cel wegens verkrachting als oorlogsmisdad. Nooit eerder is er echter voor een internationaal hof een proces geweest wegens massaverkrachtingen als misdaad tegen de menselijkheid. Maar het hof besloot hiertoe omdat de seksuele gewelddadigheden van de Servische soldaten deel uitmaakten van een goed georganiseerd aanval op het niet-Servische deel van

de stad Foca. Het tribunaal - opgericht in 1993 - besloot al bij het opstellen van de statuten een verkrachting als oorlogsmisdrijf en misdaad tegen de menselijkheid aan te merken. Deze zedenmisdrijven vormen dan ook een zeer belangrijk deel van alle aanklachten die het tribunaal onderzoekt.

De zaak kent overeenkomsten met het proces in Indonesië tegen het proces in Indonesië tegen de militairen in 1948. Zij werd geklaagd wegens verkrachtingen Nederlandse vrouwen in Inc tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De aanklagers hebben 35 geëist tegen Kunarac, dertig tegen Kovac en vijftien jaar tegen Vukovic. De verdediging eist vrijspraak.

EU stuurt meer waarnemers naar Presevo-vallei

Door onze correspondent
BRUSSEL, 27 FEBR. De ministers van Buitenlandse Zaken van de landen van de Europese Unie hebben gisteren besloten om het aantal EU-waarnemers in de Presevo-vallei op de grens van Kosovo en Servië te verhogen van negen tot dertig. Volgens minister Van Aartsen moet de uitbreiding van de „ogen en oren van de EU” in het gebied helpen conflicten te voorkomen. De ministers hebben hun veroordeling uitgesproken over recente aanslagen op Serven in de Presevo-vallei. Zij hebben bijzondere waardering voor de voorstellen van de plaatsvervangende premier van Servië, Covic, om de spanning in het gebied te verminderen. Javier Solana, de hoge functionaris voor het buitenlands beleid van de EU, zei dat de regering in Belgrado toont een vreedzame oplossing na te streven. De NAVO-ministers van Buitenlandse Zaken beraden zich vandaag in Brussel op verkleining van de bufferzone tussen Servië en Kosovo door het gebied grotendeels aan Servië over te dragen.

Vonnis politiek leider Celstraf van 25 jaar voor Dario Kordić

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, 27 FEBR. De Bosnische Kroaat Dario Kordić is door het Joegoslavië-tribunaal gisteren veroordeeld tot 25 jaar cel voor het politiek leiding geven aan de moord op moslims tijdens de oorlog in Bosnië in de periode 1993-1994.

Het was de eerste uitspraak van het tribunaal tegen een belangrijke lokale politicus.

De Bosnische Kroaat Mario Cerkez, een regionale militaire leider, werd veroordeeld tot 15 jaar voor zijn aandeel in oorlogsmisdaden.

Volgens het tribunaal was Kordić een „effectief politiek leider” in een campagne om een gebied in centraal-Bosnië etnisch te zuiveren. De ergste wreedheid werd begaan in april 1993 in de plaats Ahmici. Kroatische militairen bestormden de huizen waar de moslims woonden en schoten de bewoners neer; daarna werden de huizen in brand gestoken. Wie de kogels overleefde, werd levend verbrand.

Het tribunaal achtte bewezen dat Kordić betrokken was bij de voorbereiding en uitvoering van deze actie. Cerkez werd vrijgesproken van deze aanslag omdat zijn eenheid niet deelnam aan de uitvoering. Wel waren troepen onder zijn commando betrokken bij andere oorlogsmisdaden die door de Britse tribunaal-rechter Richard May als „beestachtig en meedogenloos” werden getypeerd.

Volgens May maakt het geen enkele verschil dat Kordić ‘slechts’ politicus was en de plannen niet zelf uitvoerde. „U speelde uw rol net zo overtuigende als de mannen die de geweren leegschoten”, zo zei May richting Kordić.

Kordić (40) en Cerkez (41) waren in 1997 vrijwillig naar Den Haag gekomen om hun onschuld voor het Joegoslavië-tribunaal te bewijzen. Het tribunaal werd begin 1993 op initiatief van de VN-

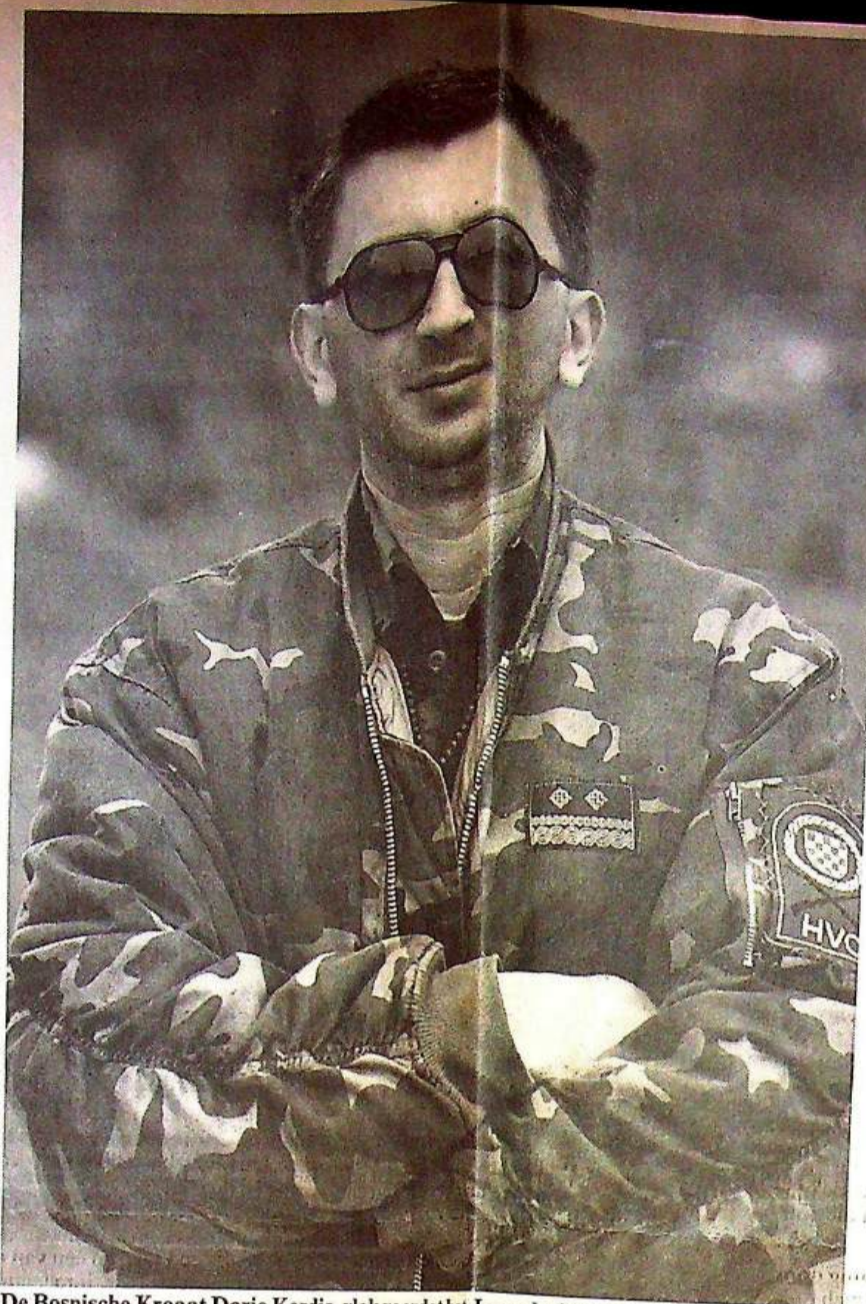
veiligheidsraad opgericht voor de berechting van oorlogsmisdadigers in het voormalige Joegoslavië.

Tijdens het proces, dat twintig maanden heeft geduurd, zijn 241 getuigen gehoord en meer dan 4.500 bewijsstukken ingediend. De processtukken tellen ruim 28.000 pagina's. De openbare aanklager had voor beide verdachten levenslang geëist.

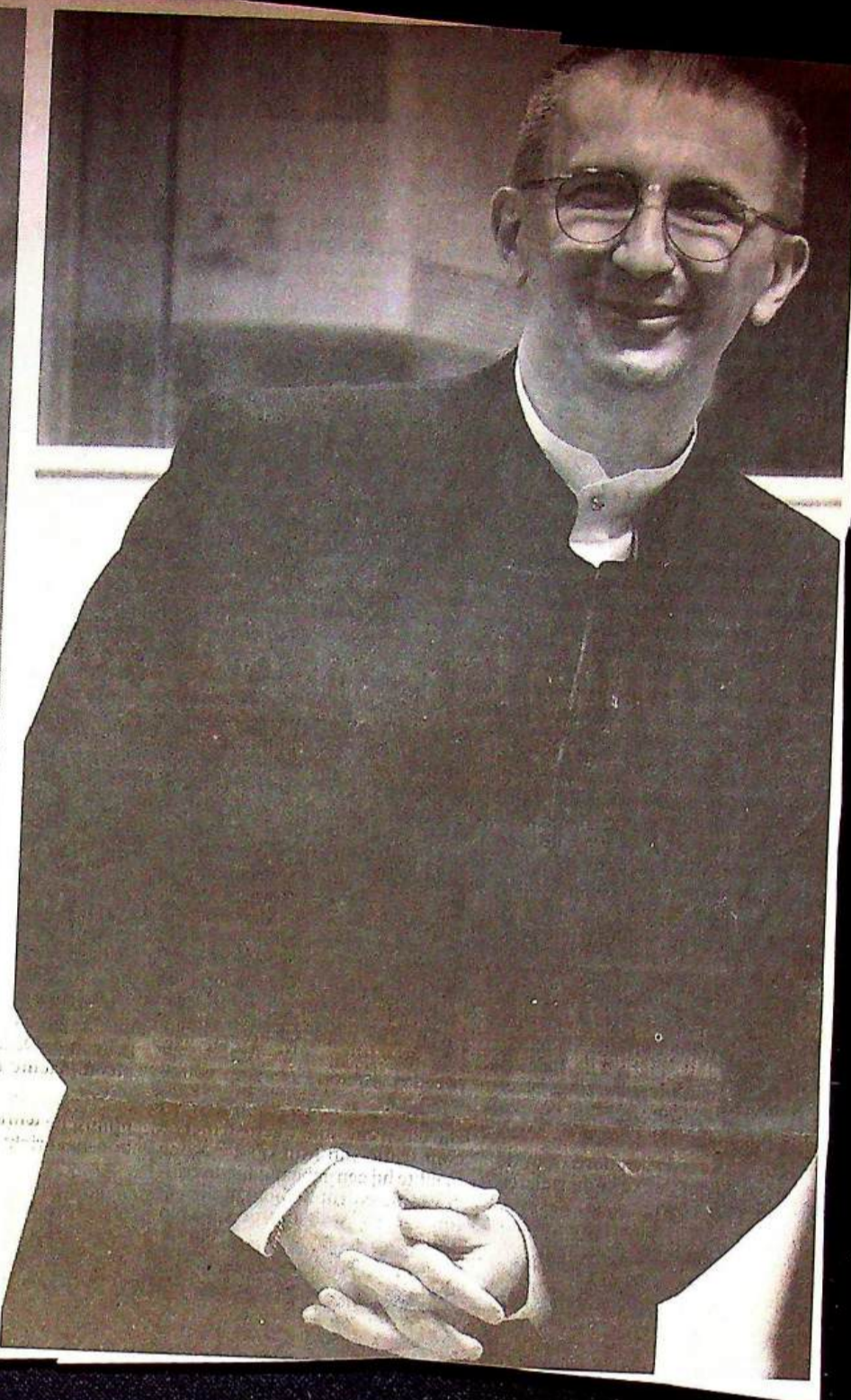
Het 'dossier' Lasva-vallei bestaat uit meerdere rechtszaken. Zlatko Aleksovski kreeg drie jaar geleden 7 jaar celstraf. Vijf mannen die betrokken waren bij de slachting in Ahmici, kregen in januari 2000 straffen van 6 tot 25 jaar. De Bosnisch-Kroatische generaal Tihomir Blaskić werd een jaar geleden veroordeeld tot 45 jaar cel. Hij was volgens het tribunaal een hoofdvoerder van etnische zuiveringen.

Met Blaskić vonniste het tribunaal voor het eerst een hoge militair. Met Kordić is nu ook een politicus veroordeeld. Het tribunaal acht echter niet bewezen dat Kordić op het allerhoogste politieke niveau heeft meegewerkt aan de etnische zuiveringen tegen moslims. „Blaskić behoorde niet tot de hoogste echelons in de politieke hiërarchie die de architecten waren van de etnische zuiveringen”, aldus May.

Wat nog ontbreekt in het rijtje van vonnissen is een uitspraak tegen de politieke en militaire top die het beleid uitstippelden. De belangrijkste verdachten – de Bosnische-Servische leider Radovan Karadžić, opperbevelhebber Ratko Mladić en voormalige president van Joegoslavië Slobodan Milošević lopen nog vrij rond.

De Bosnische Kroaat Dario Kordić, vlak voordat het Joegoslavië-tribunaal hem gisteren veroordeelde tot 25 jaar gevangenisstraf wegens het geven van politieke leiding aan etnische zuiveringen (foto rechts). Het was de eerste keer dat het tribunaal in Den Haag uitspraak deed in een zaak tegen een belangrijke lokale politicus. Het tribunaal achtte bewezen dat Kordić betrokken was bij de zuiveringsoperatie in de stad Ahmici in Centraal-Bosnië. Kroatische militairen bestormden daar in april 1993 de huizen waar de moslims woonden en schoten de bewoners neer. Ook werden veel inwoners levend verbrand. De linkerfoto dateert van 1993. Kordić draagt daar nog het uniform van het HVO, het Kroatische leger in Bosnië. Hij gaf zichzelf de rang van kolonel, maar was nooit militair actief. (Foto's AP)

metro

DONDERDAG 22 FEBRUARI 2001

Grens Kosovo met Macedonië extra bewaakt

De internationale troepenmacht in Kosovo (KFOR) versterkt de bewaking aan de grens tussen Kosovo en Macedonië. Reden hiervoor zijn recente incidenten in de grensregio waarbij gewapende etnische Albanese rebellen uit Kosovo op Macedonisch grondgebied zouden zijn doorgedrongen.

De KFOR-commandant Cabigiosu deed de toezegging tot troepenversterking gisteren na een onderhoud met de Macedonische president Trajkovski. Macedonië voert ook zelf de grensbewaking op. Etnische Albanese maken 25 procent uit van de Macedonische bevolking. Gewapende etnisch Albanese rebellen zijn al langere tijd actief in het zuiden van Servië. Zij zeggen op te komen voor de belangen van de Albanese in de gemilitariseerde bufferzone die Kosovo van de rest van Servië scheidt.

De Servische vice-premier Nebojsa Covic heeft de opstandige

Servië is een woelig gebied. Gisteren protesteerden communisten in Belgrado tegen mogelijke berechting van Milosevic.

etnische Albanese aan de grens met Kosovo gevraagd een dialoog met de regering aan te gaan om

het geweld te beëindigen. Covic heeft beloofd dat Servische politiemannen en soldaten zich be-

perken tot zelfverdediging en bescherming van burgers tot aan het eind van het overleg. (AFP/AP)

Radinovic gelooft in onschuld van Krstic

DEN HAAG De Bosnisch-Servische generaal Krstic had niets te maken met de massamoorden na de val van Srebrenica. De Joegoslavische oud-generaal Radinovic zeggen gisteren voor het Joegoslavië-Tribunaal dat hij ten diepste overtuigd is van de onschuld van Krstic.

Radinovic is als getuige-deskundige van de verdediging opgeroepen in het genocideproces tegen Krstic. Hij werkte tijdens de oorlogen in het voormalige Joegoslavië onder meer als beleidsmaker op het ministerie van Defensie in Belgrado. (ANP)

pagina 5

'Waarom vechten de Albanezen niet verderop?'

Albanese rebellen worden steeds drierster in Zuid-Servië, ten noorden van Kosovo. Maar ook in Macedonië, ten zuiden van Kosovo, breiden de Albanezen hun gewapende acties uit.

Door onze correspondent YAËL VINCKX

SKOPJE, 3 MAART. De Macedonisch-Albanese muzikant Sheffer heeft zijn glas en zegt: „Ik drink nog een bier en ga dan de oorlog in.“ Zijn vrienden slaan hem lachend op de schouders. Vijf glazen later hangt Sheffer aangeschoten naast zijn barkruk en zegt hij bang te zijn voor een nieuwe oorlog. „Waarom gaan die Albanezen niet een eindje verderop vechten“, hikt hij.

De komende 'oorlog' is dezer dagen het gesprek in café Medium in de Macedonische hoofdstad

Skopje - al bestaat die oorlog voorsnog uit enkele grensincidenten. De strubbelingen kwamen vorige week in het Macedonische nieuws, na de signalering van een groep gemaskerde mannen aan de Kosovaarse kant van de grens. Diezelfde avond vertoonden een Albanese televisiestation in Kosovo beelden van „zestig families op de vlucht voor het geweld van de Macedonische politie“. Dat zette de toon.

De Albanese extremisten vormen vaak het onderwerp van gesprek in het (etnisch gemengde) café. Eerst gingen de gesprekken over Kosovo. Daarna gingen ze over de onrust in het grensgebied tussen Kosovo en Zuid-Servië, waar een nieuw Albanese rebellenleger strijdt voor aansluiting van het zuiden van Servië bij Kosovo.

Het was allemaal akelig dichtbij, op nog geen dertig minuten rijden van café Medium, erkenden Sheffer en zijn vrienden. Maar het ge-

weld bleef gelukkig beperkt tot de buurlanden. Macedonië zelf, dat een grote Albanese minderheid telt, bleef rustig. Dat veranderde afgelopen maandag. Toen schoten Albanese extremisten vanuit het

Ook in het noorden van Macedonië roeren zich nu Albanese rebellen

grens dorp Tanuševeci op Macedonische grenswachten, die het vuur beantwoordden.

De nieuwe guerrillero's zijn verenigd in een splintergroep onder de naam Nationaal Bevrijdingsleger (UÇK). De initialen zijn gelijk aan die van het bekendere Kosovo Bevrijdingsleger. Ook de logo's en de uniformen vertonen grote over-

eenkomsten. En de guerrillero's, zegt de Macedonische regering, worden bevoorradt vanuit Kosovo. Ze heeft de internationale vredesmacht KFOR dan ook opgeroepen de Kosovaars-Macedoni-

schegrens beter te bewaken.

Het dorp Tanuševeci is inmiddels ingenomen door de Albanese rebellen. Vrouwen en kinderen hebben het dorp verlaten. Ze zeggen op de vlucht te zijn geslagen voor het Macedonische geweld. De Macedonische regering zegt dat ze onder dwang van de extremisten zijn vertrokken om zo de publieke

opinie naar hun hand te zetten. Ze wordt in die opvatting gesterkt door enkele Westerse diplomaten in Skopje.

De Amerikaanse regering heeft zich inmiddels ronduit achter de Macedoniërs geschaard. „We veroordelen het geweld van de extremisten die proberen de stabiliteit in Macedonië, Kosovo en de rest van de regio te ondermijnen“, aldus het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken. Albanese extremisten zijn nu actief in Kosovo, Zuid-Servië en Noord-Macedonië.

Er dreigt ook binnenlands gevaar. De grensincidenten kunnen overslaan naar het westen van Macedonië, woongebied van de Albanese minderheid. Naar schatting eenderde van de Macedonische bevolking (twee miljoen inwoners) bestaat uit Albanezen. De etnische spanningen zijn na de toetreding van de Democratische Partij van Albanezen (DPA) tot de regering

redelijk onder controle, maar de consensus is breekbare.

De DPA heeft het geweld van de Albanese extremisten veroorzaakt. „We moeten onze geschillen op een politieke manier oplossen“, aldus vice-president Meduh Thaqi. De tweede Albanese politieke partij in het land, de oppositionele Partij voor Democratische Welvaart (PDP), wakkert het vuur echter aan. Tussen beide partijen en hun aanhangers heerst grote animositeit.

Tanuševeci is afgesloten van de buitenwereld. De toegangswegen zijn geblokkeerd door Macedonische agenten. Maar het volgende dorp, waar Slavisch-Macedonische boeren wonen, biedt een blik in het dorpsleven. De armoede is groot: de dorpingen rijden op ezels en de kandidaten van de laatste verkiezingen worden op affiches aangeprezen met hun nummer op de lijst. Want de meeste dorpingen zijn analfabeet.

'Slachtoffers Racak niet geëxecuteerd'

BERLIJN - De doden die in januari 1999 werden aangetroffen in het Kosovaarse plaatsje Racak, en een belangrijke aanleiding voor de Navo waren om in actie te komen tegen Joegoslavië, zijn niet van dichtbij neergeschoten. Dat hebben de VPRO en het Duitse dagblad *Berliner Zeitung* in een gezamenlijk onderzoek geconcludeerd. Ze zouden kopieën in handen hebben gekregen van het audiosrapport dat destijds door onafhankelijke Finse lijkchouwers is gemaakt. Het rapport is nog altijd geheim. De Amerikaanse president Clinton sprak destijds verantwoordigd van „onschuldige mannen, vrouwen en kinderen“ die gedwongen werden in de modder te knielen om vervolgens neergemaaid te worden. Een Nederlandse patholoog-anatoom heeft bevestigd dat „de slachtoffers in bijna alle gevallen niet vanuit de onmiddellijke omgeving zijn neergeschoten.“ Ze zijn volgens hem op zeer uiteenlopende plaatsen door kogels getroffen.

Navo overweegt militairen naar Servië te sturen

PARIJS - De Navo overweegt militairen te stationeren in de Presevo-vallei in het zuiden van Servië. Dat meldde gisteren het Franse ministerie van buitenlandse zaken in Parijs.

„De vraag of het nodig is militair in de regio aanwezig te zijn, wordt momenteel besproken door de bondgenoten“, aldus een woordvoerder van het departement.

Bronnen bij de Navo in Brussel tekenden 's avonds aan dat er nog geen vastomlijnde plannen klaarliggen. Zowel de alliantie zelf als de VN-Veilighedsraad moet zich over een dergelijke militaire inzet buigen voordat er militairen gestuurd kunnen worden. In het betrokken gebied liggen Servische agenten geregeld overhoop met Albanese rebellen uit Kosovo.

De Navo wil de vijf kilometer brede bufferzone tussen Kosovo en Servië stapsgewijs verkleinen. De zone werd na de bombardementen op Servië in het leven geroepen om Navo-vredestroepen en Servische eenheden van elkaar te scheiden. Ook hier speelt het optreden van de Albanese rebellen een rol. „De zone“, aldus een Navo-functionaris op bezoek in het gebied, „wordt door hen misbruikt“.

De Hoge Commissaris voor de Vluchtelingenorganisatie van de VN, Ruud Lubbers, waarschuwde gisteren voor een te snelle verkleining van de zone. Etnische Albanezen in het gebied zullen dan de wijk naar Kosovo nemen, vreest hij. De bescherming van de burgers moet in de hele operatie prioriteit hebben, aldus de Hoge Commissaris.

dinsdag 6 maart 2001

Kroatië klaagt eigen generaal aan

ZAGREB - Kroatië heeft gisteren de oud-generaal Mirko Norac en vier anderen aangeklaagd wegens oorlogsmisdaden tegen Servische burgers. Dat heeft de openbaar aanklager meegedeeld.

De aanklacht bevat misdaden tegen de menselijkheid, oorlogsmisdaden tegen de burgerbevolking en overtreding van internationale wetten. Het betreft de ontvoering van een massamoord op Serviërs in de herfst van 1991 in Gospic. Norac (33) was destijds een van de militaire leiders.

Het zal de eerste rechtszaak zijn tegen de 'eigen' troepen, wegens misdaden gepleegd in de onafhankelijkheidsoorlog in het voormalige Joegoslavië van 1991 tot 1995. (RTR)

heeft gezet - deels uit Hongaarse cultuur in de oude gebieden, deels om te voorkomen dat Hongarije straks overspoeld wordt door Hongaren uit de buurlanden op het moment dat het lid wordt van de Europese Unie. Want dat is volgens staatssecretaris Zsolt Németh van Buitenlandse Zaken een reëel probleem. „Zeker een kwart van de Hongaren aan de andere kant van de grens wil binnen afzienbare tijd naar Hongarije verhuizen. Dat kan onze samenleving nooit aan.“ De 'statuswet' die de regering voorbereidt is er dan ook in eerste instantie op gericht om de Hongaren te laten blijven waar ze zijn.

makkelijker via Oost-Europese visa kunnen krijgen. Er zijn overeenkomsten maar ook verschillen en Brussel houdt de Hongaarse plannen zeer kritisch in de gaten. Németh moet toegeven dat er voor vrouwen als Irén en Mária uiteindelijk ook visumbepalingen komen. Daar is geen ontkomen aan als Hongarije mee wil doen met Schengen. Boedapest droomt nu nog van ruimhartige visumregelingen voor de eigen mensen, maar erg reëel lijkt dat niet in landen waar niet alleen honderdduizenden Hongaren maar ook nog eens miljoenen Roemenen en Oekraïeners de grens over willen.

Griekse muziek

met de jeugd bezighoudt, met hun basketbalt, skeltert, kanoot in de nabijgelegen rivier, alles in vol habijt. Op het terrein worden ook zomerkampen voor de jeugd georganiseerd. Aanvankelijk kreeg de hele onderneming bijval van de aartsbisschop, maar onlangs verklaarde hij 'dat er ook grenzen zijn'. Hiertoe droeg bij dat de uitgebrachte rockmuziek geen spoor van byzantijnse invloed vertoont.

„Wij moeten als Kerk de tradities respecteren“, vond ook de orthodoxe synode nadat gebleken was dat het 'klooster' zonder synodale toestemming was opgezet en dat de fanatiek ogende 'Vader' Pandeléimon, die bijna alle liederen zo fraai zingt, (nog) niet als monnik is gewijd. Het 'klooster' noemt zich nu 'orthodoxe broederschap', maar gaat op de oude voet verder.

De voormalige abt, archimandriet Nektários, stelt dat zijn gemeenschap de orthodoxe kerk tien jaar vooruit is. Nektários schreef in 1984 onder de titel „Wanneer

komt het laatste oordeel?“ een fel antisemitische verhandeling waarin Hitler en Mohammed tot joden worden verklaard, de EU een joods product en de joden „een door God vervloekt volk“ worden genoemd. De nog steeds drukbezochte broederschap bereidt zich nu voor op een soort concurrentiestrijd met de aartsbisschop inzake het winnen van de jeugd. Christó-doulos zou ook qua patriotisme kunnen worden 'ingehaald'. De liederen ademen dezelfde geest als zijn preken: de jeugd mag haar Griek-zijn en haar christendom niet verloochenen - boze krachten, regeringen, instanties liggen op de loer om van de hele wereld één pot nat te maken.

De teksten gaan nog niet zo ver de Grieken 'het uitverkoren volk' te noemen, zoals de aartsbisschop onlangs deed, maar in het lied 'Anti-directiva' staat wel: 'de helden verdwenen uit de boeken; godsdienst, vaderland, voor u is er geen plaats meer in de geesten van de kinderen.' En in het laatste lied van de tweede cd, gewijd aan de Aya Sofia in Istanbul, wordt elfmaal herhaald „met jaren en tijden zal zij weer van ons zijn“. Een verzuchting die men meestal hoort van Grieken die een glaasje te veel hebben gedronken.

Voedselhulp voor hongerslijders Balkan

ROME - De Voedselhulporganisatie van de Verenigde Naties stuurt begin volgend jaar voor 225 miljoen gulden aan noodhulp naar een reeks Balkanlanden. Zo'n 980.000 arme mensen moeten daarmee de winter kunnen doorkomen. Van hen wonen veruit de meesten (700.000) in Servië, waarheen tijdens de voorbije oorlogsjaren veel etnische Serviërs uit Kroatië en Bosnië een goed heenkomen hebben gezocht. In Servië zijn de voedselprijzen de laatste tijd sterk gestegen. De voedselhulp - onder meer meel, peulvruchten, bakolie en suiker - gaat verder naar Kosovo, Montenegro, Albanië en Macedonië.

Ruim 3 miljoen voor Joegoslavië-Tribunaal

DEN HAAG - De Europese Unie geeft het Joegoslavië-Tribunaal bijna 1,5 miljoen euro (bijna 3,3 miljoen gulden). Het geld zal onder meer worden gebruikt om op de Balkan meer grip te krijgen voor het werk van het tribunaal. Het tribunaal krijgt uit de reguliere begroting van de Verenigde Naties dit jaar bijna 96 miljoen dollar (ruim 236 miljoen gulden). Dat bedrag is onvoldoende en wordt daarom aangevuld door vrijwillige bijdragen van staten en internationale organisaties.

'Rechtsstaat in Oostenrijk bedreigd'

Door een onzer redacteurs ROTTERDAM, 19 DEC. Dertienhonderd rechters en officieren van justitie in Oostenrijk hebben in een open brief hun zorg uitgesproken over de kwaliteit van de rechtspraak. Ze vrezen dat onafhankelijke rechtspraak wordt aangetast doordat politici steeds vaker openlijk kritiek hebben op juristen. „Onafhankelijkheid en de scheiding der machten zijn in gevaar“ door de onoverholene politieke druk op rechters en officieren van justitie, aldus de brief.

De ondertekenaars, ongeveer tweederde van de beroepsstand in Oostenrijk, roepen politici op zich te verzetten tegen pogingen om justitie dienstbaar te maken aan de

politiek. Ze vragen politici „de fundamenten van de rechtsstaat te beschermen en te respecteren“.

De brief wordt in Oostenrijk uitgeleed als kritiek op de extreemrechtse FPÖ, de regeringspartner van de conservatieve ÖVP. De FPÖ tracht voortdurend kritici van de partij - van politici tot wetenschappers en schrijvers van ingezonden brieven - met procedering der machten zijn in gevaar door de onoverholene politieke druk op rechters en officieren van justitie, aldus de brief.

Ook in het lopende onderzoek naar een grootscheepse afliu-

stake, waarbij politici van de FPÖ ervan worden verdacht gebruik te hebben gemaakt van geheime politiedossiers om politieke tegenstanders zwart te maken, proberen politici de onderzoeksrechters te beïnvloeden.

Een van de initiatiefnemers van de brief, rechter Maria Wittmann-Tiwald, zegt in de krant *Der Standard* dat een aanleiding voor de brief is geweest de poging van de FPÖ om onderzoeksrechters van de afliufterzaak af te halen. Vorige week heeft minister Böhmendorfer een gesprek gehad met de rechters die het onderzoek leiden, maar dat heeft niets opgeleverd.

Een van de ondertekenaars, de Weense kinderrechter Udo Jesio-

nek, vindt dat de ÖVP zich te weinig uitspreekt tegen de FPÖ. „Ik begrijp niet waarom de bondskanselier niet in krachtiger bewoordingen verzet tegen de aanvallen van haar coalitiepartner“, aldus Jesionek. Kanselier Schüssel zei deze week in een vraaggesprek van het weekblad *Format* dat rechters „niet te vrezen hebben“.

Volgens ÖVP-secretaris Maria Rauch-Kallat heeft de FPÖ in justitiële kwesties „regelmatig overgerageerd“. Maar de FPÖ is niet van plan haar houding te wijzigen. Volgens fractievoorzitter Peter Wesenthaler is justitie „niet heilig“. Kritiek moet mogelijk zijn. Vandaar dat de FPÖ niet van plan is „te zwijgen“.

'Hulp wordt stopgezet' Washington waarschuwt de Oekraïne

Door onze correspondent COEN VAN ZWOL ²⁰⁰¹
MOSKOU, 2 MAART. De Verenigde Staten hebben de Oekraïne gisteren gewaarschuwd dat de financiële hulp wordt stopgezet als president Leonid Koetsjma voortgaat op de weg van repressie. De Oekraïne is de vierde ontvanger van Amerikaanse hulp in het afgelopen decennium.

Aanleiding is een harde actie van de politie tegen een tentenkamp in het centrum van Kiev, gisteren. Het kamp dient al sinds december als centrum van betogers die het aftreden van Koetsjma eisen. Vierhonderd politieagenten braken binnen een uur de vijftig tentjes af, honderd betogers werden het terrein afgesleurd. Koetsjma vergeleek hen onlangs met nazi's.

De demonstranten eisen genoegdoening voor de moord op de journalist Georgi Gongadze. Die verdween in september vorig jaar, zijn onthoofde lichaam werd later in een bos teruggevonden. In november kwam een geluidsband in de openbaarheid, waarin Koetsjma methoden bespreekt om de journalist tot zwijgen te brengen. Dat bandje blijkt afkomstig van een voormalig lid van zijn veiligheidsdienst, die sinds 1998 de conversaties van de president vastlegde. Inmiddels heeft hij ook een tape vrijgegeven waarin Koetsjma zijn politie en belastingdienst in 1999 aanzet een 'overtuigende' hervervkiezing te regelen door intimidatie van lokale leiders. „Jullie moeten met elk hoofd om tafel zitten en hem duidelijk maken dat hij de cel indraait als hij onvoldoende stemmen levert. Duidelijk?”

Koetsjma ontkent elke betrokkenheid bij de moord, maar de

Gongadze-zaak heeft zijn aanzien ernstig geschaad. Het Westen raakt geïrriteerd door het trage tempo van hervormingen en de wijdverbreide corruptie. Het vermoeden groeit dat hulp in de zakken van Koetsjma's entourage verdwijnt en dat fraaie woorden over democratie repressie maskeren.

Koetsjma steunt op een groep 'oligarchen', oud-partijbonzen en communistische managers die steenrijk zijn geworden van halfbakken privatiseringen in de zware industrie. Hij bevindt zich op voet van oorlog met zijn eigen hervormingsgezinde kabinet. Koetsjma benoemde de regering van premier Joesjtsjenko in 1999, maar staat sindsdien onder druk van de oligarchen, die vrezen dat hun machtsbasis wordt aangetast. Onlangs werd een vice-premier, Joelia Timosjenki, gevangen gezet op beschuldiging van fraude.

De recente ontwikkelingen lijken Koetsjma in de handen van Rusland te drijven. Bij een bezoek van de Russische president Poetin aan Kiev medio februari werden tal van samenwerkingsakkoorden gesloten. De Oekraïne wordt weer aan het Russische stroomnet gekoppeld, na eerder te zijn afgesneden na onenigheid over een miljardenschuld voor Russische stroom- en gasleveranties.

13 MAART

2001

Het arrogante Westen

Mensenrechten een nieuwe vorm van imperialisme

De belangrijkste adviseur voor Buitenlandse Zaken in de VS, Samuel Huntington, gaat er van uit dat deze eeuw in het kader komt te staan van de strijd tussen de grote wereldbeschavingen (Islamitisch - Chinees - Westers). Onder het mom van mensenrechten grijpt het Westen wereldwijd in bij gewapende conflicten. De morele plicht om in zulke situaties in te grijpen gaat, zonedig, boven de soevereiniteit van afzonderlijke staten en boven een uitspraak van de VN-Veiligheidsraad. Het Westen treedt wereldwijd op als verdediger van vrede, vrijheid en mensenrechten. Maar hoe zien anderen dat eigenlijk?

Westers ingrijpen, met Amerika voorop, wordt in verband gebracht met het versterken van de militaire dominantie en met de expansiedrift van het Westerse systeem van normen en waarden! Associaties met de recentelijke bombardementen op Bagdad, met raket-aanvallen op Soedan en Afghanistan. Maar ook met het effenen van de weg voor het IMF, de Wereldbank en de multinationals.

Tien jaar na de Golfoorlog heeft het Westen nog steeds een erg moeizame relatie met de Islamitische wereld. Deze wereld wordt in het Westen afgeschilderd als ondemocratisch, fundamentalistisch, broeinesten van terrorisme. Maar moeten wij niet meer oog hebben voor de dreiging die van de expansie van de Westerse 'hamburgercultuur' uitgaat: individualisme, spijzucht, 'van God los zijn'. Een debat over het moreel gehalte van de internationale pleitbezorgers van mensenrechten, vrede en veiligheid.

Dit debat vindt plaats olv. Harry van Dam, communicatieadviseur met Rob de Wijk hoogleraar *Instituut Clingendael, Universiteit Leiden, Koninklijke Militaire Academie*; Henriëtte Kraemer oud-secretaris werkgroep mensenrechten *Raad van Kerken*; Jaap de Wilde hoogleraar Europese Studies *Vrije Universiteit Amsterdam* en *Universiteit Twente* en Mohamed Sini, voorzitter stuurgroep *Islam en Burgerschap*, raadslid *Partij van de Arbeid Gemeente Utrecht*.

In samenwerking met Centrum voor Vredesinitiatieven O'43 (АМОК, Euro's voor Vrede, Kerk en Vrede).

**Economic and Social
Council**

Distr.
GENERAL

E/CN.4/2000/NGO/51
3 February 2000

Original: ENGLISH

COMMISSION ON HUMAN RIGHTS
Fifty-sixth session
Item 5 of the provisional agenda

THE RIGHT OF PEOPLES TO SELF-DETERMINATION AND
ITS APPLICATION TO PEOPLES UNDER COLONIAL OR
ALIEN DOMINATION OR FOREIGN OCCUPATION

Written statement submitted by the International League for Human Rights,
a non-governmental organization in special consultative status

The Secretary-General has received the following written statement which is circulated in accordance with Economic and Social Council resolution 1996/31.

[1 January 2000]

1. The year 1999 saw the issue of the right to self-determination reach the headlines of virtually every newspaper in the world through the events in Kosovo and East Timor. In Kosovo, the North Atlantic Treaty Organization (NATO) intervened to prevent the Government of Yugoslavia from denying, through systematic ethnic cleansing, the right of the Kosovars to self-determination. In East Timor, the United Nations intervened to prevent militants from using violence to undermine the results of a peaceful referendum by the East Timorese exercising their right of self-determination, which the Government of Indonesia finally acknowledged after more than 20 years of colonial occupation.

2. In both cases, the failure to recognize a people's right to self-determination led to violent conflict. In both cases, the international community finally acted upon the realization that only through the exercise of the right of self-determination can long-term solutions be found to violent ethnic conflict and systematic human rights abuses. Tibet is another example where the international community's attention to the Tibetan people's right to self-determination can bring an end to decades of political repression, cultural destruction and other human rights abuses against the Tibetan people. It can also prevent the possibility that years of ignoring the Tibetan people's non-violent campaign to win respect for their fundamental rights will create a level of frustration sufficient to trigger violence in Tibet.

3. Several international treaties and declarations, including the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, and the Vienna Declaration and Programme of Action, acknowledge the legal right of all peoples to "freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development". The United Nations General Assembly has twice recognized the Tibetan people's right to self-determination in its resolutions 1723 (XVI) (1961) and 2079 (XX) (1965). The Tibetans, with their distinct language, history and culture, are indisputably a "people" to whom the right of self-determination attaches.

4. The objection that the right of self-determination must give way to China's claim of territorial integrity is misplaced for several reasons. First, the right of self-determination is the right to a choice of political status. It does not necessarily mean independence. Thus, the Tibetan people could reasonably decide to evolve an arrangement whereby the Tibetan people would obtain genuine self-rule within the boundaries of the Chinese State, preserving China's territorial integrity while at the same time giving the Tibetan people the opportunity in fact to determine their economic, social and cultural development. Indeed, His Holiness the Dalai Lama has proposed just such an arrangement. Given the Tibetan people's legal right to self-determination, the failure of the international community to support actively the exercise of that right is both legally insupportable and morally unconscionable.

5. Second, while the right of self-determination is not absolute, neither is the right of territorial integrity. The Vienna Declaration and Programme of Action, adopting language from the United Nations Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in accordance with the Charter of the United Nations, acknowledges that the right of self-determination should not undermine "the territorial integrity or political unity of sovereign and independent States conducting themselves in compliance with the principle of equal rights and self-determination of peoples and thus possessed of a Government representing the whole people belonging to the territory without distinction of

any kind". As the International Commission of Jurists, among others, have pointed out, this language imposes a requirement of legitimacy on a State. A State that oppresses, destroys or exploits a people, and fails to promote and protect the fundamental human rights of the people without discrimination, ceases to be legitimate as to that people and cannot claim a right of territorial integrity as against the people's claim of self-determination.

6. The violation of human rights in Tibet by the Government of China started with the entry of armed troops into Tibet in 1949 and continues to the present. The abuse spans a broad spectrum of human rights which the Tibetans are entitled to enjoy, including such practices as: suppression of religion (such as the interference in the selection of the eleventh Panchen Lama, the banning of photographs of the Dalai Lama and periodic "re-education" campaigns in the monasteries and nunneries); population transfer (through the coerced transfer of cadres and encouragement of Chinese resettlement through subsidies, incentives and infrastructure projects); denial of reproductive rights (forced and coerced abortions and sterilizations); discrimination in employment, education and housing; suppression of the Tibetan language; destruction of the environment (through excessive logging, overgrazing and farming, and careless mining practices); enforced disappearances and incommunicado detention (the most notable example of which is the 10-year-old eleventh Panchen Lama, Gedhun Choekyi Nyima); denial of freedom of expression and wrongful arrest (through the detention of any Tibetan expressing any objection to Chinese rule or Chinese policies); torture (routinely used in detention centres and prisons against Tibetan political prisoners); and arbitrary execution (the killing by torture and abuse of Tibetan political prisoners, which is increasing in frequency).

7. Increasingly, the Government of China has acknowledged official policies which have had the purpose and/or the effect of denying Tibetans their fundamental human rights, for example in the areas of suppression of religion, population transfer (e.g. the World Bank-funded China Western Poverty Reduction Project), childbirth restrictions, discrimination in education, and denial of freedom of expression. The persistent denial of human rights in Tibet, then, is more than a case of mere governmental indifference to one of its "minority" populations. The human rights violations in Tibet evidence a governmental policy to deprive the Tibetan people of any ability to express a political identity and to eviscerate the social, cultural and economic ties which have bound the Tibetans together historically as a people.

8. The Government of China has therefore ceased to be the legitimate Government for the Tibetan people and cannot claim a right of territorial integrity as against the Tibetans' right to self-determination. The opportunity exists now, however, to resolve peacefully both the Tibetan claim to self-determination and the Chinese claim to territorial integrity. Within the framework of the Tibetans' non-violent campaign to secure protection for their fundamental human rights under the leadership of His Holiness the Dalai Lama, the international community can act now to avoid the kind of violent conflict that has torn apart other regions of the world.

9. Tibet can be a model for the kind of non-violent conflict resolution which has eluded the international community in so many other places, largely because the international community failed to act with foresight before it was too late. We therefore urge the Commission to take the first step towards peaceful resolution of the terrible human rights situation in Tibet by resolving to support the Tibetans' fundamental human rights, specifically their right to self-determination.

**Economic and Social
Council**

Distr.
GENERAL

E/CN.4/2000/NGO/24
1 February 2000

Original: ENGLISH

COMMISSION ON HUMAN RIGHTS
Fifty-sixth session
Item 18 of the provisional agenda

EFFECTIVE FUNCTIONING OF HUMAN RIGHTS MECHANISMS

Written statement submitted by Human Rights Watch, a non-governmental
organization in special consultative status

The Secretary-General has received the following written statement which is circulated in accordance with Economic and Social Council resolution 1996/31.

[30 December 1999]

Colombia

1. The field office of the United Nations High Commissioner for Human Rights in Bogotá has been an important mechanism to pressure the Government for change. Despite its strenuous efforts to assist the Government in improving Colombia's deplorable human rights situation, the office reported in 1999 that its recommendations had largely not been implemented. The Government was particularly slow to adopt key reforms aimed at breaking ties between the military and paramilitary groups. Part of the problem appeared to be that the civilian Government officials with whom the office met regularly lacked effective power to carry out the reforms. The Government did take some steps towards purging the military of suspected human rights abusers - cashiering General Rito Alejo del Río and General Fernando Millán - yet other reforms fell far short of what was necessary.
2. Budget issues apparently hampered the work of the field office, jeopardizing the financing of certain staff positions. Efforts should be made to streamline funding for the office so that staff are assured of being able to remain for sufficient time in Colombia to conduct their missions effectively. Also, in the view of Human Rights Watch, the office should allocate more staff time to field research in Colombia.
3. The Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances continued to transmit to the Government new cases of "disappearances", most of which had been carried out by paramilitary groups. A bill that criminalized forced disappearances finally passed in November 1999, but was weakened significantly before being approved. Human Rights Watch would like the Working Group to review and analyse the law and recommend any necessary revisions. We are particularly concerned that the law may allow certain human rights violations to be excused as "service-related acts".
4. The High Commissioner for Human Rights visited Colombia in October 1998, meeting the President as well as high government ministers. Her visit was extensively covered in the Colombian press, which gave wide dissemination to her statements in support of human rights. During 1999, the High Commissioner continued to draw attention to the human rights situation in Colombia; her strong statements regarding military complicity in paramilitary abuses were useful in making these abuses known to a broad public.
5. Other high-ranking United Nations officials also paid significant attention to Colombia in 1999. Francis Deng, Representative of the Secretary-General on internally displaced persons, who had previously visited Colombia in 1994, was prompted to return in May 1999 because of the increase in forced displacement. In addition to government meetings, Mr. Deng held a workshop on the Guiding Principles on Forced Displacement, a useful means of familiarizing Colombian NGOs with these standards.
6. Also in May, Olara A. Otunnu, Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, toured Colombia. During his trip he met with government officials, NGO representatives and guerrilla leaders. Although Mr. Otunnu announced after his visit that the Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC) had agreed to cease recruiting children under the age of 15, the group quickly disputed his claim, asserting that they would continue to "accept" children who chose to join their ranks.

7. Human Rights Watch applauds the high level of attention accorded to Colombia by United Nations human rights experts and mechanisms. Because of the severity of the country's human rights abuses, we recommend that the United Nations intensify its efforts to promote reform in Colombia. In addition to the continued efforts of the officials mentioned above, a visit to Colombia by the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions would be valuable in drawing attention to that problem.

Kosovo

8. The entry of the Kosovo Force (KFOR) into Kosovo led by the North Atlantic Treaty Organization (NATO) on 12 June 1999 signalled the end of the brutal campaign of violence by Serbian security forces against ethnic Albanian civilians in the province. The Security Council resolution that authorized KFOR's deployment also established the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) with wide-ranging responsibilities, including the establishment of a police force and judiciary, and human rights protection. Primary responsibility for human rights is shared between the United Nations Special Adviser to the head of UNMIK and the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) mission in Kosovo. The Office of the High Commissioner for Human Rights (OCHCR) is also active in the province.

9. The large number of actors in the field of human rights in Kosovo reflects a new commitment by the international community to place human rights at the centre of its peacebuilding efforts. International agencies dealing with human rights have responded by producing high-quality public reporting on human rights abuses, based on their day-to-day monitoring throughout the province, including the October report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro), the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina and the December report by OSCE on post-war abuses. These entities have also developed mechanisms to address specific human rights concerns: in mid-June, the office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) and OSCE established an Ad Hoc Task Force on Minorities, which includes representatives from UNMIK, OHCHR, KFOR and the International Police Task Force. The Task Force, which meets weekly, has produced three reports on the situation of minorities in post-war Kosovo and works to develop solutions to enhance security for at-risk populations. Emphasis is also placed on the promotion of human rights, notably through training of police officers and judges.

10. The initiatives described above symbolize the place that human rights now occupy in interventions by the international community. In particular, the willingness to report abuses publicly is a particularly positive development that has frequently been lacking from international peacebuilding efforts in the former Yugoslavia and elsewhere in the world. Greater consultation between international civilian and military agencies on human rights questions has proved fruitful. It is also important to note that the departure of Serbian military, police and paramilitaries from Kosovo brought an end to the multiple killing and mass expulsion of Kosovar Albanian civilians.

11. The replacement of Serbian security forces in Kosovo with a NATO-led multinational peacekeeping force did not end gross violations of human rights in the province, however.

Whereas Kosovar Albanians were the target of massive abuses by Serbian and Yugoslav security forces during 1998 and especially the first six months of 1999, since 12 June, Kosovo's Serb, Roma and other minority populations have borne the brunt of the violence. Almost 250,000 minorities have fled the province since June. Many of those who have remained have fled into mono-ethnic enclaves under KFOR protection. A wave of arson and looting of Serb and Roma homes followed the exit of Serbian forces from Kosovo. Beatings and detentions are commonplace. Most seriously, scores of Serbs and Roma have been abducted and murdered. Elderly persons have been particularly targeted. Investigations by Human Rights Watch and OSCE indicate the involvement of units of the now-disbanded Kosovo Liberation Army (KLA) in attacks on civilians. Nor has violence been confined to ethnic minorities - Albanians regarded as collaborators, members of opposition parties, Albanian Catholics and the elderly have also been the victims of political violence and criminal acts.

12. There is no doubt that the agencies dealing with human rights in Kosovo take very seriously the challenge posed by the post-war abuses against minorities. As noted above, the rapid establishment of the Ad Hoc Task Force on Minorities and accurate and public reporting demonstrate the willingness of civilian agencies in Kosovo to try and tackle human rights abuses, irrespective of the ethnicity or political status of the victim. Although organizations charged with human rights protection can perhaps be criticized for their reluctance to attribute blame for the violence during the crucial period of June and July, their efforts to place the protection of minorities at the centre of international peacekeeping and policing efforts in Kosovo deserve praise.

13. The response of international military and police has been less impressive. The NATO-led Kosovo Force has taken some measures to create a secure environment for minorities in Kosovo and tackle the climate of lawlessness, but lack of training in civilian policing, differing interpretation of mandates between contingents, force protection concerns and, above all, an unwillingness to confront the KLA militarily have limited its ability to create a secure environment for all citizens in Kosovo. KFOR's efforts have been hampered by the slow deployment of United Nations international civilian police and disagreements over applicable law and the re-establishment of a court system. Six months after the deployment of UNMIK, there is still no functioning judiciary to punish the crimes that are taking place on a daily basis.

14. Ultimate responsibility for the inadequate international response to the widespread human rights abuses in Kosovo since June rests with NATO and States Members of the United Nations, who appear to lack the political will to afford the same priority to ending post-war abuses that was given to ending the earlier killing and expulsion of Kosovar Albanians. Although accurate reporting and civilian coordination play a critical role, the experience of post-war Kosovo demonstrates that human rights abuses can only be checked with a concomitant commitment by, and support for peacekeepers and international civilian police to restore law and order and hold abusers accountable.

**Economic and Social
Council**

Distr.
GENERAL

E/CN.4/2000/NGO/18
1 February 2000

Original: ENGLISH

COMMISSION ON HUMAN RIGHTS
Fifty-sixth session
Item 6 of the provisional agenda

**RACISM, RACIAL DISCRIMINATION, XENOPHOBIA
AND ALL FORMS OF DISCRIMINATION**

Written statement submitted by Human Rights Watch, a non-governmental
organization in special consultative status

The Secretary-General has received the following written statement which is circulated in accordance with Economic and Social Council resolution 1996/31.

[30 December 1999]

1. The impact of the criminal justice system on minority groups, particularly African Americans, remains one of the most important and disturbing human rights issues facing the United States. Overwhelming data establish the strikingly disproportionate number of African Americans, relative to their share of the United States populations, who have been stopped by the police, arrested, convicted and sentenced for crimes. On any given day, one in three young Black American males is either in prison or jail, on probation or parole. This racial disparity exists even though United States criminal laws are racially neutral on their face, and police authorities insist that law enforcement, prosecution and sentencing are free of racial bias. Federal and state laws also prohibit discrimination on the basis of race or ethnicity.

2. It is no easy matter to determine whether and to what extent the racially disparate impact of the criminal justice system is the result of racial bias and discrimination. Few honest observers would deny that the influence of race is very clearly seen in at least some areas of the criminal justice system. It is blatant and intentional in, for example, the police practice of racial profiling - stopping men and women for questioning simply because of their race. In the State of New Jersey, for example, Blacks were almost five times more likely as other drivers to be stopped by the police on the highway. Some argue that infamous cases of police brutality against Blacks - the beating of Rodney King in Los Angeles in 1991, the rape of Abner Louima in 1997 and the killing of Amadou Diallo in 1999, both in New York - are only the more visible and horrific examples of pervasive racial bias in police practices. Forty-three per cent of the 3,452 men and women on death row are Black and research has demonstrated that the race of both the victim and the offender counts heavily in the determination of whether a crime will be punished with death rather than life in prison.

3. While the conscious prejudices of individual actors undoubtedly play a role in the criminal justice system, contemporary race discrimination in the criminal justice system is frequently subtle and diffuse, revealed particularly in patterns of racially disparate impact - and in their toleration by the White political majority. Racial disproportions in the national prison population testify powerfully to the inextricable link of race and the criminal justice system. Although Blacks constitute 13 per cent of the United States population, they comprise almost 50 per cent of the prison population. African Americans have an eight-times-greater chance of being incarcerated than do Whites. Although young Black men in their twenties and thirties constitute 2 per cent of the national population, they constitute one third of all admissions to prison; they are incarcerated at a rate 17 times greater than the national rate. Thirteen per cent of Black men are disenfranchised because of felony convictions.

4. Although race has been shown statistically to affect different stages of criminal prosecutions and certain sentencing outcomes, and although intentional racial bias is no doubt present in certain individual cases, wholesale race discrimination does not account for the shocking racial composition of United States prisons. Most modern empirical analyses have concluded that factors other than race discrimination account for most of the disproportionate representation of Blacks in United States prisons. With the conspicuous and critical exception of drug law enforcement, patterns of Black offending and Black criminal records account for most - although not all - of the disparity in incarceration rates. For the past two decades, for example, Blacks have constituted between 43 and 47 per cent of arrests for violent crime - crime which is usually punished with prison sentences.

5. Racially different patterns of crimes of violence and imprisonable property crimes are not, however, the sole cause of modern race disproportions in United States prisons. Since the onset of the "war on drugs" in the mid-1980s, Black Americans have been arrested, prosecuted, convicted and imprisoned for drug law offences at rates grossly out of proportion to their numbers among drug offenders. Although drug use and selling cut across all racial, socio-economic and geographic lines, law enforcement strategies have targeted street-level drug dealers and users from low-income predominantly minority urban areas. For a variety of reasons, it is easier to make arrests in these neighbourhoods as contrasted with, for example, suburban neighbourhoods with mostly White populations.
6. As a result, although Blacks constitute an estimated 15 per cent of all drug users and both Whites and Blacks sell drugs, Blacks constitute 36 per cent of arrests for drug possession and half of all arrests for drug selling. Blacks entering the criminal justice system on drug charges have suffered the impact of the more punitive approach to drug offences that has prevailed since the mid-1980s. Harsher attitudes toward drug offenders and changes in drug sentencing, particularly the advent of mandatory sentencing laws imposing stiff prison sentences even on minor offenders, increased the proportion of arrested drug offenders who are sentenced to prison and the length of time offenders serve in prison. The chances of receiving a prison term following a drug offence arrest increased 447 per cent between 1980 and 1992. The cumulative effect of higher rates of arrest and imprisonment is the striking disproportion of the racial composition of imprisoned drug offenders. Fifty-six per cent of all drug offenders in state prison are Black. Nearly 40 per cent of all Blacks sent to prison have been convicted of drug offences. Between 1985 and 1995, the number of Black drug offenders in prison increased by 707 per cent; the number of White offenders increased by 306 per cent.
7. In some states, the racial impact of drug control efforts is even more startling: in seven states, Blacks accounted for between 80 and 90 per cent of all admissions to prison on drug charges. In one state, Blacks are 39 times more likely to be incarcerated for a drug offence than Whites. In another, Blacks eligible for life sentences as repeat drug offenders were five times more likely to receive a life sentence than life-eligible Whites and received 98 per cent of all such life sentences.
8. The much harsher sentences mandated under federal law for crack cocaine compared to powder cocaine offenders have also had a startling but readily foreseeable racially disparate impact. Although pharmacologically identical, crack is sold in smaller quantities and is much cheaper to obtain than powder; largely as a result, it spread rapidly among drug offenders in the late 1980s. Citing concern about the violence associated with the distribution of crack, the drug's allegedly higher addictive attributes and its effects on minority neighbourhoods, the federal Congress enacted mandatory sentencing laws that punished crack cocaine-related offences far more harshly than those related to powder cocaine. Although the prevalence of both crack and powder cocaine use is higher among Whites than African Americans (more than half of all crack cocaine users are White), 96 per cent of those prosecuted for crack possession and facing the higher crack sentences are Black or Latino. Higher arrest and prosecution rates for African American drug offenders and the long mandatory prison sentences imposed for crack cocaine offences in contrast to powder cocaine are a principal reason that Blacks account for 60 per cent of the federal prison population.

9. Despite the abatement of the crack epidemic and the growing realization that the differential punishment for crack versus cocaine lacks scientific or social justification, Congress has refused to eliminate the sentencing differential. Its unwillingness to act is influenced by "tough on crime" views that favour punishment as the response to drug use. But many people believe it has more racially invidious roots as well - they suggest that Congress would never countenance a sentencing scheme that had as disproportionately harsh an impact on White communities.

10. The racially disparate impact of current drug control efforts prioritizing criminal prosecution and harsh mandatory sentences raises serious questions about the willingness of the United States to meet its international human rights obligations. The right to be free of discriminatory policies cannot be sacrificed to drug control strategies. Elected officials and law enforcement personnel have a choice of strategies with which to protect communities and reduce drug dealing and drug abuse. In choosing to prioritize arrests and imprisonment of drug offenders, the United States opted for policies that have had a devastating effect on Black communities. Given the availability of alternative strategies that would not yield such egregious racial disparities, Human Rights Watch has concluded that current drug control policies are not only profoundly misguided and destructive, but reflect a failure in the past of the United States to honour its obligations under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination and the International Covenant on Civil and Political Rights.
